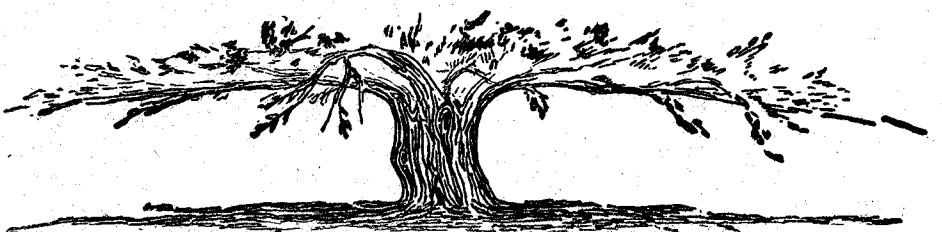

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΟΘΩΝ ΚΑΙ ΑΜΑΛΙΑ
ΕΚ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ 1865

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ Ε'
15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1904

Η ΛΑΜΨΙΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ*

Ο Ζέφυρος καὶ τὰ ἀρώματα εἶνε τὸ συνειδισμένο στολίδι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τὸ πένθος τῆς φύσεως παύνει μιὰ δόμορφιὰ ποῦ ξιππάζει. Ἐθαύμασα, ἔνα βράδυ, τὸ ωραιότερο μελαγχολικὸ λυκόφως τοῦ κόσμου: Ἀπέναντί μον ἡ μαύρη βλάστησις ἐνὸς κήπου, καὶ 'σ τὸ βάθος τὰ βούνα ζωγραφίζονταν καθαρά, μ' ὅλον τὸν ὄλομανδο πέπλο ποῦ ἄπλωνταν τὰ σύννεφα, καὶ τὸ σκοτάδιασμα τῆς ὥρας. Δεξιά, ἐρείπια, καὶ μὲ τὴν τελευταία ἀναλαμπὴ τοῦ ἥμιου ποῦ χάνονταν, δ' ἀνεμος ἔσπερνε χονδρὲς σταλαματὲς βροχῆς καὶ κυμάτιζαν τοὺς μακροὺς σκόρπισμένους βοστρύχους των ἡ πιπεριαὶς τῆς δευδροστοιχίας.

Τοπίον τραγικὸ μὰ ὅχι σκυνθρωπό. Ἀνατριχίλα δρμονικὴ ὅμοια μ' ἔκείνη ὅποι 'σ τοὺς στίχους τοῦ Αἰσχύλουν ἡ μοιχαλὶς Κλυταιμνήστρα ἐκράδαψε τὸν ἀνθρωποκτόνον πέλεκυν.

Δύο λέξεις θὰ εἴπω γιὰ τ' ἄνθη ποῦ πωλοῦν 'σ τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν. Εἶνε ὁραιὰ τώρα μὲ τὴν παράξενη χειμερινὴ χλωμή τους δόμορφιά. Μέσα 'σ αὐτὰ τὰ λονλούδια μιὰ ἀρχαία ψυχὴ φαίνεται νὰ ὑπομένῃ τὴν Μοῖραν. Τὰ ἴα εἶνε ἀκόμη τὸ ἀδιαφιλοείκητο στεφάνι τοῦ "Αστεως ὅπως ἀλλοτε 'σ τὴν ἐποχὴ τῶν Μονσῶν. Τὰ φόδα πρέπει ἐδῶ νὰ παρουσιάζωνται δεμένα σὲ ἀνθοδέσμη. Μόνον 'σ τὸ Παρίσι μερικὰ σπάνια τριαντάφυλλα δείχνουν τὴν πικραμένη δόμορφιὰ τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

Υστερα ἀπὸ τὰ λονλούδια, ἡ γυναικες. Ὑπεστήριξαν, νομίζω, πῶς 'σ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέους ἡ Ἀθηναίας ἦταν ἀσχηματική. Η Ἀσπασία ἦλθε ἀπὸ τὴν Μίλητον. Σήμερα ἡ Ἀθηναίας ἔρχονται ἀπὸ παντοῦ. Ἐχουν μεγάλα βαθύτατα μάτια, ποῦ κυντάζονται μὲ βλέμμα αἰγυματικὸ — ἵσως χωρὶς αἰγυμα: Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀληθινὴ δόμορφιά. Λὲν μοῦ φαίνεται πῶς ἡ γυναικες ἐδῶ βαδίζουν δπως αἱ κανηφόροι. Ἰσως γιατὶ τῆς βλέπω 'σ τὸν δρόμο καὶ ὅχι ἐπάνω εἰς ἀνάγλυφον.

* * Ο ποιητὴς τῶν «Σιροφῶν» ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα παρεχώρησεν εὐμενῶς εἰς τὰ «Παναθήναια» τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τῶν ἀθηναϊκῶν ἐντυπώσεων του.

[Έδω ὁ ποιητής ἐνθυμεῖται τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῆς «Ιφιγενείας» εἰς τὸ Στάδιον, καὶ καταλήγει μελαγχολικώτατα.]

"Αν ἡ καρδιά μου δὲν εἶχε ποὺ πολλοῦ συντριβῆ, μιὰ τόσον ώραία ἐκδήλωσις συμπαθείας θὰ τὴν ἔκαμεν νὰ σκιοτήσου.

[*Kai ἀποχαιρετῶν τὴν Ἑλλάδα τελειώνει μὲ τὴν ἐξῆς ἀποστροφήν.*]

⁷Ω βουνά τῆς Ἀττικῆς ! ⁷Ω λευκότατο ἀκρογιάλι τοῦ Φαλήρου ! ταιριάζει νὰ σᾶς θαυμάζω τώρα χωρὶς συγκίνησιν. Εγγίζω τὴν τελειότητα καὶ τὸν θάνατον, ἀλλ᾽ ὁ θάνατος εἶνε μωρία.

[Μετάφρασις ΙΙ. Ζ.]

JEAN MOREAS

O E Ω N A

Οτε ἐκλήθη δπως ἡγεμονεύσῃ τῆς Ἑλλάδος ὁ Ὁθων, αὕτη ενδίσκετο ἐν πληρεστάτῃ ἀναρχίᾳ. Δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰδίᾳ πόλει ἔνθα ἀπεβιβάσθη οὗτος, εἰχε πέσει αἰμόφυρτος ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ χώρα περιέστη εἰς ἀναρχίαν, χάος δὲ μόνον ἐπικοινούθησε καὶ μετ' ἀνυπομονησίας ἀνέμενεν ὁ λαὸς τὴν ἔλευσιν τοῦ ἡγεμόνος, προσδοκῶν ἐξ αὐτῆς τὴν θεραπείαν πάντων τῶν δεινῶν, ἀτινα ἐδημιούργησεν ἡ διετής ἀναρχία. Ἡ διοίκησις τοῦ Καποδίστριου, παρ' ὅλα τὰ ἀντιλεγόμενα ἔθετο τὰς βάσεις πλήρους πρακτικῆς ὁργανώσεως κράτους μικροῦ, ἐστερημένου οὖν δήποτε πόρων καὶ συντηρούμενου δι' εἰσφορῶν. Οὐ πέροχος τῆς Ἑλλάδος πολιτικὸς διαμορφωμεὶς ἐν χώρᾳ ἦτις ενδίσκετο εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς ἔνεκεν τῶν ποικίλων λαῶν οἵτινες ἀπαρτίζουσι ταύτην, κατηρτίσθη ὁργανωτής ἔμπειρος, ἡ δε ἵκανότης του κατεφάνη καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν διοίκησιν. Οὐ θάνατος ὅμως αὐτοῦ περιήγαγε τὸ κράτος εἰς ἀναρχίαν· τὰ ἀγαθὰ τῆς βραχείας διοικήσεως του ἔξελιπον σχεδόν, δλίγας δὲ ἡμέρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὅθωνος, διεδραματίσθησαν ἐν Ἀργείῳ αἱ οἰματηραι ἐκεῖναι σκηναί, καὶ δι' αἱ οἱ Ἑλληνες ἥσθιάνθησαν εἰς τὰς πλευράς των τὰς γαλλικὰς λόγινας.

Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ μετά πόσης ἀνυπομονήσιας, μετά ποίου ἐνθουσιασμοῦ ἡκούσθη ἐν Ναυπλίῳ ἡ πληροφορία ταχυδρόμου κομίζοντος ἐκ Ναυαρίνου τὴν εἰδησιν, διτά ώφθη εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἡ κομίζουσα τὸν Βασιλέα γαλλική φρεγάττα «Μαδαγασκάρ». «Αφ' ἣς στιγμῆς, διηγεῖται γερμανὸς περιηγητής, ἐπάτησεν ὁ νεαρὸς Ὁθων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἔδα-

φους, παρηκολούθησεν αὐτὸν ἡ χαριμόσυνος Ιαχὴ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς καθέδρας τοῦ Βασιλείου του, καὶ ἡ Ιαχὴ παρετάθη μέχρι βαθείας νυκτός, τῆς πρώτης ὥστας, καθ' ἣν ἀπὸ πολλῶν ἀλγεινῶν ἐτῶν κατεκλίθησαν φαιδροὶ καὶ ἀμέριμνοι οἱ Ἕλληνες». Καὶ δοντας, ἐπιλέγει ὁ ἀναγράφων τὰς πληροφορίας ταύτας ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῆς Ἀντιβασιλείας Βαρθόλδης, σύμπαν τὸ πλήθιος ἔνθουν καὶ μακάριον ἔξ έμπιστοςύνης συνωθεῖτο περὶ τὸν Ὅθωνα, καὶ εὐτυχῆς ἐλογίζετο πᾶς ὁ δυνάμενος νὰ ψαύσῃ μόνον τὰ ἐνδύματά του ἢ τὴν ἵπποσκευήν του. Μητέρες ἀνέτεινον πρὸς αὐτὸν τὰ τέκνα των ἀπὸ τῆς ἀγκάλης, χαίρουσαι ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔμελλε νὰ δημιουργήσῃ εὐήμερον εἰς τὰ νήπια βίον.

Ο νεαρός Βασιλεὺς δὲν ήτο εἰσέτι ἐνήλικος γεννηθεὶς τὴν 1 Ἰουνίου 1815, εἶχε μόλις περατώσει τὰς πανεπιστημιακάς αὐτοῦ σπουδάς, συνεπείᾳ δὲ τῆς ἀρνήσεως τοῦ πρόγκηπος Λεοπόλδου τοῦ, Σάξ Κοβούργου, προσεκλήθη νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ νεοτεύκτου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 7 Μαΐου 1832. Τὴν 25 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους εἰσῆλθεν ἐπισήμως εἰς Ναύπλιον συνοδευόμενος ὑπὸ ἀντιβασιλείας, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀρμανστρεργ, ἦτις ἀνεπλήρωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ κυβερνήσει μέγοι τῆς ἐγκλικιώσεώς του.

* Παρὰ τοῦ πατός του προωρίζετο ν' ἀφιε-
ρωθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵτο κατ' ἀκολουθίαν
ἀπαράσκευος διὰ τὴν διοίκησιν καὶ τὴν δργάνω-
σιν κράτους ἀπὸ τοῦ μηδενός. ¹Αλλως τε αὐτὴ
ἡ ἥλικία του δὲν ἤδυνατο νὰ παράσχῃ τοιαύ-
την ἐλπίδα καὶ ἀν ἀκόμη πρὸς τοιοῦτον σκο-

πὸν παρεσκευάζεται ὁ Ὁθων. Ἀπὸ τῶν πρώτων λέξεων, ἃς ἀπηγόρουνται ἀπαντῶν εἰς τὴν προσφρόντισιν τῆς προσώρινῆς κυβερνήσεως, κατεδεικνύετο ἡ συγκίνησις καὶ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ. « Μεγίστην προσήνεγκα θυσίαν, εἶπε, χωρισμένης τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων μου καὶ παραιτηθεῖς ὠρισμένου βιωτικοῦ σχεδίου » Βεβαίως θυσία ἦτο νὰ κατέληῃ τις εἰς χώραν ἐρημωθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀγῶνος καὶ πάντη ἀσύντακτον, μόνον δὲ ἡ φιλοδοξία ὅπως συνδέσῃ τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἔνδοξον ἴστορίαν αὐτῆς, ἥδυνατο νὰ ὀθήσῃ τοῦτον εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου. Μᾶλλον πεπειραμένος ὅμως πολιτικὸς ἄλλως βεβαίως θ' ἀντεφώνει, ἀλλ' ὁ Ὁθων μόλις ἤγε τὸ δέκατον ἔβδομον ἔτος, καὶ ἡ φοδινὴ νεφέλη τοῦ ποώτου ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ δὲν ἀφῆκε νὰ διακρίνῃ τὸ ἔθνος οὕτε τὴν νεότητα αὐτοῦ, οὕτε τὴν ἀπειρίαν του, ὅπως μὴ βασίσῃ παραλόγους ἐλπίδας. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ ἔθνος εἶχεν ἐνώπιόν του τὴν ἀναρχίαν καὶ τὸ χάος. ὅπερ ἐδημιούργησεν ὑπεροδιετὴς ἔκκρεμότης. « Εβλεπεν ἐνώπιόν του τὴν φαιδρὰν νεότητα τοῦ ἥγειμόνος του συμβολίζουσαν τὰς χρυσᾶς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, καὶ ἡ χαρὰ αὐτοῦ ἐδημιούργει ἐν τῇ φλογερῷ φαντασίᾳ του τὴν ἐκπλήρωσιν πόθων προαιωνίων. « Ο Ὅθων, ὃς λέγει αὐτόπτης, ἔκλινε πρὸς τὰ ὅπισθεν τὸ μικρὸν αὐτοῦ σῶμα καὶ τὸ ἔξωτερον του οὕτε ὥραδιον, οὕτε ἐπιβάλλον ἥδυνατο νὰ κληθῇ ἦτο ὅμως κομψὸς καὶ φοδινὸς ἐπὶ τοῦ ἵππου του, φέρων τὴν ὁριζόντα κυανῆν στολὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Βαυαρίας, ἥ νεανικὴ δὲ φαιδρότης καὶ ἡ ζωηρότης του ἀνεπλήσσουν πᾶν ἄλλο θέλγυτον »

Ταῦτα πάντα ὅμως ἡσαν ἀπλῶς ροδινή νεφέλη, ἣτις ἐπὶ μικρὸν ἐθάμβωσε τὰ ἀλαλάζοντα πλήθη, δὲν ἥδυνατο δὲ αὕτη νὰ ἀναπληρώσῃ ἐκεῖνο ὅπερ ἀπήτουν αἱ χαλεπαὶ περιστάσεις τῆς χώρας. Τὰ θέλγητρα τῆς νεανικῆς φαιδρότητος κατ’ οὐδὲν ἥδυνηθησαν νὰ μεταβάλλωσι τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν, νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας ἃς ἐδημιούργησε μακροχρόνιος δουλεία, ἐπτατής ἀπελπιστικὸς πόλεμος καὶ διετής ἀναρχία. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως προαγμάτων ἐθιδαύσθησαν ὅλη ἡ ἀρτιότης τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος καὶ ἡ μεγάλη δργανωτικὴ πεῖρα τοῦ Καποδιστρίου, ἦτο δὲ φυσικὸν ἡ ἀπειρος νεότης τοῦ "Οθωνος νὰ καταστῇ ἔρμαιον τῶν συγκρουομένων ἐπιρροῶν καὶ τῶν ἀμοιβαίων ραδιουργιῶν τῶν ἀνδρῶν ἀκριβῶς ἐκείνων, οὓς ἔθεσεν ὡς ἀντιλήπτορας, ἔνεκεν τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ, τὸ πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου.

Οὐτως ἀπὸ τῶν πρότων βημάτων αὐτῆς ἡ ώτη δυναστεία ὑπέστη μείωσιν τοῦ γοήτρου, ἔνεκεν τῆς ἀντιχοῦς ἐκλογῆς τῶν ἀποτελεντιών τὸ ἀντιβασιλευτικὸν σῶμα καὶ ἴδιως προέδρου αὐτῆς. Οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν ἦσαν ὄσφροι, δπως διαπλάσωσι συμφώνως πρὸς πνεῦμα τοῦ λαοῦ τὸ κράτος, οὐδὲ νὰ ἐμβανωσιν εἰς τοὺς πόλους καὶ τὰ φρονήματα ἀνδρῶν κλυδωνισθέντος λαοῦ. Παρ’ ὅλην τὴν αὐθὴν φήμην, ἥτις ὑπῆρχε περὶ αὐτῶν ἐν αὐλαῖς, δὲν ἦσαν κατ’ οὖσίαν δημόσιοι ἀνετοκνοὶ νὰ δημιουργήσωσι κράτος ἐκ τοῦ δενός. Περὶ τοῦ προέδρου μάλιστα τοῦ σώτος τούτου πολὺ ταχέως ἐπείσθησαν πάντες, οἵτινες μὲν μεγάλην ἐπιτηδειότητα ν’ ἀποκρύψῃ τὴν ἀμάθειαν αὐτοῦ, οὐχὶ δῆμος καὶ τοὺς αὐτοτελεῖς του σκοπούς. Περιεστοιχήθη ὑπὸ αὐτῶν καὶ πάντη ἀχρήστων θεσιθηρῶν, καὶ οσεπάθει νὰ διαλύσῃ τὴν κατ’ αὐτοῦ αἰξομένην παρὰ τῇ κοινωνίᾳ ἀντιπάθειαν διὰ τῆς παχῆς θέσεων, οὕτω δὲ ἡ πολιτεία του εἶχε τι λύν τὸ ἀγνωτικόν, δπερ προσέκουνεν εἰς τὰς ἀνοσεις τοῦ λαοῦ καὶ ηὔξανε τὰ κατ’ αὐτοῦ παπονα. Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἀτυχεστάτη. Ήτο ἀνήρ προωρισμένος νὰ διακρίνεται εἰς τὴν θεραπείαν αὐλῶν ἐν αἷς διαπρέπει ἡ κομητης καὶ ἡ χάρις, νὰ λάμπῃ εἰς τὰς αἰθουσας μεγάλου κόσμου, ἀλλ’ οὐχὶ εἰς χώραν τραπανῶν ἐκ τῶν περιπτειῶν σκληροτάτου ἀγῶνος, χηματίστον ἀκόμη καὶ τὸ πᾶν ἀναμένουσαν τῆς βασιλείας. Ἀποβλέπων εἰς τὸ προσωπὸν αὐτοῦ συμφέρον, οὐδόλως ἐμερίμνα περὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Βασιλέως, ἀλλ’ ὑπέθαλπε τὸν ποταμὸν τοῦ Δέλτας της Ελλάδος. Ταῦτα πάντα πᾶν ἀλλο βεβαίως συνετέλουν ἢ εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ γοήτρου τοῦ Βασιλέως, ἐθάμνε δὲ μόνον τοὺς θαμῶνας τοῦ μεγάρου του αφροὺς καὶ ἀσύνετους νεανίας, οὓς ἔθετεν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος, μὴ ἔξετάν πολλάκις οὐδὲ τὴν ἡμικήν κάνει ποιότηταν συμπατικόρων τοῦ ἄνακτος. Οἱ ἀποβλέποντες δῆμος εἰς τὴν οὖσίαν τῶν πραγμάτων, μὴ ἐκπληττόμενοι ἐκ τῆς ἐπιδεικνυομένης λυτελείας τοῦ ἀντιβασιλέως, διέβλεπον τὴν ὁπτελείαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ ἀπόσφρον αὐτοῦ, ἐν θέσει ἀπαιτούσῃ μεγάλας δργανωτικοῦ εύματος ἀρετάς.

Πάντα τὰ ληφθέντα μέτρα εἴτε διοικητικά
αν ταῦτα, εἴτε ὄργανισμοὶ τοῦ στρατοῦ, εἴτε
καστικά, εἴτε ἐκπαιδευτικά, ἐγένοντο ἐπὶ τῇ

βάσει βαναρικῶν προτύπων, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπὸ δψει οὐ μόνον ἡ πνευματικὴ κατάστασις τοῦ τόπου, οὐδὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα αὐτοῦ, ἀλλ’ οὐδὲ κανὸν ἡ οἰκονομικὴ του ὑπόστασις, διὰ τοῦτο ὅλοκληρον τὸ διοικητικὸν σύστημα ἡτο χιμαιρικόν, ἐν πολλοῖς δὲ ἀκατανόητον. Αὗτὸ τὸ δικαστικὸν ἔργον τοῦ Μάουερ, δπερ δὲν στερεῖται σημασίας, ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει χώρας οὐχὶ ἔχούσης 800,000 κατοίκων, ἀλλ’ ἐν πολυτελείᾳ, μὴ δικαιολογημένῃ ἐκ τῆς ἐλλειφεως τῶν πόρων καὶ τοῦ προσωπικοῦ, δπερ ἔμελλε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν νομοθεσίαν ταύτην. Τὸ χείριστον ὅμως τῆς περιόδου ταύτης ἡτο ἡ τάσις τοῦ κόμητος Ἀρμανσμπεργ γὰρ λαμβάνη ἀφειδῶς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ὑπὲρ τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν καὶ ὁρέεων. Ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ δανείου ἐλαβεν ἀδρότατον μισθόν, ἔξοδα δὲ παραστάσεως 91,200 δρ., ἐτησίως, μὴ λαμβανομένων ὑπὸ δψει τῶν δαπανῶν τῆς πολυτελοῦς διακοσμήσεως τοῦ ἐν Ναυπλίῳ μεγάρου του, εἰς δὲ διὰ τοῦ ἀλευροῦ μόνον πρὸς κατασκευὴν κόλλας διὰ τὴν τοιχόστρωσιν τῶν δωματίων, ὑπελογίσθησαν χλιαι δραχμαί. Οἱ πτωχοὶ Ἑλληνες οἱ βλέποντες τὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον γινομένην τοῦ δημοσίου χρήματος σπατάλην, ἀκοντες ἀνεμμήσκοντο τῆς ἀπλότητος τοῦ Καποδιστρίου, τοῦ ἀπερίττου βίου καὶ τῆς ἀφιλοχρηματίας του. Ἔνεθμοῦντο δτι δτε δ ἀντυκράτωρ τῆς Ρώσσιας ὅριζεν αὐτῷ σύνταξιν πολλῶν χλιαδῶν ρουβλίων, διὰ τὰς πρὸς τὴν Ρώσσιαν προσενεχθείσας παρὰ αὐτοῦ ὑπηρεσίας, ἡρνεῖτο γὰρ τὴν δεκτὴν τὴν σύνταξιν ταύτην λέγων δτι τὸ ἔθνος του ὁρισεν αὐτῷ ἐπιχορήγησιν, δτε δὲ ἡ Ἐθνικὴ συνέλευσις ἐψήφιζεν αὐτῷ τοιαύτην, ἀπεκρίνετο δτι ἐπήρκουν αὐτῷ οἱ ἰδιοὶ πόροι, καὶ μόνον δταν θὰ ἐστερεῖτο τούτους ἡδύνατο νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ὕθνους τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ.

Πάντα ταῦτα βεβαίως δὲν συντελοῦν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ γοήτρου τῆς βασιλείας, οὐδὲ εἰς τὴν παγίωσιν ταξιεως, δπως βασισθῇ τὸ ἔργον τῆς προόδου. Ἡ προτίμησις εἰς τὰς δημοσίας θέσεις ἔνων, μὴ διακρινομένων οὐτε ἐπὶ γνώσεσιν ἀλλ’ οὐτε καὶ ἐπὶ κοινῇ εὐφυΐᾳ, αὶ ὁρδιουργίαι καὶ αὶ ἐμπαθεῖς καταδιώξεις δὲν ἥρησαν νὰ δημιουργήσωσιν ἔξαιρην παραγὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ, νὰ προκαλέσωσι συνωμοσίας, καθ’ ἀς κατεδιώχθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν, κατεδιάσθησαν δὲ εἰς θάνατον πολεμισταὶ οἱοὶ δ Κολοκοτρώνης καὶ δ Πλαπούτας, κατέληξαν είτα εἰς ἐπανάστασιν ἐν Μάνη, δπου

Ο βασιλεὺς "Οθων. Προσωπογραφία ὑπὸ "Αγγλον ζωγράφου κατὰ τὴν εἰς Ναύπλιον ἄφιξιν τοῦ Βασιλεώς.

ἡναγκάσθησαν τὰ βαναρικὰ στρατεύματα νὰ παραδοθῶσιν, οἱ δὲ βαναροὶ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ ἐπωλοῦντο ὑπὸ τῶν Μανιατῶν ἀντὶ δλίγων δραχμῶν.

Οὗτω εὐθὺς. ἐξ ἀρχῆς αἱ γεννηθεῖσαι ἐλπίδες δτι ἀναλαμβάνοντος τὴν ἀρχὴν τοῦ Ὅθωνος ἥθελον παύση τὰ κατατρύχοντα τὸν τόπον κακά, ἀπεδείχθησαν φροῦραι, δυσχερῆ δὲ ἐδημιούργησεν ἡ ἀντιβασιλεία τὴν θέσιν τοῦ μετὰ δύο ἔτη ἀναλαβόντος τὴν ἀρχὴν ἡγεμόνος. Τὰς ἡμέρας ἀκριβῶς ἐκείνας δ πρεσβευτὴς τῆς Αὐτορίας ἐγραφεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν του δτι δ Βασιλεὺς Ὅθων ἦτο ἀξιος οἴκτου, διότι παρεσκευασθῇ αὐτῷ κατάστασις ἀξιομρήνητος. Αὗτὴ ἡ ἀνὴρ αὐτοῦ ἡτο διηρημένη εἰς ἐνεργοὺς φατρίας, δὲ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐμάντευσεν δτι ἡ φλοιογράφα φαντασία τῶν Ἑλλήνων παρέσυρεν αὐτοὺς εἰς ὀνειρα ἀπραγματοποίητα, δὲ μέλλουσα ἀπογοήτευσις ἥθελε γεννήσει ἀλγεινὰ κατὰ τοῦ Βασιλέως παράπονα.

Τοιαύτην κληρονομίαν διεδέχθη δ Ὅθων κατὰ τὸ 1835 δτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην κατάστασιν προσετίθετο δ-

ἀντιζηλία τῶν προστατίδων Δυνάμεων, τηρουσῶν ἴδιον κόμμα μεταξὺ τῶν πολιτικῶν μερίδων· ὑπεδαύλιζον δ’ ἔτι μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ ἐζήτει ἐκάστη ἐξ αὐτῶν νὰ καταστήσῃ ὑποχείριον τὸν Βασιλέα· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετεχειδίζοντο πᾶν μέσον καὶ παράξυνον πᾶσαν δυσχέρειαν ἐπαυξάνουσαν τὴν ἐσωτερικὴν καχεζίαν καὶ συντριβάσσουσαν τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων, δὲ γενικὴ δυσαρέσκεια ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Ὅθωνος, δὲν ἐκατηγόρουν οὐ μόνον ὡς ἀνίκανον νὰ ἔχουση τὴν ἐπιχρηστήσῃ τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα, ἀλλ’ ὡς ἔχουση τὸν Ὅθωνον δὲν γενικὴ δυσαρέσκεια ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Ὅθωνος, δὲν ἐκατηγόρουν οὐ μόνον ὡς ἀνίκανον νὰ ἔχουση τὴν ἐπιχρηστήσῃ τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἐπισήμοις ξένοις τοιαῦται ἐκράτουν ἴδεαι περὶ τοῦ ἀναγκαίου πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι. Ἄπο τοῦ 1834 δ Πάλμερότον ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Τοικούπην ἐγραφεν¹⁾ « ἀξιοσημείωτον πρὸ πάντων μοὶ φαίνεται ἐν τῷ ὑπομνήματι Ὅμων, δτι λέγεις περὶ συντάγματος, διότι ἀδύνατον νὰ κυβερνηθῇ ἀνευ τοιούτου ἡ Ἑλλάς. Ἔνεκα τούτου δὲ ἡ κυβέρνησις τοῦ Βασιλέως ἐποεπε πρώτη νὰ τιμήσῃ ἔαυτην, προεξομαλύνουσα διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐνεργειῶν τὴν ὅδον, ἵνα μὴ βιασθῇ παρ’ ἄλλων. Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνεξάρτητον μέν, ἀμοιρον δὲ συνταγματικῶν θεσμῶν, οὐτε ὑπῆρξεν οὐτε ὑπάρξει πώποτε ».

Ἄλλα δ Ὅθων είχε φυσικὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς φιλελευθέρους θεσμοὺς οὓς ἀπῆτε ἡ χώρα, ἐνίσχυε δ’ ἔτι μᾶλλον τὴν ἀντιπάθειαν ταῦτην ἡ Βασίλισσα Λαμαλία, ἡτις ἐνασκούσα μεγίστη ἐπὶ τοῦ Βασιλέως ἐπιρροήν, ἐκράτυνε τὸν ἀναποφάσιστον Ὅθωνα εἰς ἴδεας ἀντιτιθεμένας εἰς τὸ γενικὸν φρόνημα. Οἱ παταίτησεις τοῦ Δήμου ἡσαν ὑπερβολικαί, δὲ γενέσις τοῦ Ὅθωνος ἔνεκα τῶν στενῶν δρίων τοῦ Βασιλείου, τῶν ἐλαχίστων αὐτοῦ πόρων καὶ τῶν μεγάλων ἀναγκῶν του, ἐδυσχέραιε τὴν θέσιν του. Τὸ πρῶτον δάνειον τῶν 60,000,000 κατηναλώθη κατὰ τρόπον ἀξιομρήνητον, αἱ δὲ Δυνάμεις, αἱ ἐγγυηθεῖσαι τοῦτο, ἐζήτουν λογοδοσίαν παρὰ τῆς ἀντιβασιλείας διὰ τὴν διάθεσιν τῶν πρώτων αὐτοῦ δόσεων, μεθ’ ὅλην δὲ τὴν παραδοχὴν μέτρων τινῶν ἐπωφελῶν, μεταξὺ τῶν δποίων ἡ σύστασις τῆς Ἐθνικῆς Τοπείζης, ἡ ἐσωτερικὴ καχεζία ηγεμόνων της, ὧνειροπόλει δὲ νὰ συνδέσῃ τὸ δόνομά του μεθ’ ἔνδος μεγάλου φυλετικοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οὔτινος νὰ ἔτιθετο αὐτὸς ἐπὶ κεφαλῆς. Εἰς τὴν ἴδεαν ταύτην ἀποβλέπων δὲν ἀπέδωσεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τὴν δέουσαν σημασίαν, σύτε ἀνεμέτρα τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Πρὸς ἔνα μόνον ἀπέβλεπε σκοπόν, τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Ἡ ἴδεα αὐτῇ τὸν ἀπερρόφα καὶ μετέβαλλε τὸν ἐλληνικότατον ἐκείνον ἡγεμόνα εἰς δνειροπόλον τῆς μεγάλης ἴδεας ἀπόστολον, δὲν ἡδύνατο δὲ νὰ δεχθῇ δτι ἡ ἐπιπλήρωσις τοιούτου σκοποῦ θὰ κατωρθοῦτο νὰ συντελεσθῇ ἄλλως ἡ μοναρχούμενης τῆς Ἐλλάδος. Αἱ πατριωτικαὶ αὕται δνειροπόλησις εἰς τὴν ἐμπέδωσιν

¹⁾ Ιστορικαὶ ἀναμνήσεις Ν. Δραγούμη.

τῆς τάξεως ὑπὸ τὸ πνεῦμα φιλελευθέρου πολιτεύματος. Τὰ ἐλληνικά πνεύματα ἄτινα ἦσαν ἥδη ταραγμένα ἔξι αἰτίας τῆς μωρᾶς διοικήσεως τῆς ἀντιβασιλείας, ἐταφάσσοντο ἔτι μᾶλλον βλέποντα ὀνακτοβιούλιον ἀποτελούμενον ὑπὸ ἔνων, οὐχὶ βεβαίως σοφῶν ἀνδρῶν, ἀλλ᾽ ἀμαθῶν καὶ φαδιούργων. Πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης, καὶ ἔξι αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀπολυταρχικῶν κυβερνήσεων, ἐδίδετο συμβουλὴ εἰς τὸν "Οὐθωνα, ὅπως χορηγήσῃ ἀντιπροσωπευτικὸν πολίτευμα εἰς τὸ ἔθνος, μόνον δὲ ἀντιστηταγματικὸς ἄνεμος ἔπνεεν ἐκ τῆς φιλελευθέρας Γαλλίας. Ἀλλ' ἐν ᾧ εἰς τοιαύτας ενδίσκετο ἀμφιβολίας ὁ "Οὐθων, ἔξεροάγη ἡ ἐπανάστασις τῆς 3 Σεπτεμβρίου, καὶ ὁ Καλέργης ἡγούμενος εὐαριθμού στρατοῦ καὶ τινῶν καθαριμάτων τῶν φυλακῶν τοῦ Μενδρεούς ἔηνανγκασεν αὐτὸν εἰς τὴν παραδοχὴν συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Ἐπιστεύθη ὅτι μετὰ τοῦ νέου πολιτεύματος νέα θ' ἀνεγεννᾶτο ἐποχὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἑλπῖς ματαία. Ἡ αὐτὴ κατάστασις ἐπηκολούθησεν, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ κατάργησις τοῦ χορηγηθέντος πολιτεύματος, ἐνοθεύετο τοῦτο καὶ παρεβιάζετο καταδιωχθέντων ἀπεινῶν τῶν πρωτεργατῶν αὐτοῦ. Ὁ "Οὐθων συνεκέντρου εἰς τὰς χειρας αὐτοῦ καὶ αὐτάς ἀκόμη τὰς εὐτελεστάτας τῶν ὑποθέσεων, πλείστας τῶν ὅποιων δὲν ἔφερεν εἰς πέρας, ἔνεκα τῆς ἐμφύτου αὐτῷ ὀνακτοφασιστικότητος.

Ἐπικρατεῖ παρὰ πολλοῖς ἡ γνώμη ὅτι ἵτοι ἀρδος ἡ λειτουργία συντάγματος εἰς ἔθνος ἄρτι ἐξελθόντος τῆς μακρᾶς τουρκικῆς δεσποτείας. Ἰσως ἔχουσι δίκαιον οἱ ταῦτα φρονοῦντες, ἀποβλέποντες εἰς τὴν τροπήν ἣν ἔλαβον τὰ πράγματα ἔνεκεν τῆς παρ' ἡμῖν λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος· ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς συνθηκολογίας πρὸς τὰ λαϊκὰ φρονήματα, θά ἥδυναντο νὰ προληφθῶσιν αἱ ἔξεγέρσεις καὶ αἱ ἀποστασίαι, αἱ διαταράξασαι τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τριακονταετὲς διάστημα τοῦ Ὀθωνος, αἵτινες ἐπλήρουν διαρκῶς δυσθυμίας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Διαρκῶς εὑρισκόμενος πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ἀπέκαμεν ὁ Βασιλεὺς, κατατρίβων πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, ὅπως ἀντιδρᾷ εἰς τὰς δημιουργούμενας ἔξεγέρσεις εἰς τε τὰς ἐπαρχίας καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσαν. Ἐρευνῶν τις τὴν τριακονταετῆ βασιλείαν τοῦ Ὀθωνος, βλέπει ὅτι ἔτος δὲν παρήχετο ἀνευ ἐπαναστάσεως τινὸς εἰς τινα ἐπαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, κράτος δὲ εἰς τοιαύτην εὑρισκόμενον ἔκρυψαν κατάστασιν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προβαίνῃ εἰς τὴν πρόσοδον ἐκείνην,

τὴν ἀπαιτοῦσαν γαλήνην σκέψεων καὶ ἀδιατάραχτον ἔξι ἐσωτερικῶν περισπασμῶν μελέτιν. Διὰ τοῦτο ὑπὸ ἐσωτερικῆν ἔποψιν ἡ βασιλεία τοῦ Ὁθωνος δὲν ἐπέδρασε σπουδαίως εἰς τὴν πρόοδον τῆς χώρας, οὐδὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν παγίωσιν τάξεως ἐν αὐτῇ ἢ τὴν θεμελίωσιν διοικήσεως ἀνομορφούσης ταύτην. Τουναντίον τὰ δεινὰ τῆς σημερινῆς καταστάσεως δὲν πρέπει νὰ ξητήσῃ τις εἰς τὸ δημιούργημα μόνον τῆς ἐθνιστικεύσεως τοῦ 1863. Εἶνε τὰ πλεῖστα λείφαντα τῶν ἀρχικῶν τεθεισῶν σαμρῶν βάσεων τῆς ὁργανώσεως τοῦ κράτους. Ἡ ξενικὴ ἐπέμβασις δὲν ἦτο ἀμέτοχος τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Αὕτη παρέλυνε τὰς ἀγαθὰς ἐνεργείας τῆς ἔξουσίας, δὲ Γκυιζὼ ἐστηλίτευσε τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν περὶ τῆς ἐπικρατήσεως πάλην τῶν ἐν Ἀθήναις ξένων πρέσβεων ὃς κυρίαν αἰτίαν τῆς παραλύσεως, οὗτο δὲ ἡ Ἐλλὰς μετεβλήθη εἰς θέατρον ἀλυσιτελῶν, ἀπρονοήτων καὶ ἀδόξων ἀντιζηλιῶν, ὃς ἔλεγεν δὲ Γάλλος πολιτικός, συντελουσῶν εἰς τὴν ἀναχαίτισιν τῆς προοόδου ἐν Ἐλλάδι.

Ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν αὖλην τοῦ Ὀθωνος συνεκεντοῦντο ὅτι ἐπίσημον εἶχεν ἡ Ἑλλάς, προεξῆρχε δὲ ἡ ἀριστοκρατία τῶν δπλων. ἦν ἐπὶ μακρὸν ἥλπισεν ὁ Ὀθων ὅτι θὰ ἔχοντιμο-ποιεῖ εἰς νέον ἄγνων κατὰ τῆς διμόρφου ἐπικρα-τείας, διότι ἡ Ἱδέα αὗτη εἶχε καταστή ψυχοπά-θεια παρ' αὐτῷ. Οἱ κατασχόντες τὴν ἀλληλο-γραφίαν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἔξωσιν, ἐνόμιζον ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ των παραφορᾶς, ὅτι θὰ εὑ-ρισκον ἐν αὐτῇ τὰ στοιχεῖα προδοσίας, ἔτυ-πτον διμως τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἵδοντες εἰς διποίας ἐνεργείας προέβαινεν ὁ ἔξορισθεὶς ἡγε-μών, ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου. Δισεκπλή-ρωτος βεβαίως ἦτο ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἐν τού-τοις οὕτως εἶχε χαραχθῆ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἐθνους, ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου, ὃ δὲ Ὀθων τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς φυλῆς ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον σκοπὸν καὶ τὴν μόνην πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν πολιτικὴν ταύτην δὲν συνέδεσεν ὁ Ζ'. Θῶν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ἥτις περιέπιπτεν ἀμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ λαοῦ. Σφάλματα δὲ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει ἀπεξένωσαν αὐτὸν τῆς λαϊκῆς ἀγάπης καὶ ἀπὸ τοῦ 1860 ᾧ δημοτικότης τοῦ Βασιλέως είχε κλονισθῆ. Κατηγορεῖτο ἀναφανδόν, καὶ δικαιώσις, ὅτι διενήργει ἐκλογὰς τῇ ἐπεμβάσει τῆς λόγχης, ἐκφαυλίζων διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸν πολιτικὸν χαρακτήρας, παραβάνων ἀδιαλείπτως τὸ σύνταγμα, ἔως ὅτου μετὰ

δύο ἔτη ἡ στάσις ἔξερραγή ἐν μέσαις Ἀθήναις καὶ ἡ ἀνατροπὴ ἐπῆλθεν. Ὁ λαὸς ἐν τῇ παραφράσῃ του ἐλημόνησεν δλας τὰς ἀρετὰς τοῦ φιλοπάτριδος ἡγεμόνος καὶ ἐθεώρησε τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ ὡς ἡμέραν ἐλευθερίας ἀπὸ ἔστινού ζυγοῦ. Τοιοῦτος ἀείποτε ὑπῆρξεν ὁ λαός. Ὁ Πλούταρχος δίδων τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς Ρώμης μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, παρουσιάζει τὴν δργὴν τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν φονέων τοσοῦτον τυφλήν, ὥστε καὶ ποιητὴν, ἀμέτοχον τῆς συνωμοσίας ἐκπροσωποῦντα δὲ τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἔθνους, ἐφόνευσεν ἐν τῇ παραφράσῃ του ὁ δῆλος. Οὐδεμία κρίσις, καὶ οὐδεμία λογικὴ κυριαρχεῖ ἐν τῇ λαϊκῇ ἔξερραγσει, οὐδὲ δύναται τις νὰ ἔξηγήσῃ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐπαναστοῦντος λαοῦ αἱ πεποιθήσεις καὶ αἱ γνῶμαι μεταβάλλονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν καὶ τὰ πάντα παρασύρει ὁ ἄνεμος τῆς ἐπαναστάσεως. Τοιαύτη ἦτο ἡ ψυχολογία τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως τοῦ Ὀθωνος ὥστε οὐδὲ οἱ παρ' αὐτοῦ τοσάκις εὐεργειτηθέντες εὑρέθησαν ὅπως διαμαρτυρηθῶσιν, ἀλλὰ πάντες ἵσταντο εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀφῆκε τὸν θρόνον δὲ Ὁθωνος χωρὶς νὰ μνησικάκησῃ καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει δι τι παρεγγνωρίσθη ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ θέλησις καὶ ἡ ἔθνικὴ αὐτοῦ πολιτεία, ὑπὸ λαοῦ ὁρδιουργηθέντος ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων δινάμεων καὶ τῶν ἔγχωριῶν δημοκόπων.

ἄκρον καὶ χρηστὸς ἀπὸ φύσεως, εἶχε καταστήσει τὸν οἶκον του πρότυπον πρὸς ἀπομίμησιν. Ἐπὸ τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ ἐπνεεν οὐδρα ἄκρας χρηστοτήτος καὶ ἄκρας ἀρετῆς, ἡτις ἐπέδρα ἐφ' ὅλης τῆς κοινωνίας καὶ διέπλαττε τὰ ἥθη αὐτῆς. Ἄλλ' ἀπὸ τὸν Ὀθωνα ἐλειψεν δι τι ἀπήγιον αἱ περιστάσεις νεοτεύκτου κράτους, ἡ χαλυβδίνη θέλησις καὶ ἡ δημιουργικὴ δύναμις, αἴτινες θὰ ἡδύναντο νὰ δώσωσιν ίδιαν σφραγίδα εἰς τὴν ἔθνικήν ἀναγέννησιν. Εὐμάλακτος καὶ φύσει ἀγαθός, δὲν ἦτο ὑπὸ τῆς θείας προνοίας πρωωρισμένος νὰ ἀρξῃ λαοῦ πολυταράχου καὶ ἀνυπομόνου. Ἐλειψεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡ πολιτικὴ εὐκάμψια δι' ἣς θὰ ἀπέφευγε νὰ συντριβῇ κατὰ τὰς διαιρεῖς πολιτικὰς πρόστιψιάς. Ὁ, τι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Γκαΐτε διὰ τὸν Καποδίστριαν δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ διὰ τὸν Ὀθωνα. Ὁ Κυβερνήτης εἶχεν ὅλας τὰς ἀρετὰς μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἐλειπεν ἀπὸ αὐτὸν τὸ στρατιωτικὸν γόνητρον, ἀπαραίτητον δι πως ἀρξῃ λαοῦ χαλκευθέντος εἰς τὸν ἀκμωνα ἐπταετοῦς σκληροτάτου πολέμου. Ὁ Ὀθων εἶχεν ἐπίσης μεγάλας ἀρετὰς χρηστοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ἐστερείτο πολιτικῆς εὐκάμψιας. Διὰ τοῦτο συνετρίβη. Πασῶν ὅμιων τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ὑπερεῖχεν ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους πόθος του. Αἱ ἀρεταὶ αὗται τὸν ἡκολούθησαν οὐ μόνον εἰς τὴν ἔξοριάν ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ τάφου. Τὰς ἀρετὰς του δὲ

“Οτι δημιήθη ή πολιτεία τοῦ Οδωνος δόλι-
γοι εἶναι οἱ ἀρνούμενοι σήμερον, πάντες δὲ οἱ
συντελέσαντες εἰς τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ μετενόη-
σαν ἥδη. Ο Οδωνος ὑπῆρχε κατ' ἔξοχὴν ἀγαθὸς
καὶ φιλόπατρος ἡγεμών, ἔζητησε νὰ δημιουρ-
γήσῃ μεγάλην καὶ πεπολιτισμένην τὴν Ἐλ-
λάδα, φάρον ὃς ἔλεγε ταύτην ἐν τῇ Ἀνατολῇ.
Ἄλλ' ἐστερεῖτο πείρας, διοικητικοῦ καὶ δργανι-
κοῦ πνεύματος καὶ θελήσεως. Λιτοδίαιτο εἰς
ταύτας οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὸ Ἐθνος. Ἡ
ἔξαψις καὶ ἡ παραφορὰ τῆς ἐπανυστάσεως πα-
ρῆλθον ταχέως, μετὰ τὴν διάλυσιν δὲ τῶν ἐπα-
ναστατικῶν ἀτμῶν, ἡ μօρφὴ τοῦ πρώτου βασι-
λέως ἀπέμεινε προσφιλῆς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἔθνους
ὅς τὴν ἡμέραν καθ' ἥν ἔφηβος εἰσήχετο ὡς
ἡγεμὼν τῆς Ἐλλάδος εἰς τὸ Ναύπλιον.

ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

*Εἶχες τὸ πρόσωπο γλυκό, καὶ, δίχως νὰ τὸ θέλῃ,
Μὲς ταὶς καρδιὰς ἐστάλαςε, σὰν τὸ ὄνομά σου, μέλι.
Σήμερα πᾶπεσες μακρόνα, σὲ τολμηρὸν ἀγῶνα,
Ξυπνάει πολέμου αἰσθήματα καὶ γελαστή σου εἰκόνα.*

Г. МАРКОРАΣ

ΦΤΩΧΟΘΑΝΑΤΟΣ

Εμπήκα στὸ χαμόσπιτο τῆς ἔξοχης γειτονιᾶς διασκελίσας τὸ κατῶφλι τῆς μεγάλης σανιδένιας αὐλόθυρας. Ἡτον ἔνα σπίτι πλύστρας μὲ σκάφες δίπλα στὸ πηγάδι, μὲ σχοινιὰ τετωμένα ἀπὸ τοὺς τοίχους τῆς μάντρας καὶ σηκωμένα μὲ μεγάλα μπουγαδένια δίχαλωτά. Ή σαπουνάδες ἔτρεχαν ἀπὸ τ' αὐλάκια καὶ καταστάλαιζαν σ' ἔνα μεγάλο βοῦντρο, δποῦ ἡ πάπιες ἐτσαλαβουτοῦσαν μὲ ἀπόλαυσιν. Τὸ σπίτι ἦταν στὸ βάθμος, μιὰ καλύβα ζαρωμένη μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς αὐλῆς μὲ τὸν ἀέρα, μὲ τὸ νερὸν καὶ μὲ τὸν ὥλιο, ποῦ ἔδιναν τὸ ψωμὶ στὴ φτωχοοικογένεια. Ἔνας σωρὸς ἀπὸ στειμένα ρούχα ὑψώνετο στὴ μαρμαρένια γούρνα, ὁ κόπανος ἐκείτετο ἔκει, ἔτοιμος νὰ κτυπήσῃ τῆς βρεγμένες ἀντρούμδες, καὶ σὲ μιὰ γωνιά, μέσα σαντὴ τῇ ρυπαρότητα, ἔνα μικρὸ περιβολάκι, τριγυρισμένο μὲ παλητοτενέκεδες σκουριασμένους, ἄνθιζε, φοντωμένο ἀπὸ χρυσάνθεμα.

Ἡταν ἔνα φυινοπωρινὸ πρωΐ, φωτισμένον ἀπὸ ἔναν ὥλιο παστρικό, σὰν ἀσπροφορεμένος μάγος, ποῦ ὅλα τὰ ζωντάνευε καὶ τὰ ἔξωράζεν. Ἐτύφλωναν οἱ ἀσβεστωμένοι τοῖχοι τῶν χαμοσπιτῶν, σὰν φιλδισένιοι, ὁ βοῦντρος ἔλαμπε σὰν κρυσταλένιος, ὁ κόκορας στεκόταν στὴν κορυφὴ τῆς μάντρας σὰν χρυσοστιλισμένος ἀρχοντας.

Ἐπέρασα σκυφτὰ τὰ πουκάμισα καὶ τὰ σεντόνια ποῦ ἐστέγνωναν καὶ μπῆκα στὸ δωμάτιο μὲ τὸ χαμηλὸ ταβάνι. Ἡ Γιάνναινα, ἡ πλύστρα, ἐσιδέρωνε. Ἔνα δυὸ γειτόνισσες τῆς ἔκαναν συντροφιά. Μιλοῦσαν γιὰ τὸ γάμο ποῦ εἶχε γείνει χθὲς τὸ βράδυ στὴ γειτονιὰ καὶ ἡ Γιάνναινα, κρατῶντας τὸ σίδερο ἀπάνω σ' ἔνα κολλαρισμένο μανικέτι, μὲ τὸ ἄλλο χέρι ἔκανε χειρονομίες θαυμασμοῦ γιὰ τὰ προικιὰ ποῦ εἶχε σιδερώσει ἡ Ἰδια. Τέτοιον πλούτο καὶ τέτοια νοικοκυρωσύνη δὲν εἶχε ματαίδη. Ὄλα ἀπὸ δυὸ ντουζίνες. Μιὰν ἀπιδαμὴ—νά, τόσες!—ἡ νταντέλλες ποῦ εἶχαν ἀπάνου τὰ πουκάμισα. Κείνες ἡ μάρκες, ἡ πιέτες, οἱ φιόγγοι, ἡ κορδέλλες!... ὅλα ψιλοδουλειά, κι' ὅλ' ἀπὸ τὸ χέρι της.

Καὶ ἡ κουβέντα πήγαινε τὸν δρόμο της. Μπράβο του τὸ καλὸ κορίτσι ποῦ ἐστάθη τυχερό. Κιαυτὸς δύως, καλό, πολὺ καλὸ παιδί. "Αν καὶ λένε πᾶς ἔκανε κιαυτὸς τῆς τρέλλες

του, πῶς τὰ εἶχε μὲ τὴ μιὰ καὶ μὲ τὴν ἄλλη παληογυναῖκα, ἀλλὰ ποιὸς νέος καὶ ποιὰ νέα δὲν κάνει σήμερα τὴς τρέλλες της. Σάματι κι' αὐτὴ—ἡ νύφη—δὲν ἔκανε τὰ δικά της μὲ τὸ γυιὸ τοῦ γιατροῦ, ποῦ ὅλοι λέγανε πῶς θὰ τὴν ἀρρεβωνιάσῃ, κι' ὑστερα τραβήχτηκε γιατὶ δὲν τοῦδιναν δσα ζητοῦσε; Ἐτοῦτος φάνηκε πειὸ καλόγυνωμο παιδί ἀλλὰ δὲν βαρύνεσαι ποῦ θὰ πῆρε εἴκοσι χιλιάδες, δπως λένε; Ποῦ τῆς βρῆκε ὁ πατέρας της ἔνας ὑπάλληλος μὲ τὸν ξηρὸ μισθό του, τῆς εἴκοσι χιλιάδες;

— Ποῦ τῆς βρῆκε; πετάχτηκε ἡ Γιάνναινα. Αμ κείνα ποῦ...

Κι' ἔκαμε μὲ τὸ χέρι της τὸ νεῦμα τοῦ σουφρώματος.

— ...Τὰ ἔχασες; Δὲ θυμᾶσαι τὸ δικαστικὸ κλητῆρα ποῦ τὸν ἔσπρωξε καὶ τοῦκλεισε τὴν πόρτα, κι' ἐκεῖνος βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τὸν ἔκανε σκουπίδι φωνάζοντας: κλέφτες! παληανθρῶποι! ποῦ φάγατε τὸ δημόσιο καὶ κάνατε τὰ παλάτια ποῦ καθόσαστε!

Ἐπειτα ἡ γυναικάρα μὲ τὰ ἀνασκούμπωμένα μπράτσα ἀφῆσε τὸ σίδερο, ἔκανε τὸ σταυρό της καὶ εἶπε πειὸ σιγά

— Ο Θεὸς νὰ μὲ συχωρέσῃ, Παναγία μου, δὲ θέλω τὸ κακὸ τοῦ κοριτσοῦ, ἀλλὰ δὲν ἡμιπρῶ νὰ μὴν εἶπω καὶ τὸ σωστό τέτοια χαραμοφαίσματα δὲ βγαίνουνε σὲ καλό.

Εἶχα καθήσει σ' ἔνα σκαμνὶ ποῦ μοῦ εἶχε ἀδειάσει ἡ Γιάνναινα δταν ἐμπῆκα, δίχως νὰ διακόψῃ τὴν κουβέντα της, καὶ ἀκούγα τὴς τρεῖς γυναικες.

— Επειτα ἡ πλύστρα γυρίζει καὶ μοῦ λέει μ' ἔνα περιποιητικὸ γέλιο :

— Νὰ μὲ συχωρῆς δποῦ δὲ σοῦφερα τὰ ρούχα. Τάχω ἔτοιμα, ἀλλὰ πέθαν' ὁ μπάρμπα Μανωλίδης—ζωὴ σὲ λόγου σου—καὶ εἴκαμε σκοτοῦρες.

— Μπά; πέθανε ὁ μπάρμπα Μανωλίδης; Τὸν κακομοίρη! Πότε πέθανε;

— Απόφε, ξημερώματα καὶ τὸν ἀποθέσαμ' ἐδὲ πᾶ δσο ποῦ νἀρθοῦνε τὰ παιδιά του νὰ τόνε σηκώσουν.

Γυρίζω καὶ βλέπω στὴ γωνιὰ τὸν πεθαμένο Ἡταν ἔνας ἀσπρός σωρός, σὰν γιούκος, ἀπάνω σὲ σανίδες στηριγμένες σὲ τέσσερα σκαμνιά. Ἔνα σεντόνι σκέπταζε τὸ λείψανο κι' ἔνα

δεκάρικο κεφί, κολλημένο στὸ σκαμνὶ τοῦ κεφαλιοῦ, ἐφώτιζε τὸν τελευταῖον ὑπνο τοῦ γέροντος. Ἀλλὰ ἡ φλόγα τοῦ κεφαλιοῦ δὲν ἐφαινόταν στὸν ὥλιο ποῦ ἔμπαινε ἀπὸ τὴ μύρα καὶ χυνόταν ἀφθονος κι' ἀνώφελος ἀπάνω στὸν νεκρό. Η μιῆγες ἐπεριπατούσανε ψαχτὰ καὶ ἀνυπόμονα ἀπάνου στὸ σεντόνι. Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο μπαίναν ἡ φωνὲς τῶν παιδιῶν τῆς γειτονιᾶς, ποῦ ἔπαιζαν στὸ δρόμο, καὶ κάπου κάπου μιὰ γειτόνισσα περνοῦσε, στεκόταν στὸ χαμηλὸ παράθυρο, ρωτοῦσε ἀν πέθανε ὁ μπάρμπα Μανωλίδης, ἔλεγε «ζωὴ σὲ λόγου σας», ἐπειτα ρωτοῦσε μὴν εἶδαν τὴν κατσίκα, καὶ τραβοῦσε νὰ τὴν εῦρῃ.

Τὸ φτωχὸ τὸ γέροντα! Λυπήθηκα. Τόνε θυμόμουν ποῦ τὸν ἔβλεπα νὰ περνάῃ τακτικά, ἀργά, γερμένος σ' ἔνα χοντρὸ κλαρὶ πειὸ ὑψηλὸ ἀπὸ τὸ σαράβαλο κουφάρι του, ν' ἀνεβαίνῃ μὲ βόγγο τὸν ἀνήφορο, κουβαλῶντας τὸ καρφέλι ἀπὸ τὸ φοῦρο. Ὁταν τόνε καλημέριζα, μονομούριζε μιὰ καλημέρα χωρὶς νὰ ἴδῃ καὶ δίχως νὰ γνωρίζῃ ποιὸς τοῦ μίλησε. Ἐπειτα, στὰ τελευταῖα, δὲν ἡμποροῦσε πιὰ νὰ περπατήσῃ· ὅταν ἔκανε καλωσύνη, τὸν ἔβγαζαν στὴ μύρα καὶ σωριαζόταν χάμου στὸ πεζοῦλι, στὴ λιακάδα. "Υστερα χειμώνιασε, κι' ὁ μπάρμπα Μανωλίδης ἐκρεβατώθη. Δὲν ἐτρωγε, δὲν ἐμιλοῦσε, δὲν ἐσάλευε. Ἔνα πρωΐ τὸν βρῆκαν ξυλιασμένο. Κανένας δὲν κατάλαβε ἀν πέθανε ἡ δὲν ἔζούσ' ἀκόμα. Μόνον τὰ τέσσερα σκαμνιά μὲ τῆς σανίδες καὶ μὲ τὸ σεντόνι ἐπιαναν τὸν τόπο στὸ χαμόσπιτο.

Τὰ παιδιά του: ἡ μία καμαριέρα σ' ἔνα πλουσιόσπιτο, ὁ ἄλλος ἀμαξᾶς, τὸν ἔδεροναν καὶ τὸν εἶχαν διώξει ἀπὸ τὸ σπίτι γιατὶ ἐπινε. Μιὰ μέρα πῆγε στὸ φύλο του τὸ Γιάννη—πρὶν νὰ πεθάνῃ ὁ καλόψυχος περιβολάρης, ὁ ἀντρας τῆς πλύστρας—κι' ἐκλαψε γιὰ τὴν ἀπονιὰ τῶν προκομένων του παιδιῶν. Οἱ συμπονετικοὶ φτωχοὶ τὸν ἐλυπήθηκαν καὶ τοῦδωσαν μιὰ γωνιὰ στὸ σπίτι τους γιὰ νὰ κοιμᾶται κι' ἔνα κομμάτι ψωμὶ ἀπὸ τὸ λίγο ποῦ βρισκότανε. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ὁ μπάρμπα Μανωλίδης ἐδιορθώθη, πιοτὸ δὲν ἔξανάβαλε στὸ στόμα του, ἀλλὰ δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ πειὰ γιὰ τὰ παιδιά του. Οὔτε κανένα κι' ἀπὸ τὴ μύρα τὸν πέθανε.

δύο τρία χρόνια πέθανε ὁ Γιάννης, καὶ ἡ γυναῖκα του ἐκράτησε τὸ γέροντα γιὰ συντροφιὰ καὶ τὴν ψυχὴ της. Περάσαν ἀλλὰ τρία χρόνια ἀπὸ τὸν ἔνα θάνατο διό τὸν ἄλλο.

...Τοῦ κάκου ἐγύριζε δλη τὴν ἡμέρα ἔνας νοικάρης διπλανὸς γιὰ νὰ βεβή τὸν ἀμαξᾶ ἡ τὴν καμαριέρα, καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ. Κανένας δὲν ενδῆκε. Ἐμαδε πῶς ἡ μυγατέρα τοῦ μπάρμπα Μανωλίδης εἶχε παντρευτή ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, καὶ οἱ ἀμαξάδες ποῦ ἐρώτησε γιὰ τὸν γυιό του τὸν εἶπανε στὴ φυλακὴ γιὰ κάποιο φόνο.

Τότε ὁ γείτονας ἐπῆγε στὴν ἀστυνομία καὶ εἰδοποίησε πῶς ἔνας ἔρημος ἐπέθανε καὶ νὰ στείλουνε τὴ νεκροφορία τῶν φτωχῶν αὶ ἔναν παπᾶ, νὰ πάρουνε τὸ λείψανο.

E. ΕΥΣΤΡΑΤΙΔΗΣ

ΑΝΕΜΟΣΤΡ. ΒΙΛΟΣ

ΕΡΓΩΝ ΔΔΟΣ RUTH ΜΙΛΛΕ

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ*

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

Βουλευτής.

Άγνοιων τὸ ἀκριβὲς ποσὸν δύπερ ἐτησίως θ' ἀποδίδεται ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμήστου Δομπόλη, ἀδυνατῶ νὰ εἴπω ὅμιν δοποὶν ἴδρυμα θεωρῶ μετὰ βεβαιότητος καὶ ὡς τὸ μᾶλλον ἀνάλογον πρὸς τοὺς πόρους οἵτινες θὰ διατίθενται. Ἀλλ' εἰκάζω ὅτι οἱ πόροι δὲν θὰ ἐπαρκῶσι πρὸς ἴδρυμαν καὶ συντηρησιν καὶ δευτέρου ὡς τὸ ὑπάρχον Πανεπιστήμιον, ἀν τοιοῦτον ἥθελεν ὑποτεθῆ ἀναγκαῖον· λέγω καὶ πρὸς συντήρησιν, διότι οὐδεὶς ἔχεφονῶν θὰ συμβουλεύῃ τὸ Κράτος νὰ δαπανᾷ καὶ διὰ νέον Πανεπιστήμιον, ἀφοῦ τὸ ὑπάρχον ἀτέλεστατα λειτουργεῖ ἐλλείψει κυρίως χρημάτων. Τὸ Κράτος σήμερον δαπανᾷ ἐτησίως ὅπερ αὐτοῦ 600 χιλιάδας δραχμῶν, εἰς ἃς δέον νὰ προσθέσετε ἑτέρας 250,000 δαπανωμένας ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Πανεπιστημίου καὶ 150,000 δαπανωμένας ἐκ κληροδοτήμάτων πρὸς εἰδικοὺς σκοπούς. Τοιαύτας δαπάνας δὲν ἐπιτρέπει τὸ κληροδότημα Δομπόλη.

Ἄλλα μὴ ὄντος ἀναγκαῖου δευτέρου Πανεπιστημίου, μηδ' ἐπαρκούντων ἄλλως τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος, ἡ διάταξις τῆς διαθήκης ὅπερ ἴδρυσεως τοιούτου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, τοῦ Καποδιστριακοῦ κατὰ τὸν διαθέτην Πανεπιστημίου, δὲν δύναται συμφωνότερον πρὸς αὐτὴν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ καθ' ἔνα, νομίζω, τῶν ἐφεξῆς δύο τρόπων.

Δύναται νὰ ἴδρυθῇ ἐν Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἐν ἀρχῇ μὲν μόνον, βραδύτερον δὲ μετὰ παραρτημάτων καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος:

Τῶν Λαϊκῶν Πανεπιστημίων τὴν ἴδρυσιν ὑπαγορεύει καὶ ἐπιβάλλει κατ' ἐμὲ ἡ ἀνάγκη κυρίως τῆς διαδόσεως μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὅλων ἐκείνων τῶν γνώσεων τῶν πρακτικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν καὶ τὰ μέσα τῶν πλείστων βιοποριστικῶν ἔργων καὶ δι' ὧν κυρίως συντελεῖται σήμερον ἡ πρόσδος καὶ ἀσφαλίζεται ἡ εὐημερία τῶν λαῶν. Η κρατοῦσα γνώμη ὅτι μόνον εἰς τὴν ἐγκυλοπαιδικῶς τελείως μεμορφωμένην νεολαίαν πρέπει νὰ παρέχεται ἐν τοῖς

* Συνέχεια ἀπό σελίδος 38.

πατέων ἥρμοσμένων πρὸς εὐδικοὺς σκοπούς καὶ πρὸς μαθητὰς μᾶλλον ἡ πρὸς ἀκροατὰς διδούμενων. Ἀποσκοράκισις ἔξ αὐτῶν, ἐν ἀρχῇ τούλαχιστον, τῶν ἥμικοπολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν εἶναι μᾶλλον ἐπωφελῆς ἡ ἐπιβλαβής. Διὰ τῶν Λαϊκῶν Πανεπιστημίων πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ κυρίως ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ πρὸς πρακτικοὺς σκοπούς καὶ τοῦτο ὁ ἀποβῆ ἡ μεγίστη τῶν εὐεργεσιῶν καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸ "Ἐθνος, οὐ μόνον ὅποιον ἔποιφιν ἓλικήν, ἀλλὰ καὶ ἥμικήν.

'Αλλ' ἀν τὸ ἔργον τοῦτο, διὰ τὸ καινοφανές καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀρμοδίων ἀνδρῶν, δὲν ἐνθαρρύνῃ τὰς Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρωσίας δύποις προτιμήσωσιν μάτιο, τότε φρονῶ διὰ ἀντί δευτέρου Πανεπιστημίου, δύπερ ἀνωφελές, προτιμότερον ν' ἀνιδρυθῇ εἰς Καποδίστριον Ἀκαδημίαν μία τῶν Σχολῶν τοῦ Ἐθνοῦ κοῦ ήμιν Πανεπιστημίου ὡς οἰονεὶ δεύτερον Πανεπιστήμιον.

"Η Σχολή, ἡτις κατὰ τὴν γνώμην μου δέον νὰ ἐνισχυθῇ περισσότερον πάσης ἄλλης ὡς παρασκευάζουσα τὰς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα τῆς σημερινῆς προόδου, ὁν παντελῶς σχεδὸν στερούμεθα ἐν Ἑλλάδι καὶ νῦν καὶ ἀνέκαθεν, εἰνε ἡ τῶν φυσικούμαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Καποδίστριος Ἀκαδημία ταύτας διδάσκουσα καὶ ταύτας πληρέστερον καὶ εὐρύτερον μεταδίδουσα εἰνε τὸ ἀναγκαιότερον καὶ ταχέως ὁ ἀποβῆ τὸ εὐεργετικότερον εἰς τὸ "Ἐθνος ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα.

"Η Ἀκαδημία αὕτη διὰ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων θέλει συνδέεσθαι ὡς καὶ νῦν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ θέλει ἀποτελεῖ τὴν Σχολὴν τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν αὐτοῦ Τὸ Κράτος διὰ τοῦτο καὶ ἡ περιουσία τοῦ Πανεπιστημίου θέλουν ἔξακολουθῆσει δαπανῶσαι πρὸς συντήρησιν τῶν σημερινῶν ἑδρῶν αὐτῆς, τῶν εἰδικῶν μούσειών καὶ ἐργαστηρίων καὶ φροντιστηρίων ὡς καὶ σήμερον, ἐκτὸς ἀν οἱ τόκοι τοῦ κληροδοτήματος Δομπόλη ἀνκῶσιν οὐ μόνον πρὸς συντήρησιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἔλλειπουσῶν νῦν ἑδρῶν καὶ συλλογῶν καὶ ἐργαστηρίων καὶ φροντιστηρίων δισαὶ ἀλαιτεῖ Ἀκαδημία προωρισμένη νὰ περιλάβῃ βαθμηδὸν μίαν ἥμεραν πάντας τοὺς κλάδους τῶν φυσικούματων καὶ τῶν μαθηματικῶν καὶ μηχανικῶν καὶ ζωϊκῶν ἐπιστημῶν. Πλείστα μαθημάτα δι' ἀ μάλιστα μάτην δ' Ἐλλην φοιτητῆς ὁ ἀνεξῆτει συγγράμματα ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἡ διδάγματα ἐν τῷ τόπῳ, δὲν διδάσκονται ἡδη ἐν τῇ Σχολῇ ταύτη τοῦ Πανεπιστημίου

οὔτε ἀπὸ τῆς ἔδρας οὔτε ἐν ἐργαστηρίοις πρὸς βλάβην καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης, μὴ δυναμένης ν' ἀναζητῇ ἐπιστημονικὰς ἀληθείας καὶ ἀποδεξεῖς δι' ἐρευνῶν καὶ πειραμάτων ὡς ἀλλαχοῦ, καὶ πρὸς βλάβην τῶν σπουδαστῶν ἀτελῶς διδασκομένων καὶ ἀσκουμένων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἡς τὴν διασκαλίαν ἐπαγγέλλεται ἡ πολιτεία.

Συμπληρουμένη καὶ τελειοποιουμένη διὰ περισποτέρων μέσων ἡ Σχολὴ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ οὔτε τὸ ἀνώτατον θεωρητικὸν μόνον Διδασκαλεῖον αὐτῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ καταστῇ βαθμηδὸν τὸ ἀνώτατον Διδασκαλεῖον καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν εἰς σπουδαστάτους κλάδους τῆς βιοπόριστηκῆς ἐργασίας τοῦ "Ἐθνοῦ. Τοιαύτη διδασκαλία δὲν θὰ βεβαίως ἡ τεχνικὴ ἡ ἐπαγκελματικὴ διδασκαλία τῶν εἰδικῶν Σχολῶν, ἀλλ' ἡ εἰσήγησις καὶ ἡ μυησις εἰς τὰς ἐφαρμογὰς τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς τέχναις. Οὔτε ἡ Καποδίστριος Ἀκαδημία θὰ καταστῇ ἡ πηγὴ ἐξ ἣς θὰ μεταδίδωνται εἰς τὸν λαὸν οὐ μόνον αἱ θεωρητικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ πρακτικαὶ ἐπιστημονικαὶ γνῶσεις, αἵτινες σήμερον κατεργάζονται τὴν ίσχυν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

"Η τάσις ἐν τοῖς καθ' ἥμας χρόνοις εἰνε ὅπερ ἐπεκτάσεως τοῦ ἔργου τῶν Πανεπιστημίων. Ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἡνε προσιτά εἰς τὸν στενὸν κύκλον μόνον δοιαὶ χάριν τοῦ διπλώματος ἡ τῶν ἐλευθερίων λεγομένων ἐπαγγελμάτων σπουδάζουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ δοκιμαζόμενοι ἀνακηρύζονται διδάκτορες. Ταῦτα πρέπει νὰ ἡνε προσιτά καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες, ἐνῶ ἔχουσιν ἀνάγκην, διψῶσι διδασκαλίας καὶ φρόντων ἐπιστημονικῶν καὶ τελειοποιήσεων καὶ ἀνακαλύψεων ὀφελίμων αὐτοῖς ἐν τοῖς ἔργοις ἀτινα ἐμπειρικῶς μόνον μετέρχονται, χωρὶς νὰ δύνανται ν' ἀποβλέψωσιν εἰς ἐπιστημονικὸν δίπλωμα. Διὰ τοιαύτης ἐπεκτάσεως πανεπιστημιακῆς μεταδίδονται συστηματικαὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ πρακτικαὶ γνῶσεις. Βεβαίως τοιαύτας μεταδίδει καθ' ἥμεραν καὶ διά τύπος, ἀλλ' οὐχὶ συστηματικῶς, δι' ὅπερ καὶ ἀνεπαρκής ἡ ὀφέλεια. Η Καποδίστριος Ἀκαδημία θὰ μεταδίδῃ συστηματικὰς τὰς ἐπιστημονικὰς γνῶσεις καὶ διὰ τοῦτο θὰ ὀφελῇ καὶ ἡ μηρφωνή καλλιτέρους τοὺς σήμερον ἐμπειρικούς ἐπαγγελμάτας, ἔχουσα περισσότερον πάσης ἀλληλής τὰ πρὸς τοῦτο μέσα καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐνασχολήθῃ. Αἱλλὰ καὶ ἀνεντητού τοῦ σκοποῦ ἐνισχυμένη διὰ περιστημά-

ματος Δομπόλη ή Σχολή τῶν Φυσικομαθηματικῶν Ἐπιστημῶν θ' ἀναδειχθῆ ή Ἰσχυροτέρᾳ καὶ ὠφελιμωτέρᾳ ἐκπαιδευτικῇ δύναμις ἔν τε τῷ ἔλευθέρῳ καὶ τῷ μὴ ἔλευθέρῳ "Εθνει.

¹Ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς προτάσεως ταύτης δύνανται νὰ μελετηθῶσι καὶ ἀσφαλισθῶσι πλεῖστα ὅγαθὰ ἀποτελέσματα, ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητής τῆς λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Εὖν. Πανεπιστήμιον.

Μὲ ἐφωτάτε « τί εἴδους πανεπιστήμιον πρέπει νὰ ίδουθῇ » ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Δομοπόλη, καὶ ἀν ἔχωμεν ἀνάγκην δευτέρου δμοίου

προς το υπάρχον, ή άλλου αλλης φύσεως ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου, καὶ δποίου», προσθέτετε δὲ ἀκόμη καὶ ἄλλο ἐρώτημα «καὶ εἰς ποίαν πόλιν, εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ἀλλοῦ»; Πρῶτον μὲν ἔγω ἐνὸς μόνον εἴδους πανεπιστήμια γνωρίζω, τὰ πανεπιστήμια, τὰ δποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον εἶναι δμοια ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ ἡμέτερον. Ἰσως λοιπὸν θὰ ἐτίθετο κάλλιον τὸ ἐρώτημα οὗτο· «Πρέπει νὰ ἰδρυθῇ καὶ δεύτερον

πανεπιστήμιον, ἡ πρέπει μᾶλλον νὰ ἰδουμῇ ὅλο ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον»; Άλλα τοῦτο πρέπει νὰ μὴ είναι οὕτε πολυτεχνεῖον, διότι καὶ πολυτεχνεῖον ἔχομεν.⁷ Εννοεῖται δὲ ὅτι καὶ ὅλα ἐκπαιδευτήρια θὰ ἀποκλεισθοῦν ἀκόμη, διότι, χάρις εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ Μαρασλῆ, καὶ ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικήν, ἀν δὲν ἀπατῶμαι, ἀκαδημίαν μετ' ὀλίγον θὰ ἀποκτήσωμεν, καὶ

Ἄλλ ἐκτὸς τούτων, πρέπει πάντως νὰ ληφθῇ πρὸ δὲ δρόμων καὶ ή ἔξης σημαντικὴ περιοπὴ τῆς διαθήκης· «Ων εὐτυχῶς ωσσος ὑπήκοος, παραχωρῶ ἵσην ψῆφον τῇ τε

μιον, είναι ἐπίσης ζήτημα, εἰς τὸ δόποιον δὲν εἶναι εὐκολος ἡ ἀπόκρισις, διότι, όπως δλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, είναι ἐπίσης σχετικὸν καὶ τοῦτο, καὶ ἔξαρταται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως, τὴν δόποιαν δυνατόν τις νὰ ἔχῃ περὶ τῆς προσηκούσης λειτουργίας τοῦ ἴδρυματος. Ἐγώ λόγου χάριν φρονῶ, ὅτι ἡ ἀραιώσις τῶν φοιτητῶν θὰ συνετέλει οὐκ δλίγον εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς διδασκαλίας, ὅ ι ἡ ἕδρυσις ἐνὸς δευτέρου ἐπιστημονικοῦ κέντρου θὰ συνεπήγετο τὴν ἀμιλλαν, ἥτις ἔχει πάντοτε σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῆς παλαιᾶς Ἰονίου ἀκαδημίας ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Καποδίστρια, ἡ δόποια ἀκαδημία ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΦΛΟΓΑΪΤΗΣ

Σπεύδω νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐπιστολήν σας
ἥς 11 ἐνεστῶτος μηνός. Ἀλλοτέ ποτε τὰ κυ-
νιώτατα ἔργα τῶν νῦν κατοίκων τῆς Εὐρώπης,
ηλονότι τὰ βιομηχανικά, ἐθεώρουν οἱ λαοί,
αἱ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι,
ἴνι Ἐλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ὡς ἔργα κατώ-
φερα ἑαυτῶν. Ἐνῷ δὲ πλοῦτος ἀναμφισβήτητος
ἴναι τῶν ὕν οὐκ ἀνευ πρὸς συντήρησιν τῶν
θνῶν καὶ πρὸς τελείωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ
πολιτισμοῦ αὐτῶν, αἱ πλουτολογικαὶ ἐπιστῆμαι
αἱ αἱ πρὸς αὐτὰς ἀναποσπάστως συνεχόμε-
ναι βιοτεχνικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιστῆμαι ὑ-
ελαμβάνοντο μέχρι πρό τινος παντελῶς δευ-
ερεύουσαι ἢ καὶ δλως πάρεργοι ὑπὸ τὸ κρά-
τος δὲ τῆς δοξασίας ταύτης εἰς τὰ Πανεπιστήμια
πρὸ δλίγων ἔτι μόλις δεκαετηρίδων ἦν πάντη
γνωστος ἢ διδασκαλία τῆς Πλουτολογίας καὶ,
τι μᾶλλον, τῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ πλού-
του συνδεομένων πράκτικῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλ
τοῖς νῦν χρόνοις οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ δτι ἀδύ-
ατον ἀποβαίνει εἰς ἔθνος τι νὰ ἀνυψωθῇ εἰς

εριπωτήν, ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ πρότερον πρα-
τικὴν ἴνανότητα, ἐὰν δὲν αὐξῆσῃ τοὺς πόρους
αἱ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, ἐὰν δὲν ἀσφαλίσῃ τὴν
ιππικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίην. Θεωρεῖται μάλιστα νῦν
ἴσονεὶ ἀξιώματα ὅτι διὰ μόνης τῆς βιομηχανικῆς
οιστηριότητος ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ
ὑγιανίας προάγονται, ἡ ἐλευθερία ἀκμάζει, ἡ
δημικὴ αὐτονομία ἀσφαλίζεται. Εἶναι ταῦν
ασιδήλον ὅτι πρῶτον μὲν ἡ γεωργία, ἡς «οὐδὲ
πάνυ μακάριοι δύνανται ἀπέχεσθαι» κατὰ
τὸν Ξενοφῶντα, κατὰ πάντα ἀνεμορφώθη διὰ
ἥς πρακτικῆς τῶν ἐπιστημῶν ἐφαρμογῆς Ἀλλ'
τι μᾶλλον ἡ βιομηχανία ἐποιήσατο νέας δυ-
άρμεις ὡς ἄλλος Ἀντιος δι' αὐτῆς. Ἀπὸ ἡμί-
εως δὲ αἰδῶνος καὶ πλέον κατηρτίσθησαν καὶ
απαρτίζονται ἄλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, οἷον ἐν
ερμανίᾳ, ἐν Βελγίῳ, ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἐν Ἐλβε-
ρᾳ κτλ. καὶ σχολεῖα ἀνωτέρας εἰδικῆς ἐκπαίδεύ-
σεως, ἡ ἀνωτέρας πρακτικῆς ἐκπαίδεύσεως, καὶ
ανέπιστήμια ἄλλως ὀνομαζόμενα, (οἷον Γεωρ-
γὸν Πανεπιστήμιον κτλ.), ἐν οἷς μօρφουνται
ἐνδείας καὶ συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαί-
δεύσεως ἀνδρες δυνάμενοι νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν
ερωτίαν εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ἐθνι-
κῆς φιλοπονίας.

Διὰ τοῦτο, προκειμένης ἡ τῆς συστάσεως δεύτερου πανεπιστημίου, φρονῶ διτὶ ἀνταποκρίμεθα κατὰ πάντα εἰς τὸν εὐγενῆ πόδον τοῦ ακαρίτου Δομπόλη, φροντίζοντες περὶ τῆς συ-

άσεως Πανεπιστημίου γεωργικοῦ καὶ βιομη-
νικοῦ, οὗ τὴν ἀνάγκην ὑπέδειξεν ἀπὸ ἴκα-
ῦ χρόνου εἰς τὰς πολιτείας ὃ βιομηχανικὸς
ος τῶν νεωτέρων ἐθνῶν. Ἀλλ' ἀνταποκρινό-
θα, νομίζω, ἐνταῦτῷ καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
γαλοφυοῦς ἀνδρός, ὃ κατὰ τὴν ἀξίωσιν τοῦ
λογιγενεστάτου διαθέτου πρόκειται νὰ φέρῃ
ἀνεγερθήσομενον Πανεπιστήμιον, τὸ ὄνομα
ἢ Ἰωάννου Καποδιστρίου, δστις, καθὰ προ-
πτει ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἐκφε-
μένων δοξασιῶν καὶ ἐκ τῶν συστηματικῶν
ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου κυβερνητι-
κῶν καὶ διοικητικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν, ἐπρέ-
πεν ἀκραδάντως ὅτι πρὸ παντὸς ἡ ἐκπαί-
σις ἐν Ἑλλάδι ἔδει νὰ στραφῇ εἰς τὴν
ευναν καὶ μελέτην τῶν μέσων τῆς αὐξήσεως
ν ἐλληνικῶν προσόδων διὰ τῆς εὐστόχου
ἥσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῶν κεφαλαίων, διὰ
τοῦ παραδοχῆς ὁργάνων καὶ μεθόδων ἐντελε-
θρων, διὰ τῆς ἐκπώσεως τῶν τόκων, τῆς πα-
ύσεως τῆς δημοσίας πίστεως, τῆς βελτιώσεως
ν φορολογικοῦ συστήματος καὶ τῶν μέσων
τοῦ συγκοινωνίας.

ΑΙΓΑΙΝΗΤΗΣ

οὐθυντήσ τοῦ Ἑδυκοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν

Ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων, τὰ δοῖα εἴχετε τὴν λιωσύνην νὰ μοῦ ἀπευθύνητε, προθύμως πα-
γω ὑδῶν τὴν ἔξῆς γνώμην μου:

Πρὸς Ἰδιοὺς καὶ συντήρησιν δέντερου Πατιστημίου, οὔτε ἀνάγκη ὑφίσταται, οὔτε δυνά-
ς ἐπιστημονικαὶ ὑπάρχουν, οὔτε τὸ κληρο-
τερια. Δομιτόλι μόνον ἐπασκεῖ.

Η ίδιουσις ἄλλου ἐκπαιδευτηρίου, διαιρόδου σεως, ἀντίκειται εἰς τὴν διαθήκην, συνεπῶς αἱ ἀδίνατος.

Τὸ μόνον, ὅπερ νομίζω χρήσιμον καὶ οὐχὶ
εἰθετον πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ δωρητοῦ, εἶναι
βελτίωσις τοῦ ὑπάρχοντος Πανεπιστημίου,
τῆς ἐνισχύσεως τῶν δύο πρακτικῶν Σχολῶν
τοῦ, τῆς Φυσικομαθηματικῆς καὶ τῆς Ἱατρι-
κῆς, ὡν ἡ καρποφόρος λειτουργία εἶναι ἀδύνα-
τινη ἀνεν σπουδαίας ὄλικῆς ἀριθμῆς πρὸς ἔδρη-
καὶ συντήρησιν τῶν ἀναγκαίων ἐργαστη-
ρῶν, μουσείων καὶ λοιπῶν παραρτημάτων αὐ-
τῶν. Πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῆς διαθήκης αἱ Σχολαὶ αὖ-

δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι τὸ Καποδιστριακὸν
ῆμα τοῦ Εθνικοῦ Πανεπιστημίου, αἱ δὲ λοι-
τρεῖς τὸ ἔτερον, εἰς ὃ ἀς δοθῆ οἶον ὅνομα
ελε κριθῆ κατάλληλον.

ΕΘΝΙΚΟΙ ΘΡΗΝΟΙ

Τὴν πτῶσιν τῆς Βασιλευούσης καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωϊκοῦ αὐτῆς προμάχου, τοῦ παρὰ τὴν Πύλην τοῦ Ρωμανοῦ πεσόντος Παλαιολόγου, ὃς καὶ τὰ ἄλλα ἐπακολυθήσαντα δεινά, ἐθίρηντεν ἡ δημοτική μας Μούσα διάσμάτιν, ἀτίνα εἰσέτι ἐπίζηστι παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, προσφιλῶς ὑπ' αὐτοῦ ψαλλόμενα μετὰ μέλους ἀληθῆς γοεροῦ. Δημάδεις¹ δὲ θρήνους, ἀναφερομένους εἰς τὰς ἔθνικὰς ἔκεινας συμφοράς, προχείρως δύναται κανεὶς νὰ εῦρῃ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν δημοτικῶν μας ἀσμάτων τοῦ *Passow*², δπον περιελήφθησαν καὶ οἱ εἰς ἀρχαιοτέρας συλλογὰς περιεχόμενοι, καὶ παρὰ τῷ *Émile Legrand*³, οἵτινες πολλάκις ἔκεινεν ἀνεδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα περιοδικά καὶ ἄλλα δημοσιεύματα.

Ἐπίσης ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κ. *Xριστοβασίλη*⁴, ὑπὸ τὸν τίτλον *Βασιλικὸς κόνιλος*, ἐδημοσιεύθησαν πέντε εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφερόμενα δημώδη ἔσματα, οἰκτρῶς καὶ κακοζῆλως παραχαραγμένα, ὃς ἀπέδειξεν δικαστηρίους μου κ. *Πολίτης*⁵.

Τέλος πολύτιμον διὰ τὸ αὐτὸν βαρυσήμαντον γεγονός ἔθνικὸν θρήνον ἀπεθησαύρισεν ἐκ Σινασσοῦ καὶ Μαλακοπῆς τῆς Καππαδοκίας δικαστηρίους κ. *Γ. Παχτίκος*⁶, εἰς τὸν δρεπελομένον καὶ τὴν διάσωσιν τῆς μελῳδίας αὐτοῦ καθὼς καὶ τόσων ἄλλων δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Εἰς τοὺς ἔθνικους τούτους θρήνους ἔχω καὶ ἔγω νὰ προσθίσω δύο ἄλλους, περισσωμέντας ἐν χειρογράφοις, οὐσιωδῶς δὲ τῶν ἐκδεδομένων παραλλάσσοντας.

Α'.

Σημαίνει δι Θιός, οημαίνει δι γῆς, οημαίνοντα τὰ [ονδράνια],

¹ Πλὴν τῶν δημοτικῶν διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρήνων ἔχομεν καὶ ἐμμέτρους τοιούτους ποιηθέντας ὑπὸ λογίων, περὶ τῶν δρεπών τραγουδατένη ἐσχάτως δικαστηρίους κ. *A. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς* ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift*, τόμ. XII (1903, σ. 267 κ. ἔ.).

² *Popularia carmina Graeciae recentioris Lipsiae* 1810, σελ. 145 κ. ἔ., ἀριθ. CXCIV-CXCVIII.

³ *Recueil de Chansons populaires Grecques*. Paris 1874, σ. 74 κ. ἔ.

⁴ *Έταιρεία Ἑλληνισμός*—*Ἐθνικὰ ἔσματα*. Ἐκδοσίς Β' ἐν Ἀθήναις σ. 13 κ. ἔ.

⁵ Ἐν τῇ ἐφημ. «Ἀθῆναι», 10-12 καὶ 16 Ιουν. 1903.

⁶ Πρεβλ. *N. Γ. Πολίτης*: *Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλλ. λαοῦ. Παραδόσεις*. Μέρος Β'. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 688.

σημαίνει καὶ ἡ Ἀγιὰ Σονφιά, τὸ μέγα [Μοναστῆρι], μὲ τετρακόσια σήμανδρα, μὲ ἔηντα δύο καμπάνες, κάθε καμπάνα καὶ παζᾶς, κάθε παπᾶς καὶ

[διάκος]

Δεξιὰ μεριὰ τῆς ἐκκλησίας στέκεται δι βασιλέας, ζερβιὰ μεριὰ τῆς ἐκκλησίας στέκονται δι γεράρχου, καὶ δι Πατριάρχης ἐχετεῖ τὴν λειτουργίαν τὴν θεία, καὶ ψάλλουν τὸ χερονβικὸ καὶ τὴν τιμιωτέρα.

Φωνήτζα ὅμε 'φ' τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ Ἀρχαγ-

[γέλον στόμα]

νὰ πάψονν τὸ χερονβικὸ [καὶ τὴν τιμιωτέρα], τ' ἡ Πόλη θὰ παραδοθῆ 's Ἀγαρηνὲ χέρια. Τότε φωνάζει δι βασιλέας μαζὶ καὶ δι Πατριάρχης: Γιὰ μεταλάβετε παιδιά καὶ ζῶστε τὸ ἀρματά σας. Θέ μου καὶ κάμε ἔλεος, λυπήσου μας τὸν μαύ-

[φούς]

B'.

Βουλιέμαι νὰ ξενιτευθῶ, βουλιέμαι νὰ μισέωω,
Κι' δσα βουνά καὶ ἄν διαβῶ καὶ κάμπους ἀν-

[περάσω,

Οδλα θὲ νὰ τὰ χαιρετῶ καὶ θὰ τὸν παραγγέλλω:
Βουνά μου μὴ χιονίσετε, κάμποι μὴ παχνιασθῆτε,

Κι' ἐσεῖς χελιδονάπια μου κρυφὰ σᾶς παραγγέλλω:

Σύρτε μαντάτα 's τὴν Βλαχά, σ τὸ μέγα Σα-

[λονίνι,

Πῆραν τὴν Πόλη, πήραντε τὴν ξακουσμένη χώρα,
Πῆραν καὶ τὴν Ἀγιὰ Σοφιά, τὸ μέγα μοναστῆρι,

Πούνιχε τές χίλιες Καλογριές, τὸν μύριονς κα-

[λογέρονς,

Πῆραν τὸν διάκονον τὸν μικρὸν καὶ τὸν παπᾶν
[τὸν μέγαν,

Σκλαβώσανε τὸν χριστιανόν.

Τὸν πρῶτον θρῆνον ἀνεῦρον ἐπὶ παραφύλλου τιλφοβρότου Τυπικοῦ¹ ἐν τῇ μονῇ τῆς Μαλεβῆς τῆς Κυνουροίας κατὰ τὸ θέρος 1903. Εἶναι γραμμένος καταλογάδην βαναυστήτα, ἀνευ στίξεως καὶ τόνων καὶ μετὰ φρικτῶν ἄλλων ἀνορθογραφιῶν, ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐθεώρησα δλωσδιόλου ἀσκοπον νὰ σημειώσω τὰς ἀνορθογραφίας τοῦ χειρογράφου, ἀς εἶναι δύμως βέβαιος δι ἀναγνώστης δι τὸ ἐφύλαξα μετά

¹ Τῆς ὑπὸ Μάρκου Ιερέως Μαρᾶ τοῦ Κοητὸς ἐκδόσεως *'Ερετίσσων* 1885. — Πρεβλ. *E. Legrand Bibliographie Hellénique du dix septième siècle*. Τόμ. Β', σελ. 427.

σχολαστικότητος δι τι δύναται νὰ ἐνδιαφέρῃ τὴν φωνητικήν. Ἀληθῶς δὲ ἔξιοι σημειώσεως εἶναι οἱ τύποι θιός (στ. 1) καὶ γεράρχου (στ. 6). Τὰ ἐντὸς ἀγκυλῶν εἶναι ἰδιαίτεροι μου προσθῆκαι ἐλειπόντων ἐν τῷ χειρογράφῳ γραμμάτων, συλλαβῶν, λέξεων. ἔξι ἀμελείας τοῦ γράφαντος.

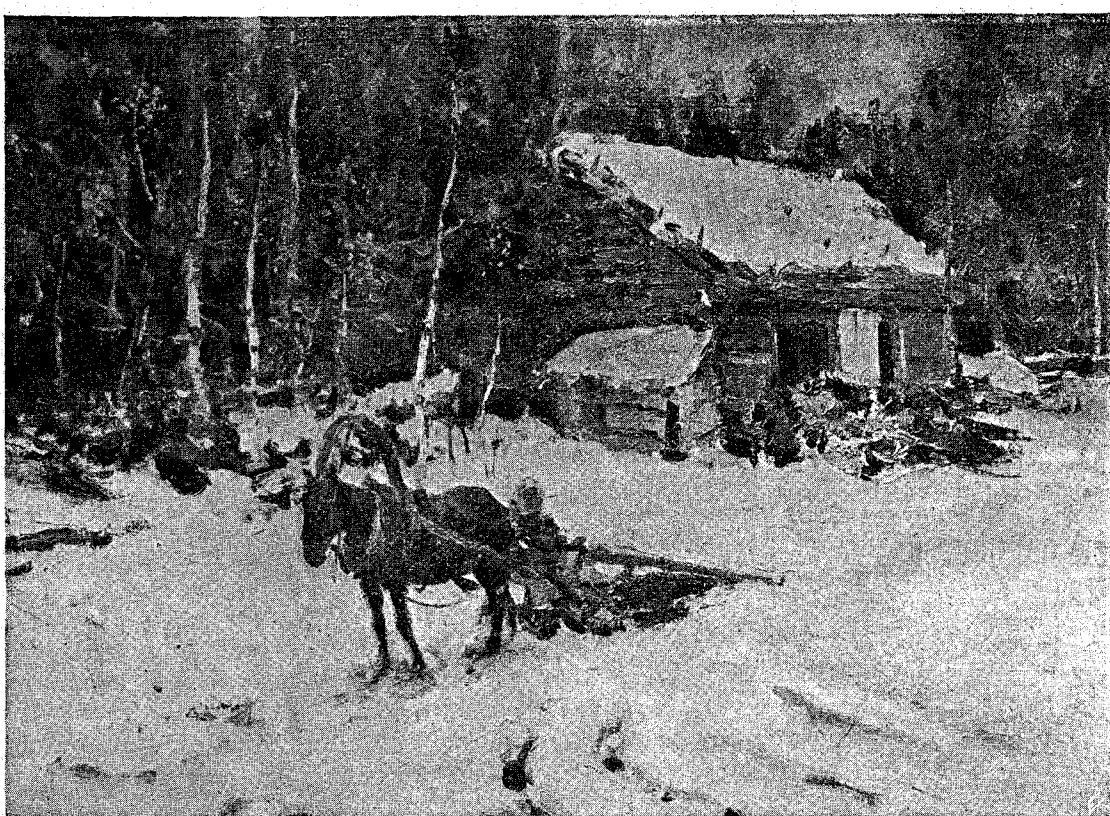
Τὸν δεύτερον θρῆνον ἀπέσπασα ἐκ πραγματείας ἀνεκδότου περὶ τῆς Πελοποννησιακῆς Παιδείας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, γραφείσης ὑπὸ τοῦ λογίου 'Αγωνιστοῦ Ιωάννου Λαμπροπούλου ἐκ Παγκρατίου τῆς Λευκασίας. Τὴν πολυτιμοτάτην αὐτὴν πραγματείαν, ἥτις καὶ τινὰ δημοτικὰ τραγούδια περιέχει, ἔθεσαν ἀπὸ μηνῶν εἰς τὴν διάθεσίν μου αἱ δεσποινίδες θυγατέρες τοῦ μακαρίτου βουλευτοῦ Καλαβρύτων 'Οδυσσέως Λαμπροπούλου.

Ο Ιωάννης Λαμπρόπουλος γράφει τὸ ἀσματός ὃς ἔδειτο, μετὰ τῆς ἐπωδῆς Ἀηδονάκι μου, κλάψετε μάτια μου εἰς τὸν πρώτους ἔξι στίχους καὶ

Ἀηδονάκι μου, κλάψετε Χριστιανοί εἰς τοὺς λοιπούς. Δυστυχῶς δύμως δὲν διατηρεῖ τὴν δημοτικήν προφοράν, ως παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης.

Ἐν τέλει σημειοῖ περὶ τοῦ θρῆνου, τὸν διποίον μᾶς περιέσωσε, τὰ ἔξης: «Τὸ ἐλεγεῖον τοῦτο ψαλλόμενον ὑπὸ τῶν ἐμῶν Πατριαρχῶν δι' ὅλως ἰδιοτρόπουν καὶ πενθίμου μέλους κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Ἀποκρέω ἐκάστου ἔτους, ἐναλλάξ μετὰ τῶν Προμητόρων, εἰς μίαν οἰκίαν κατ' ἔθος πάτριον πρὸς τὸ ἀποκρεῖσαι πάντων τῶν συγγενῶν συναγομένων, ἐνθυμυούμαι καλῶς δι τι συνεκίνει τούτους εἰς δάκρυα κρουνόδοντον ὁρμαλμῶν ὁρέοντα, ἐν οἷς σχόλιά τε καὶ τινὰ δημοτικὰ τραγούδια περιέχει, ἔθεσαν ἀπὸ μηνῶν εἰς τὴν διάθεσίν μου αἱ δεσποινίδες θυγατέρες τοῦ μακαρίτου βουλευτοῦ Καλαβρύτων 'Οδυσσέως Λαμπροπούλου.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΗΣ

ΧΕΙΜΩΝ

ΕΡΓΩΝ Κ. ΚΟΡΟΒΙΝ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ *

Δὲν ἡξέρω πῶς θὰ τελείωναν ὅλα αὐτὰ χωρὶς μία περίστασι ποῦ ἔγινε ἀφορμὴ ν' ἀλλάξουν τὰ πράγματα. "Ενα βράδυ, τὴν ὕδα ποῦ ἡ μητέρα μου ἦτον στῆς" Αννας Φεδορόβνας, πήγα στὸ δωμάτιο τοῦ Ποκρόβσκυ. "Ηξερα πῶς δὲν ἦτον ἐκεῖ καὶ δὲν ἡξέρω μὰ τὴν ἀλήθεια πῶς μοῦ ἤλθε ἡ ἵδεα νὰ τὸ κάμω. Ποτὲ δὲν εἶχα πατήσει τὸ πόδι μου στὴν κατοικία του μολονότι, ἔνα χρόνο τώρα, κατοικούσαμε πλαϊ-πλαϊ. Ή καρδιά μου κτυποῦσε τόσο δυνατά, τόσο δυνατά, ποῦ νόμιζα πῶς θὰ σπάσῃ." Ερριξα τριγύρω μιὰ ματιά περίεργη. Τὸ δωμάτιο τοῦ Ποκρόβσκυ ἦτον πολὺ φτωχικὰ ἐπιπλωμένο καὶ ἀκατάστατο. Στοὺς τοίχους ἦταν προσαρμοσμένα πέντε μεγάλαια ζάφια γεμάτα ἀπὸ βιβλία. Χαρτὶ ἐπάνω στὸ τραπέζι καὶ στῆς καρέκλες. "Ολο βιβλία καὶ χαρτιά! Μιὰ φοβερὴ ἵδεα μοῦ ἤλθε, ποῦ μού-σχισε ἀληθινὰ τὴν καρδιά. Σκέφθηκα πῶς ἡ φιλία μου, ἡ ἀγάπη, γι' αὐτὸν δὲν εἶχε μεγάλη ἀξία. Ήτον πεπαιδευμένος, ἐνῶ ἔγὼ ἥμουν τίποτε, τίποτε δὲν ἡξερα, τίποτε δὲν εἶχα διαβάσει, οὔτε ἔνα βιβλίο... " Ερριξα μιὰ φυσιορή ματιά ἐπάνω στὰ βιβλία. Μ' ἔπιασε μιὰ λύπη, ἔνα πεῖσμα, σὰν λύσσα. Τὴν ἔδια στιγμὴ ἀποφάσισα νὰ διαβάσω τὰ βιβλία τοῦ Ποκρόβσκυ, νὰ τὰ διαβάσω ὅλα, ὅλα, καὶ δόσο δυνατὸν γρηγορώτερα. Δὲν ἡξέρω γιατί, ἐνόμιζα Ἰσωσ πῶς μανθάνοντας ὅλα ὅσα ἡξερε ἐκεῖνος. Θὰ ἀξιέσαι περισσότερο τὴ φιλία του. Επλησίατα βιαστικὰ τὴν πρώτη σειρὰ τῶν βιβλίων· χωρὶς νὰ σκεφθῶ, χωρὶς νὰ διστάσω, ὄφταξα ἔνα βιβλίο, — ἔνα παληὸ σκονισμένο βιβλίο, — καὶ πότε κόκκινη, πότε χλωμή, τρομασμένη τὸ πήρα στὸ δωμάτιό μου νὰ τὸ διαβάσω τὴ νύκτα, μὲ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, ὅταν θ' ἀποκοιμώτανε ἡ μητέρα μου.

Μὰ τί ἀπογοήτευσις, δῖταν τὸ ἄνοιξα καὶ εἰδα πῶς ἡτον ἔνα παπτάλαιο βιβλίου λατινικό, μισο- φαγωμένο! τὰ Ἐπέστρεψα ἀμέσως, καὶ μόλις ἀ- πλωσα τὸ χέρι νὰ βάλω τὸ βιβλίο στὴ θέση του, ἀκουσα στὸν διάδρομο βήματα ποὺ πλησίαζαν. Τὰ βιβλία σ' ἐκεῖνο τὸ δάφνι ἡταν τόσο πυκνά, ποὺ ἀμα πήρα τὸ καταραμένο ἐκεῖνο παληῷβιβλο, τὸ κενὸν ποὺ μόλις ἐσγυματίσθη, τὸ γέμισαν τὰ ἄλλα

βιβλία. Δεν ήμπόρεσα νὰ βάλω τὸ βιβλίο στὴν ἀρχική του θέση. Ολοένα προσπαθοῦσα. Τὸ σκουριασμένο καφόρι ποῦ κρατοῦσε τὸ ράφι καὶ περίμενε, νομίζεις, τὴν στιγμὴν αὐτὴν γιὰ νὰ σπάσῃ — ἔσπασε. Τὸ ράφι ἔγειρε στὸ ἔνα μέρος. Τὰ βιβλία χύνθηκαν κάτω μὲ κρότο. Ἀνοιξε ἡ θύρα, καὶ δὲ Ποκορόβσκυ υπῆκε στὸ δωμάτιο.

Πρέπει νὰ εἰπῶ πῶς ὁ Ποκρόβσκι δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἀνακατώνεται κανεὶς στὸ δωμάτιο του! 'Αλλοι σ' ἔκεινον ποῦ ἄγγιξε τὰ βιβλία του! Φαντασθήτε λοιπὸν τὸν τρόμο μου ὅταν εἶδα ὅταν ἔκεινα τὰ βιβλία σκορπισμένα κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἀπὸ τὴν καψέκλες, σὲ ὅλο τὸ δωμάτιο. "Ηθελα νὰ φύγω, μὰ ἥταν πολὺ ἀργά. «Τελείωσε! σκέφθηκα, χάδικα! Κάνω ἀνοησίες σὰν παιδί δέκα χρόνων· είμαι μιὰ ἀνόητη, μιὰ κουτή!» Ο Ποκρόβσκι ἔγινε μανιώδης. «Ορίστε, μόνο αὐτὸ δέλειπτε! ἐφώναξε. Δὲν ἔχεις καθόλου ντροπή... Ποτὲ λοιπὸν δὲν θὰ βάλλεις γνῶσι.» Καὶ ἀρχισε νὰ μαζεύῃ τὰ βιβλία. "Εσκυψα νὰ τὸν βοηθήσω. «Εἶνε περιττό, είνε περιττό! ἀρχισε νὰ φωνάζῃ. Θὰ ἥτον προτιμότερο νὰ μήν ἀνακατωνεσαι σὲ ξένα πράματα». Μά, ἡ ὑποταγὴ ποῦ ἔδειχνε ἡ στάσις μου τὸν ἱσύχασε λίγο καί, γλυκαίνοντας τὴν φωνή του, ἀρχισε νὰ μὲ συμβουλεύῃ σὰν παλῆδος διδάσκαλός μου: «Πότε λοιπὸν θὰ σοβαρέψῃς; Πότε θὰ φρονιμέψῃς; Δὲν είσαι πιὰ παιδί, κοριτσάκι· είσαι δεκαπέντε γρόνων!» Καὶ γιὰ νὰ βεβαιωθῇ ἵσως ἀν δὲν ἥμουν ἀκόμη κοριτσάκι, μ' ἔκυπταξε καὶ ἔγινε κατακόκκινος. Δὲν ἐννοοῦσα· δρδια ἐμπρός του τὸν ἔκυπταξα μὲ δλάνοικτα μάτια. Μὲ πλησίασε μὲ κάπια στενοχώρια, καὶ μὲ ἀπειρη συγκίνησι μοῦ ἔλεγε κάτι ἀσυνάρτητα λόγια. Σὰν νὰ ἥθελε νὰ ζητήσῃ συγχώρησι ποῦ δὲν είχε παρατηούσει πῶς ἥμουν τώρα κοπέλλα μεγάλη. Στὸ

τέλος ἐννόησα "Δὲν ἐνθυμοῦμαι τί συνέβη τότε μέσα μου. Ταφαγμένη, βουβή, κοκκίνισα ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸν Ποκρόβσκυ, σκέπασα τὸ πρόσωπό μου μὲ τὰ χέρια κ' ἔφυγα βιαστική.

Δὲν ἥξερα τί νὰ κάνω, ποῦ νὰ κρυψθῶ, τόσο ντρεπόμοιν. Μόνον αὐτό, ποῦ μὲ είχε βρῆ στὸ δωμάτιό του, ἀρχοῦσε! Τοσίς ὀδόκληρες μέρες δὲν ἥμπόρεσα νὰ τὸν κυττάξω. Κοκκίνιζα

· Ή πιὸ παραδόξαις ἥταν αὐταῖς: ἥθελα νὰ πάω στὸ δωμάτιό του, νὰ ἔξηγηθῶ μαζί του, ὅλα νὰ τοῦ διηγηθῶ, ὅλα νὰ τοῦ διηγηθῶ μὲ εἴλικρινεια καὶ νὰ τὸν βεβαιώσω πῶς ὅ,τι ἔκανα τὸ ἔκανα ὅχι σὰν ἔνα ἀνόητο κορίτσι, ἀλλὰ μὲ μιὰ σπέψι καλή. Καὶ ἤμουν ἀποφασισμένη μά, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν εἶχα τὸ θάρρος. Φαντά-
ζομαι τί ἀνοησίες θὰ ἔλεγα! Καὶ σήμερα ἀκόμα δταν συλλογίζωμαι αὐτὰ ὅλα, αἰσθάνομαι τα-
ραχή.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸν ἀρρώστησε βαρειά
ἡ μητέρα μου. Δυὸς μέρες ἦταν στὸ κρεβάτι·
ἡ τον ἡ τρίτη νύκτα ποῦ εἶχε πυρετό καὶ παρα-
λήρημα. Εἶχα ἄγρυπτησε τὴν πρώτη νύκτα
στὸ προσκέφαλό της· σὲ ωρισμένες ὥρες τῆς
ἔδινα τὸ γιατρικό. Τὴ δεύτερη νύκτα ἦμουν
ἔξαντλημένη. Οὐ υπνος ἤχοχετο ἀδιάκοπα, τὰ
βλέφαροά μου κλοῦσσαν, ἐγγύριζε τὸ κεφάλι μου
κ' ἐνόδια κάθε στιγμὴ πῶς φεύγει ἡ ζωή μου·
μὰ οἱ ἔλαφοι γογγυσμοὶ τῆς μητέρας μου μὲ
ξυπνοῦσσαν, τιναζόμουν ἀπὸ τὸν λήθαιρό μου
καὶ ἔπειτα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἀποκοιμῶμουν
καὶ πάλιν. Ἀληθινὸ βάσανο. Δὲν θυμοῦμαι,
μὰ εἶδα ἔνα ὅνειρο, μιὰ τρομερὴ ὁπτασία σὲ
μιὰ ἀπ' αὐτὲς τῆς στιγμές ποῦ προσπαθοῦσα
νὰ νικήσω τὸν υπνο. Τόσος ἦτον ὁ τρόμος
μου ποῦ τινάχθηκα ἐπάνω. Γύρω μου ἦταν
σκοτάδι, τὸ κανδῆλι τρεμόσθυνε, γραμμαῖς φω-
τειναὶς πότε ἐφώτιζαν ὅλο τὸ δωμάτιο, πότε
τρεμούλιαζαν ἀόρισταις ἐπάνω στὸν τοίχο, πότε
χάνονταν δλότελα. Φοβήθηκα. Μιὰ ἀνατοιχίλια
χύνθηκε στὸ σῶμά μου ἡ φαντασία μου ἦτον
ταραγμένη ἀπὸ ἔνα ὅνειρο φρικαλέο· ἡ ἀγωνία
μοῦ ἐσφιγγε τὴν καρδιά. . . Πήδησα ἀπὸ τὴν
καρέκλα μου καὶ ἔβαλα μιὰ φωνὴ τρομακτική.
Ἄνοιξε τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἡ θύρα καὶ μπῆκε στὸ
δωμάτιό μας ὁ Ποκρόβσκυ.

Θυμοῦμαι μόνο πᾶς δέταν συνήλθα μὲ κρατούσε εἴκεινος. Μὲ κάθισε προσεκτικὰ σὲ μιὰ πολιυθόνα, μοῦ ἔδωκε ἔνα ποτῆρι νερὸν καὶ μοῦ ἔκανε χύλες ἐρωτήσεις. « Εἰσθε ἄρρωστη, καὶ σεῖς είσθε ἄρρωστη » μοῦ εἶπε πιάνοντας τὸ χέρι μου· « ἔχετε πυρετό, δὲν προσέχετε τὴν υγεία σας· ἡσυχάστε, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε. Θὰ σᾶς ἔσπνήσω μετὰ δύο ὥρες· ἀναπαυθῆτε λίγο... Πλαγιάστε λοιπόν, πλαγιάστε! » Ύπήκουσα, τὰ μάτια μου κλούσαν μονάχα τους. Ξαπλώθηκα στὴν πολυυθόνα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κοιμηθῶ μισὴ ὥρα καὶ κοιμηθῆκα ὡς τὸ πρωΐ. « Ο Ποκρόβσκυ μ' ἔξπνησε τὴν ὥρα ποῦ ἔπρεπε νὰ δώσω τὸ γιατρικὸ τῆς μητέος μου.

Τὴν ἐπαύριο, ἀναπαύθηκα λίγο ἐντὸς τῆς

ήμερας καὶ τὸ βράδυ ἐκάθησα πάλι στὸ προσέφαλο τῆς μητέρας μου, μὰ ἀποφασισμένη, αὐτὴ τὴ φορά, νὰ νικήσω τὸν ὑπνο. Στὴς ἔνδεκα δὲ Ποκρόβσκου ἐκτύπησε τὴ θύρα τοῦ δωματίου μας. Πῆγα ν' ἀνοῖξω. «Θὰ στενοχωρῆσθε νὰ μένετε ἐτοι διομόναχη» μοῦ εἶπε· «πάρτε αὐτὸ τὸ βιβλίο· θὰ στενοχωρεῦθε λιγώτερο». Πήρα τὸ βιβλίο Δὲν ἔνθυμοῦμαι τί ἔτον· μόνον ποῦ ἔρειξα μιὰ ματιά· καὶ ὅμως ὡλὴ τὴ νύκτα δὲν κοιμήθηκα. Μιὰ παράδοξη σιωτερικὴ ταραχὴ μὲ κρατοῦσε ἄλπνη· δὲν ἦμεροδύνσα νὰ μείνω στὴ θέσι μου· συχνὰ σηκωθόμουν ἀπὸ τὴν πολυθρόνα μου καὶ περπατοῦσα μέσ' τὸ δωμάτιο. «Ηταν χυμένο μέσα μου καὶ το πολὺ εὐχάριστο.» Ήμουν τόσο εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν περιποίησι αὐτὴ τοῦ Ποκρόβσκου! Ήμουν ὑπερήφανη γιὰ τὴν ἀνησυχία καὶ τὴ φροντίδα ποῦ ἔδειχνε γιὰ μένα. «Ολη ἡ νύκτα σιέρασ μὲ σκέψεις καὶ ὀνειροπολήματα. Ο Ποκρόβσκου δὲν ξαναῆλθε νὰ μὲ ίδῃ· ἤξενυρα ὅμως τῶς δὲν θὰ ἥρχετο καὶ περίμενα τὴν ἐρχόμενη βραδιά.

Τὸ ἄλλο βράδυ, ὅταν ὅλοι στὸ σπίτι εἶχαν κοιμηθῆναι, ὁ Ποκρόβσκου ἀνοίξε τὴν θύρα του καὶ ὥρθιος στὸ κατώφλιο τοῦ δωματίου του ἀρχισε ὡς μοῦ μιλῆ. Δὲν ἐνθυμοῦμαι πιὰ οὕτε λέξι π' ὅτι εἴπαμε ὑμοῦμαι μόνον πῶς ἡμουν αραγμένη, σαστισμένη, πῶς θύμωνα γιὰ τὴν δειλία μου καὶ πῶς ἡθελα νὰ τελειώσῃ γρήγορα ὡς διμιλία μας· καὶ δῆμως τὸ εἶχα ἐπιθυμήσει τόσο τολύ, δὴ τὴν ἡμέρα τὸ σκεπτόμουν, εἶχα ἔτοιασει ἀπὸ ποινὴς ἔρωτήσεις καὶ τῆς ἀπαντήσεις μου... Ἀπὸ τὴν βραδεῖα ἐκείνη ὀρχισε ἡ τρώγη μας φιλία.⁷ Κάθε βράδυ περνούσαμε μαζὶ ίνγες ώρες, δῆλο τὸν καιρὸν τῆς ἀρρώστειας τῆς αητέρας μου. Σιγὰ σιγὰ νίκησα τὴν δειλία μου, αιολονότι ἐπειτα ἀπὸ κάθε διμιλία μας ἡμουν υσαρεστημένη μὲ τὸν ἑαυτό μου. Εἶχα δῆμως μὰ κρυψθῆ εὐχαρίστησι, μὰ ἴκανοποίησι, πῶς τησμονοῦσε γιὰ μένα τὰ ἀνυπόφορα βιβλία του. Μιὰ μέρα ἔτυχε ἀστειευόμενοι νὰ μιλήσωμε γιὰ ὃ ἐπεισόδιο ἐκεῖνο ποῦ εἶχα πάθει μὲ τὰ βιβλία του. Ἡταν μιὰ παραξένη στιγμὴ· ἵσως δεῖξα παραπολλὴ εἰλικρίνεια καὶ ἀφέλεια· τα- αγμένη ὅπως ἡμουν τοῦ τὰ ὀντολόγησα δλα... οῦ εἴτα πῶς ἡθελα νὰ μάθω, γὰ μορφωθῶ, πῶς μὲ πείροις ποιὸν νὰ μὲ θεωροῦν μικρὸ κοιτάσκι... Τὸ ἐπαναλαμβάνω, βρισκόμουν σε μὰ στιγμὴ παραξένη ἡ καρδιά μου εἶχε παρα- ούσει, μοῦ ἥρχοντο τὰ δάκρυα· δὲν ἔχουνψα τί- κοτε, τοῦ τὰ εἴπα δλα, δλα, τὴ φιλία ποῦ τοῦ εἶχα, τὴν ἐπιθυμία μου νὰ τὸν ἀγαπῶ, νὰ ξούμε

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 53.

σὲ μιὰ ψυχικὴ συνεννόησι, νὰ τὸν παρηγορῶ, νὰ τὸν καθησυχάζω. Μ' ἐκύτταξε παράξενα, στενοχωρεμένος, καὶ δὲν μούλεγε λέξι. Αἰσθάνθηκα ἔξαφνα σκληρὰ πληγωμένη. Σκέφθηκα πῶς δὲν μ' ἐννοοῦσε, πῶς μὲ περίπαιξε Ἰσως. Μ' ἔπιασε τὸ κλάμα, σὰν παιδί· δὲν ἡμποροῦσα νὰ νικήσω τοὺς λυγμούς ἥταν κάτι σᾶν νευρικὴ προσβολή. Μοῦ ἔπιασε τὰ χέρια μου, τὰ φύλησε, τὰ ἔσφιξε ἐπάνω στὸ στήθος του, μοῦ εἶπε παρηγορητικὰ λόγια· ἥτον πολὺ συγκινημένος. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τί μοῦ εἶπε· ἔκλαια μόνον, γελοῦσα, ἀρχικὰ πάλι τὸ κλάμα, κοκκάνιζα, δὲν ἡμποροῦσα ἀπὸ τὴν χαρά μου νὰ εἴπω μιὰ λέξι. Ἐπειτα, μὲ δῆλη τὴν ταραχή μου, παρατήρησα πῶς ἥτον πάντα στενοχωρεμένος. Φαινόταν σὰν νὰ μὴν ἡμποροῦσε νὰ συνέληψῃ ἀπὸ τὴν ἔκπληξην ποῦ τοῦ προξενοῦσε ἡ παραφορά μου αὐτή, ἡ τόσο ἔξαφνική, τόσο θερμή φιλία. Στὴν ἀρχὴ τοῦ φάνηκε Ἰσως περίεργο μόνον· ἔπειτα ὁ δισταγμός του· ἔπαυσε· δέχθηκε τὴν φιλία μου, τὰ καρδιακὰ λόγια μου, μὲ τὴν ἴδια εἰλικρίνεια, μὲ τὴν ἴδια ἀφέλεια ποῦ τὰ ἔλεγα, καὶ ἀνταποκρίθηκε μὲ ἀγάπη εἰλικρινοῦσα φίλου, ἀληθινοῦ ἀδελφοῦ. Αἰσθανόμουν τὴν καρδιά μου τόσο θερμή, τόσο εὐχαριστημένη!... Δὲν ἔκρυβα τίποτε, τὸ ἔβλεπε, καὶ ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα μοῦ ἥτον περισσότερο ἀφοσιωμένος.

Καὶ τί δὲν εἴπαμε, ἀλήθεια, δὲν ἐνθυμοῦμαι, στὴς ὕδρες ἔκεινες τῆς γλυκόπικρες ποῦ βλεπόμαστε, τὴν νύκτα, στὸ φῶς ποῦ τρεμόσβυνε μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα καὶ κοντὰ στὸ προσκέφαλο τῆς καυμένης, τῆς ἀρρωστης μητέρας μου... Λέγαμε δὲ, τι μᾶς ἤρχετο στὸν νοῦ, δὲ, τι ἔβγαινε ἀπὸ τὴν καρδιά μας, δὲ, τι ἥθελε νὰ ἔσφυγῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη μας — καὶ ἡμεθα σχεδὸν εὐτυχισμένοι... "Α, ἥτον μιὰ ἐποχὴ θλιβερὴ μαζὶ καὶ χαρούμενη· καὶ τώρα ἀκόμα τὴν θυμοῦμα μὲ χαρὰ καὶ μὲ λύπη. Η ἀναμνήσεις, εἴτε εὐχάρισταις εἴτε θλιβεραῖς, πάντα πονοῦν· αὐτὸς αἰσθανόμαι ἔγω. Μὰ δὲ πόνος αὐτὸς εἶνε γλυκός· καὶ ὅταν ἡ καρδιὰ ὑποφέρῃ, ἡ ἀναμνήσεις τὴν δροσίζουν καὶ τὴν ζωηρεύουν, δπως ὑστεραὶ ἀπὸ καυστικὴ ἡμέρα δροσίζει καὶ ζωηρεύει ἡ βραδυνὴ δροσιά τὸ καυμένο τὸ ἄνθος, ποῦ τὸ ἔήρανε ἡ κάψα τοῦ ἥλιου.

"Η μητέρα μου ἀρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ, ἀλλ' ἔξακοιλούθησα νὰ ἀγρυπνῶ, καθισμένη δίπλα στὸ κρεβάτι της. Ο Πορόβοσκυ μοῦ δάνεισε συχνὰ βιβλία· στὴν ἀρχὴ τὰ διάβαζα διὰ νὰ μὴν ἀποκοιμοῦμαι, ἔπειτα ἐπρόσεχα περισσότερο, καὶ στὸ τέλος τὰ κατέτρωγα μὲ ἀπληστία.

Κόσμος δλόκληρος, ἄγνωστος ἔως τότε, ἀποκαλύφθηκε ἔξαφνα ἐμπρός μου. Μὲ πλημμύρησε, νομίζεις, ἔνα μεγάλο ρεῦμα ἀπὸ ἰδέες, ἀπὸ νέες ἐντυπώσεις. Καὶ δῆστα συναισθήματα αὐτὰ ἐγεννῶντο ἀπότομα, θορυβώδη, τόσο περισσότερο ἐκλόνιζαν ἡδονικὰ δῆλη μου τὴν ψυχή. Μονομιᾶς, ἔξαφνικά, χύθηκαν δλα μαζὶ μέσα στὴν καρδιά μου, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ συνέληψῃ. "Ολη μου ἡ ζωὴ κινήθηκε ἔξαφνα μέσα σ' ἔνα παράδοξο χάος. Μὰ δὲν ἡθικὸς αὐτὸς κλονισμὸς δὲν ἡμπόρεσε νὰ μὲ καταβάλῃ δλότελα. "Ήμουν πολὺ δνειροπόλος καὶ αὐτὸς μ' ἔσωσε.

"Οταν ἡ μητέρα μου ἔγινε καλά, ἔπαυσαν ἡ βραδυναῖς συνεντεύξεις καὶ ἡ ἀτελείωταις δμιλίαις μας. Κάποτε κατωρθώναμε νὰ ποῦμε δυὸ λόγια ἀσήμαντα, μὰ ἔγω ἔδιδα εἰς δλα μιὰ σημασία, εὔρισκα μιὰ ἰδιαίτερη ἀξία. Η ζωὴ μου ἥτον γεμάτη, ἥμουν εὐτυχισμένη· μιὰ ἡσυχη, εἰρηνικὴ εὐτυχία. Πέρασαν ἔτσι κάμποσαις ἔβδομαδες...

"Ἐν τῷ μεταξὺ ἥλθε νὰ μᾶς ἴδῃ ὁ γέρος Πορόβοσκυ. Εμύλησε πολλὴ ὥρα μαζὶ μας, ἔφανηκε πιὸ χαρούμενος, πιὸ ζωηρός, πιὸ ἀνοικτόκαρδος ἀπὸ δὲ, τι ἥτον συνήθως· γελοῦσε, ἔλεγε εὐφυῖες δπως μπροῦσε, καὶ στὸ τέλος ἀνακαλύψαμε τὴν ἀφορμὴ τῆς χαρᾶς του· ὑστεραὶ ἀπὸ δκτὼ ἡμέρες ἔόρταζε ὁ γυιός του· τὰ γενέθλια του· ἔκεινη τὴν ἡμέρα ὃταν ἤρχετο νὰ ἴδῃ τὸ παιδί του· ὃταν φοροῦσε καινούργιο γελέκο, καὶ ἡ γυναῖκα του τοῦ εἶχε ὑποσχεδῇ νὰ τοῦ ἀγοράσῃ καινούργια ὑποδήματα. Μὲ δυὸ λόγια, δὲρος ἥτον πολὺ εὐτυχισμένος καὶ ἀκατάπαυστα φιλαραοῦσε.

"Τὰ γενέθλια τοῦ γυιοῦ του! Αὐτὴ ἡ σκέψις μοῦ πήρε τὴν ἡσυχία μου μέρα καὶ νύκτα. Αποφάσισα νὰ τοῦ δεῖξω τὴν φιλία μου καὶ νὰ τοῦ δώσω ἔνα δῶρο Μά, τί δῶρο; Κατέληξα στὰ βιβλία. Ήξερα πῶς ἥθελε πολὺ νὰ ἔχῃ δλα τὰ ἔργα τοῦ Πούσκιν, τὴν τελευταία ἔκδοσι καὶ ἀποφάσισα νὰ τὴν ἀγοράσω. Εἶχα τριάντα ρούβλια, κερδισμένα μὲ τὴν ἔργασία μου. Τὰ εἶχα κατὰ μέρος γιὰ ν' ἀγοράσω ἔνα καινούργιο φόρεμα. "Εστειλα ἀμέσως τὴν μαγειρισσά μας, τὴν κερά Μαρένα, νὰ ωτήσῃ πόσα ἔστοιχιζε μιὰ ἔκδοσις πλήρης τοῦ Πούσκιν. "Άλλοιμον! ἔχρειάζοντο ἔξηντα ρούβλια, μαζὶ μὲ τὸ δέσιμο. Ποῦ νὰ τὰ εῦρω; Σκεπτόμουν δλούς τοὺς τρόπους, μὰ δὲν ἡμπόρεσα νὰ εῦρω μιὰ λύσι. Δὲν ἥθελα νὰ ζητήσω ἀπὸ τὴν μητέρα μου. Βέβαια ὃταν μὲ βοηθοῦσε, μὰ τότε δλο τὸ σπίτι ὃταν τὸ γνώριζε. Ἐπειτα, δὲν

ἥτον πιὰ δῶρο, ἀλλὰ πληρωμὴ γιὰ τὴς φροντίδες τοῦ Πορόβοσκυ γιὰ τὰ μαθήματά μου ἐνδὲς ἔτους. "Ήθελα νὰ δώσω τὸ δῶρο μόνη μου, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ ξέρῃ. "Οσο γιὰ τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου μου, ἥθελα νὰ ἡμι μετρηθεῖ μάλιστα τὸ φωνή μὲ δῶρο μὲ βροῦμε Ἰσως κατί...» Καὶ ἀρχισε νὰ κυττάῃ διάφορα τραγούδια, ήμερολόγια, πολὺ φθηνά. «Μά, γιατὶ θέτε νάγοράστε δλα αὐτὰ τὰ παληχαρτα; τὸν ἥρωτησα. Δὲν ἀξίζουν τίποτα». — «Α, δχι, ἀπήντησε. δχι, κυττάξτε τί ὠραῖα βιβλία. Θὰ δητε πῶς είνε πολύ, μὰ πολὺ ὠραῖα βιβλία!» Καὶ μιλοῦσε τόσο παραπονετικά, ποῦ νόμισα πῶς θὰ ἔκλαιε ἀπὸ τὴ λύπη του, ποῦ τὰ καλὰ βιβλία ἔστοιχιζαν ἀκριβά· περίμενα νὰ ἴδω κανένα δάκρυν νὰ τρέχῃ πάνω ἀπὸ τὰ ωχρὰ μάγουλά του στὴν κοκκινισμένη μύτη του. «Πόσα ἔχετε;» τὸν ρώτησα. — «Νά, αὐτὰ ἔχω, — δ καῦμένος μοῦ ἔδειξε δλα του τὰ χρήματα, τυλιγμένα σ' ἔνα λαδωμένο κομμάτι ἐφημερίδος — ἔνα πολτίνικ, ἔνα δβουγρίβενικ, καὶ εἴκοσι καπίκια χαλκό». Τὸν πήρα ἀμέσως στὸν παλαιοπώλη μου. «Αὐτοὶ οἱ ἔνδεκα τόμοι κοστίζουν δλοι τριάντα δυόμιση ρούβλια· ἔγω ἔχω τριάντα βάλτε δυόμιση ρούβλια, ν' ἀγοράσωμε δλα αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ νὰ τοῦ τὰ δώσωμε μαζὶ οἱ δυό». Σὰν τρελός ἔχνησε δλα του τὰ χρήματα ἔπανω στὸ τραπέζι καὶ πήραμε τὴ μικρή μας βιβλιοθήκη. "Έχωνε βιβλία σὲ δλες του τὰς τσέπες, ἔπηρε κάμποσα στὰ χέρια καὶ κάτω ἀπὸ τὴς μασχάλες καί, ἔτσι φορτωμένος, ἐπέστρεψε στὸ σπίτι του. Φεύγοντας μοῦ ὠρκιζότανε πῶς τὴν ἔπαντριο θὰ τὰ φέρῃ δλα κρυφὰ στὸ σπίτι μας.

"Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἥλθε ὁ γέρος νὰ ἴδῃ τὸν γυιό του, ἔμεινε μαζὶ του λίγη ὥρα, καθὼς συνειδήσε, ἔπειτα ἥλθε σὲ μᾶς καὶ κάθησε δίπλα μου μὲ ἔνα μυστηριώδη τρόπο ποῦ εἶχε κατί πολὺ κωμικό. Χαμογελῶντας, τρίβοντας τὰ χέρια ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησί του πῶς εἶχε ἔνα μυστικό, ἀρχισε νὰ μοῦ λέγῃ πῶς δλα τὰ βιβλία τὰ εἶχε μεταφέρει στὸ σπίτι μας χωρὶς κανένας νὰ τὸν καταλάβῃ, καὶ πῶς ἥταν σὲ μιὰ γωνιά, στὸ μαγειρεύο, στὰ χέρια τῆς Μαρένας. "Επειτα ἡ διμιλία ἥλθε φυσικά στὴν έσορτη τοῦ παιδιοῦ του, καὶ δὲρος συνητοῦσε τὸ πῶς θὰ προσφέρωμε τὸ δῶρο. Οσο μιλοῦσε, ἔβλεπα πῶς μιὰ σκέψις τὸν βασάνιζε. Περίμενα νὰ ἔξηγηθῇ. Σιγὰ σιγὰ ἔχαδήκε ἡ κρυφὴ χαρά, ή εὐχαρίστησί ποῦ ἔβλεπα δλα τώρα στοὺς ἀλλοκοτοὺς τρόπους του, στοὺς μιρφασμούς του, στὸ κλείσιμο τοῦ ἀριστεροῦ ματιοῦ του. Απὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ γινότανε πιὸ σκεπτικός, πιὸ

άνήσυχος: ἐπιτέλους δὲν ἡμπόρεσε νὰ κρατηθῇ.

— Ἀλήθεια, εἶπε φοβισμένα, μὲ μισή φωνή: ἀλήθεια, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα... Ξέρετε ἔνα πρᾶμα, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα;... — «Ο γέρος ἦτο πολὺ στενοχωρεμένος. — «Ἀλήθεια, τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων του, πάρτε τοὺς δέκα τόμους καὶ δόσετε τους μόνη σας; δηλαδὴ ἀπὸ μέρος δικό σας: ἐγὼ θὰ πάρω τὸν ἄλλο· καὶ θὰ τοῦ τὸν δώσω ἀπὸ μέρος μου, δηλαδὴ προσωπικῶς ἐγώ. »Ετσι, βλέπετε, θὰ τοῦ δώσετε ἔνα δῶρο, καὶ ἐγὼ ἐπίσης... καὶ οἱ δύο μας θὰ τοῦ δώσωμε ἀπὸ ἔνα δῶρο». Ἡ ταραχὴ του ἦτον τόση ποῦ δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἔξακολουθήσῃ. Τὸν κύτταξα περίμενε τὴν ἀπόφασί μου ἀνήσυχος.

— «Μά, γιατί λοιπὸν δὲν θέλετε νὰ τοῦ δώσωμε τὸ δῶρο μας καὶ οἱ δύο μαζί, Ζάχαρ Πέτροβιτς;»

— «Νά, γιατί, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, βλέπετε πῶς ἐγώ...»

Σαστισμένος, κοκκινισμένος, δὲν ἡμπόρεσε νὰ τελειώσῃ τὴν φράσι του.

— Βλέπετε, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, εἶπε ἐπιτέλους, θέλω νὰ εἰπῶ πῶς κάποτε... σχεδὸν πάντοτε τὸ παθαίνω... ἔχω κάτι κακές συνήθειες... Ξέρετε, κάνει κάποτε τόσο κρύο, ἔπειτα ἡ λύπαις, ἡ σκέψεις... ἔτσι καμιαὶ φορά ἔχειν τὸν ἑαυτό μου, τὸ ρίχνω ἔξω καὶ πίνω. Αὐτὸ τὸν δυσαρεστεῖ πολὺ. Βλέπετε, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, θυμώνει, μὲ μαλώνει, μὲ συμβουλεύει. Λοιπόν, νά! Ἡθελα τώρα μὲ τὸ δῶρο μου νὰ τοῦ δεῖξω πῶς διορθώνομαι, πῶς ἔκαμα οἰκονομίες γιὰ ν' ἀγοράσω ἔνα βιβλίο, πῶς ἔκανα γιὰ πολὺν καιρὸν οἰκονομίες, γιατὶ ποτέ μου, νὰ ποῦμε, δὲν ἔχω λεπτά, ἔκτὸς ἀπὸ κεῖνα ποῦ μοῦ δίνει πότε καὶ πότε ὁ γέρος μου. Τὸ ξέρει αὐτό. »Ετσι θὰ ἴδῃ τί κάνω τὰ λεπτά μου, καὶ θὰ καταλάβῃ πῶς γιὰ κεῖνον μόνον τὰ κάνω δλα αὐτά.»

Τὰ λόγια του αὐτὰ μὲ συγκίνησαν βαθειά. Δὲν σκέφθηκα πολὺ. Ο γέρος μὲ κύτταξε ἀνήσυχος.

— «Λοιπόν, Ζάχαρ Πέτροβιτς, νὰ τοῦ τὰ δόσετε δλα». — «Πῶς, δλα; Δηλαδὴ δλα τὰ βιβλία;» — «Ναί, δλα τὰ βιβλία». — «Σὰν νὰ ποῦμε, πῶς ἐγὼ τὰ δίνω;» — «Ναί πῶς ἐσεῖς τὰ δίνετε». — «Ἐγὼ μόνον; δηλαδὴ ἐγὼ ἀτομικῶς;» — «Ναί, ἐσεῖς ἀτομικῶς». —

Εἶχα, νομίζω, ἔξιγηθῆ πολὺ καθαρά· καὶ δμως ὁ γέρος δὲν ἡμποροῦσε νὰ μὲ καταλάβῃ.

— «Ἀλήθεια, εἶπε, ἀφοῦ ἐσκέφθη. Θὰ εἴνε

πολὺ ωραῖα, πολὺ καλά. Μὰ ἐσεῖς, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, τί θὰ κάνετε;» — «Ἐγὼ δὲν θὰ τοῦ δώσω τίποτε». — «Πῶς! ἐφώναξε σὰν τρομαγμένος. Νὰ μὴν τοῦ δόσετε τίποτε, δὲν θέλετε νὰ τοῦ δώσετε δῶρο;» — «Ἡθελε νὰ εἰπῇ όχι, νὰ μὴ ἀποκλείσῃ ἐμένα ἀπὸ τοῦ νὰ δώσω ἔνα δῶρο στὸν γυιό του· ἦτον καλὸς ἀνθρωπος ὁ γέρος αὐτός! Τὸν βεβαίωσα πῶς πολὺ ἐπιθυμοῦσα νὰ τοῦ προσφέρω κ' ἐγὼ κάτι, μὰ δὲν ἥθελα καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσω τὴν ἴδική του χαρά. — «Ἄν ὁ γέρος σας εἶνε εὐχαριστημένος, τοῦ εἶπα, θὰ αἰσθανθοῦμε καὶ οἱ δύο τὴν ἴδια χαρά, γιατὶ μέσα μου, στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς μου, θὰ ἔχω τὸ ἴδιο αἰσθημα σὰν νὰ τοῦ ἔδινα καὶ ἐγὼ ἔνα δῶρο». Τὰ λόγια μου ἐπράγγειλαν τὸν γέρο Ποκρόβσκυ. Ἐμεινε ἀκόμη δύο ὥρες μαζί μας. «Ολο αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἡμπόρεσε νὰ καθήσῃ σὲ μιὰ θέσι. Στρυφογύριζε μὲ θόρυβο μέσα στὸ δωμάτιο, γελοῦσε μὲ τὴ Σάσσα, μὲ φιλοῦσε κρυφά, μοῦ ἐσφιγγε τὸ χέρι καὶ ἔκαμε μορφασμοὺς πίσω ἀπὸ τὴν Ἀνα Φεδορόβνα. Ἐπιτέλους ή Ἀνα Φεδορόβνα τὸν ἔδιωξε.

Μὲ δύο λόγια, ὁ γέρος ἦτον τρελὸς ἀπὸ τὴ χαρά του, ποῦ ποτὲ ἵσως δὲν εἶχε αἰσθανθῆ τόση χαρά.

Τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων ἥλθε στὰς ἔνδεκα ἀκριβῶς, μετὰ τὴ λειτουργία φοροῦσε ἔνα διορθωμένο φόρεμα, ἔνα γελέκο καινούργιο καὶ καινούργια ὑποδήματα. Μὲ τὰ δύο χέρια κρατοῦσε τὸ δέμα τῶν βιβλίων. Εἶμαστε δλοι ἔκεινη τὴν ωρα στῆς Ἀννας Φεδορόβνας· ἐπίναμε τὸν καφὲ στὴν αἴθουσα — ἦτον Κυριακή.

— Ο γέρος ἀρχισε, νομίζω, νὰ λέγῃ πῶς ὁ Πούσκιν ἦτο καλὸς ποιητής: ἔπειτα ἔχασε τὴν ἰδέες του ἀπὸ τὴ συγκίνησι καὶ ἀρχισε νὰ λέγῃ ἄλλα πράγματα: πῶς πρέπει ὁ ἀνθρωπος νὰ πηγαίνῃ τὸν ἵσιο δρόμο, εἰδεμὴ ὑποπίπτει εἰς ἀμαρτίας· ή κακαὶς συνήθειαις προξενοῦν τὴν ἀπόλεια καὶ τὴν κατατροφὴ τοῦ ἀνθρώπου.

«Εφερε μάλιστα καὶ μερικὰ ποιαδείγματα ν' ἀποδεῖξῃ τοὺς κινδύνους τῆς ἀκολασίας καὶ τέλος εἶπε πῶς εἶχε διορθωθῆ καὶ ζοῦσε ζωὴ παραδειγματική· πρὸ καιροῦ εἶχε ἀναγνωρίσει πῶς ή παρατηρήσεις τοῦ υἱοῦ του ἦταν δίκαιαις καὶ τὴς φύλαττε στὴν καρδιὰ του· καὶ τώρα πραγματικῶς ἦτον μετριοπαθής, ἀπόδειξις τὸ δῶρον αὐτό, τὰ βιβλία, ποῦ εἶχε χρειασθῆ πολὺν καιρὸν νὰ κάνῃ οἰκονομίες γιὰ νὰ τ' ἀγοράσῃ.

Δὲν ἡμπόρεσα νὰ κρατήσω τὰ δάκρυα καὶ τὰ γέλια μὲ τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ γέρου Ποκρόβσκυ· ἦτον φανερὸ πῶς ἤξερε νὰ ψεύδεται

ὅταν ἦτον ἀνάγκη! Τὰ βιβλία τὰ μετέφεραν στὸ δωμάτιο τοῦ Ποκρόβσκυ καὶ τὰ τοποθέτησαν σ' ἔνα ράφι. Ἐκεῖνος ἐμάντευσε ἀμέσως τὴν ἀλήθεια. Προσκάλεσαν τὸν γέρο νὰ γευματίσῃ. «Ολοι εἶμεθα ἔκεινη τὴν ἡμέρα χαρούμενοι. Μετὰ τὸ γεῦμα ἔπαιξαν χαροτά. Η Σάσσα ἔπαιξε σὰν τρελὴ καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο. Ο Ποκρόβσκυ, περιποιητικὸς σ' ἐμένα, προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ μοῦ μιλήσῃ ἴδιαιτέρως, μὰ ἐγὼ ἔξεφευγα.

«Ἔτον ἡ καλλίτερη μου ἡμέρα μέσα σὲ τέσσαρα δλόκληρα χρόνια.

«Ἐπειτα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα, μόνον θλιβεραὶς ἀναμνήσεις μοῦ μένουν· ἥλθε ἐποχὴ σκοτεινὴ καὶ αὐτὴν ὅτα διηγηθῶ τώρα. Γι' αὐτὸ ἴσως ἀρχίζει ἡ πένα μου νὰ πηγαίνῃ πιὸ σιγὰ καὶ σὰν νὰ θέλῃ ν' ἀποφύγῃ μιὰ τέτοια ἐργασία. Γι' αὐτὸ ἴσως θυμοῦμαι μὲ τόση εὐχαρίστησης τῆς παραμικρὲς λεπτομέρειες τῆς εὐνυχισμένης αὐτῆς ἐποχῆς. Η ἐποχὴ αὐτὴ τόσο γρήγορα πέρασε! Ἡλθε ἔπειτα ἡ δυστυχία, μαρώη δυστυχία, ποῦ πότε θὰ τελειώσῃ, δ Θεός τὸ ξέρει!

Η δυστυχία μου ἀρχισε μὲ τὴν ἀρρώστεια καὶ τὸν θάνατο τοῦ Ποκρόβσκυ.

Δύο μῆνες ὑστερα ἀπ' δσα διηγήθηκα ἀρρώστησε. Σ' αὐτὸν τὸν δύο μῆνες εἰργάσθηκε πολὺ γιατὶ δὲν εἶχε μιὰ ἐργασία τακτική. Ο πως δλοι οἱ φθισικοί, ἥλπισε ὡς τὴν ὑστερη στιγμὴ πῶς θὰ ζήσῃ πολύ. Τοῦ ἔδωκαν μιὰ θέσι. Η υγεία του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ δεχθῇ δημοσία θέσι· ἔπειτα, ἦτον ὑποχρεωμένος νὰ ἐργασθῇ πολὺν καιρὸς χωρὶς μισθό. Εἰδε δ Ποκρόβσκυ δλες του τῆς προσπάθειες νὰ πηγαίνουν χαμέναις· ἔχαλασε δ χαρακτήρο του, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ ἡ υγεία του δὲν ἔδωκε καιρια μὲ προσοχή.

«Εφθασε τὸ φθινόπωρο. »Εβγαινε μὲ τὸ μικρό του ἐπανωφόρι μέσα στὸ κρύο, νὰ ζητήσῃ ἐργασία· δποῦ καὶ αὐτό, κατὰ βάθος, τὸν λυποῦσε πολὺ· ἔγγριζε στὸ σπίτι βρεγμένος ως τὸ κόκκαλο· στὸ τέλος ἔπεισε ἀρρώστος καὶ δὲν ξανασηκώθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι. Απέθανε κατὰ τὰ μέσα τοῦ φθινοπώρου, τέλος Ὁκτωβρίου.

[Ἐπειτα συνέχεια].

Μετάφρ. Κ. Μ.

Η ΣΑΡΑ ΜΠΕΡΝΑΡ — ΑΕΤΙΔΕΥΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Jean Moréas : IPHIGÉNIE, tragédie en cinq actes. Paris, Société du Mercure de France, 1904.

Tὸ ἔξωφυλλον δὲν λέγει τίποτε περισσότερον.
Τὸ «d'après Euripide», τὸ δοποῖον εἴδαμεν
εἰς τὰ θεατρικὰ προγράμματα, ἐδῶ λείπει. Καὶ
ώς μόνη ἔνδειξις ὅτι ἡ Ἰφιγένεια αὐτὴ εἶνε ἡ
ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια τοῦ Εὑριπίδου, ἀναγρά-
φονται εἰς τὸ δεύτερον ἔξωφυλλον οἱ θεμελιώ-
δεις στύχοι :

*Κάλχας δ' ὁ μάντις ἀπορίᾳ κεχρημένοις
ἀνεῖλεν Ἰφιγένειαν, ἦν ἐσπειρός ἐγώ,
Ἀρτέμιδι θῦσαι κτι.*

Καλλίτερα ἔτσι. Διότι θὰ ἡτο ἀρκετὰ δύσκολον νὰ χαρακτηρισθῇ μὲ μίαν λέξιν ἡ ἐργάσια αὐτῆ του Μορεάς, ἡ δποία καθαυτὸ δὲν εἶνε οὕτε μετάφρασις, οὕτε παράφρασις, οὕτε διασκευή, οὕτε μίμησις, — ἀλλ' αὐτὰ δλα μαζί, καὶ κάτι παραπάνω : Ἐργασία πρωτότυπος κ' ἐμπνευσμένη

Αλλ' ἂν ήτο ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ τὴν χαρακτηρίσω μὲ μίαν λέξιν, θὰ ἐτολμοῦσα νά την δονομάσω συνεργασίαν. Διότι ή 'Ιφιγένεια αὐτὴ εἶνε κόρη τόσον τοῦ ἑνὸς δσον σχεδὸν καὶ τοῦ ἄλλου. Φαντάζομαι διτὶ ὁ Εὐριπίδης τῆς 93ης "Ολυμπιάδος" μέχρι σήμερον καὶ φιλοδοξεῖ — ἀδυναμία γέφοντος ποιητοῦ. — νὰ θριαμβεύσῃ ἀκόμη μίαν φορὰν ή τραγῳδία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Ὀράγγης. Θὰ ήτο βέβαια ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν συγχρόνων Γαλατῶν, οἱ δποῖοι πρὸ πολλοῦ

έπαινσαν νὰ ἔίνε βάρβαροι, νὰ διασκευασθῆ ὥστε νὰ γίνη κάπως συμφωνούτερα μὲ τὴν ἐποχήν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν οὐσίαν της, ἀπὸ τὴν ποίησιν της. Ποῖος θὰ ἦτο ἐκανός νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα; Ποιητὴς βέβαιας ἀλλὰ ποιητὴς δυνάμενος νὰ αἰσθάνεται κατὰ βάθος μίαν Ἑλληνικὴν τραγῳδίαν, καὶ νὰ γράψῃ τελείους στίχους γαλλικούς. Ποιητὴς "Ἑλλην κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ αἰσθήμα, ἀλλὰ Γάλλος κατὰ τὴν γλῶσσαν. Γί εὐτυχῆς σύμπτωσις! Εἰς τὴν κλεινὴν Λουτεκίαν ζῆ Ἀθηναῖος ἐξ γενετῆς, λαξέυων στίχους μὲ τόσην γλυκύτητα καὶ ἀο-

μονίαν, δσην δὲν ἔχουν πολλάκις τῶν γνησίων Γαλατῶν οἱ στῖχοι. Καὶ ὁ Εὑριπίδης τοῦ παραδίδει τὸν θησαυρόν του μὲ πᾶσαν προσθυμίαν καὶ ἐμπιστοσύνην. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐλληνικῆς τραγῳδίας, πρόκειται νὰ γραφῇ μία ἄλλη γαλλικὴ ἀπιδίδουσα τόσον πιστῶς τὸ πρωτότυπον, δσον ἡ ἐμπνευσμένη ἐλευθερία τῶν ποιητῶν — μεταφραστῶν εἰμπορεῖ μόνον νά το κάμῃ. Καὶ ὁ Μορεάς, ὑπερήφανος διὰ τὴν τιμήν, ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον μὲ ζῆλον, μὲ χαράν, μ' ἐνθουσιασμόν. Εἰς τὸ τέλος, δεκαετεῖς ἀγῶνες στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Βλέπων δὲ Εὑριπίδης τὴν ἡρωΐδα του ὑπὸ τὴν νέαν τῆς περιβολὴν τὴν ἀναγνωρίζει. Καὶ πλησίον τοῦ δνόματός του, γράφει ὁ Ἰδιος τὸνομα τοῦ δευτέρου τῆς τατούσ.

Ποιηταὶ καὶ χρονογράφοι Ἀθηναῖοι, ἐγκωμιάζοντες τὸν Ζὰν Μορέας, εἶπαν ὅτι «τὸν ἡσπάσθη εἰς τὰ χεῖλη ὁ Εὐριπίδης». Ὁ ἴδιος εἶπεν, ὅτι παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Κηφισοῦ «τοῦ ὄντος μὲν ἀλησεν ὁ Σοφοκλῆς». Ἡμποροῦσεν ἔξαιρετα νὰ εἴπῃ, ὅτι παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Ἰλισσοῦ τοῦ ὄντος μὲν ἀλησεν ὁ Εὐριπίδης. Θὰ ἦτο ἀκριβῶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα ποῦ λέγω πεζότατα ταραπάνω, μὲ φράσεις ὁραιωτέρας καὶ ποιητικωτέρας. Πῶς ἥθελα νὰ ἡμποροῦσα κ' ἔγὼ νὰ ταραπάξω μερικάς, προκειμένου περὶ ποιητοῦ! Ἄλλὰ δὲν εἶμαι εἰδικὸς εἰς λυρισμούς, εἰς προπόσεις καὶ εἰς προσφωνήσεις. Τὸ ἔργον μου εἶνε πολὺ πλέον ἔχοδὸν καὶ ἄχαρι. Καὶ θὰ ἰμιλήσω τώρα ἀκόμη πεζότερα, καὶ θάνοιξω τὸ βιβλίον, καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ δείξω κατὰ τοῖον τρόπον εἰργάσθη ὁ ποιητής, διὰ νὰ γίνη ξεισ οὖλων αὐτῶν τῶν ἐνθουσιασμῶν.

Ἐν πρώτοις παρατηρῶ, διτὶ ή ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας, ἡ οἰκονομία, ἡ πλοκή, ἡ λύσις, δικελετὸς ἐν γένει, ἔμεινεν ἀκέραιος καὶ ἀναλοίωτος. Καὶ η διαίρεσις σχεδὸν η αὐτή. Αἱ διαι τοιηναί, μὲ τὰ ἴδια πρόσωπα, κατὰ τὴν δίλιαν τάξιν διαδέχονται ή μία τὴν ἄλλην, — τὰ δια ἐπεισόδια, τὰ ἴδια χορικά, αἱ ἴδιαι στιχομυθίαι. Μόνον η ἀνάγκη τῆς εἰς 5 πρᾶξεις διαιτέσσεως ὑπηγόρευσε μερικὰς ἀσημάντους τροποτοιήσεις. Κάπου, παραδείγματος χάριν, διαπότεται τὸ χορικὸν εἰς τὴν μίαν πρᾶξιν καὶ τυνεχίζεται εἰς τὴν ἄλλην. Παρατηροῦνται ἐπί-

της καὶ μερικαὶ μεταθέσεις μερῶν εἰς διαλόγους ή μονοιλόγους. Ἀλλ' ἐκτὸς ἵσως τοῦ τελευταίου χορικοῦ, τὸ διποίον ἀναδημιυργεῖται ἐπεκτείνεται διαλογικῶς, καμμία ἄλλη σοβαρωτέρα ἀλλοιώσις ή ἐγχειρόησις. Ἐν τῷ συνδιώφ, ή Ἰφιγένεια τοῦ Εὐριπίδου καὶ η Ἰφιγένεια τοῦ Μορεάς είνε ή ίδια.

•Αλλ' εἰς τὰς λεπτομερείας δὲν εἶναι διόλου.
Εἰς δὲ οὐδίγια, εἰς ἐλάχιστα μέρη θὰ εὑρετε πιστήν
ιετάφωασιν τοῦ κειμένου :

Ἄδελφέ, δός μοι δεξιᾶς τῆς σῆς θιγεῖν

λέγει ὁ Εὐριπίδης. Καὶ ὁ Μορεάς :

Mon frère, laisse moi toucher ta main.

Αλλ' αντὰ εἶνε σπάνια. Συνήθως ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθέρα παράφρασις. Εἰς τὴν ἀνωτέρῳ αἴτησιν τοῦ Μενελάου, δὲ Ἀγαμέμνων ἀπαντᾷ:

Ιδωμι σὸν γὰρ τὸ κοάτος, ἄθλιος δὲ ἔγώ.

'Idou και η συνέχεια του γαλλικοῦ: Le sort,
Je le vois, m'est^{re} contraire, et c'est toi le plus fort.
Voici ma main.

Πολὺ συνηθεστέρα ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἐλεύθεραν παράφρασιν εἶνε ἡ διασκευή. Ὁ Μορεᾶς ξαναχύνει τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Εὑριπίδου εἰς καλοῦπι ίδιον του. Ἡ οὖσία, ἡ ἔννοια, ἡ ψυχὴ διατηρεῖται ἀλλὰ ἡ φόρμα εἶνε πλέον διαφορετική. Παραβάλετε μὲ τὴν ἀπόδοσίν του τὸ κατωτέρῳ σχόλιον τοῦ χροοῦ εἰς τὴν γενναιόσφιντα μετάνοιαν τοῦ Μενελάου:

ΧΟΡΟΣ

Ἐνναὶ ἔλεξας Ταντάλῳ τῷ Διὸς
οὔποτα προγόνους οὐ καταισχύνεις σέθεν.

LE CHŒUR

*Le bien succède au mal; certes, il a raison,
Qui se montre ainsi sage.
Ô noble repentir, ô généreux langage,
Digne de ta maison!*

Ἐδῶ οἱ δύο στῦχοι ἔγιναν τέσσαρες. Ἀλλοῦ γίνονται τρεῖς ἀλλοῦ γίνονται ἕνας; ἀλλοῦ παραείπονται διωδιόλου. Μονόλογοι ἀπὸ πενήντα στύχους, συντομεύονται εἰς εἴκοσι. Ἡ συντόμευσις εἶνε γενναία προπάντων εἰς τὰ χορικά. Τὰ θαυματάσια ἔκεινα ἄσματα τῆς γαλλικῆς Ἰφιγενείας ἔλινε πολλάκις τὸ ἐν τοίστον, τὸ ἐν τέταρτον τῆς λληνικῆς.³ Άλλὰ ποιὸς θὰ ἔλεγεν ὅτι παρελείφθη οὐσιώδεις! ποιὸς θὰ ἔλεγεν δηλ., ύπὸ ἀλλον

τελεῶς τύπον, δὲν μετεδόθη ὀλόκληρος ἡ ποίησις, ἡ καλλονὴ καὶ ἡ χάρις τῶν πρωτοτύπων! Καὶ εἶνε τόσον ὠδαία ἡ ἀπόδοσις αὐτὴ τῶν ορικῶν, ὥστε δὲν ὅταν ἔξευρε κανεὶς ποιὸν ἔξι λων νὰ προτιμήσῃ. 'Ἐν τούτοις, τὴν μεγα-ητέραν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε τὸ χορικόν, εἰς δὲ δόποιον περιγράφονται οἱ γάμοι τῆς Θέτιος καὶ τοῦ Πηλέως. (Πρᾶξις Δ', Σκηνὴ 1.) Ὁ προτιμῶ—δミλῶ πάντοτε περὶ διασκευῆς,— αἱ ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἵκεσίαν τῆς Ἰφιγείειας, εἰς τὴν ίδιαν πρᾶξιν, μολονότι ἐκρίθη ενικῶς ὡς τὸ ὠδαιότερον μέρος τοῦ ἔργου.

Φαντάζομαι τώρα τὸν μορφασμόν, τὸν διποίον θὰ ἔκαμναν οἱ παρ' ἡμῖν σοφοὶ μεταφρασταὶ τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ἢν ἐμάνθαναν ὅτι ἡ Ἰφιγένεια τοῦ Μορεᾶς εἶνε σχεδὸν ατὰ τὸ ἡμίσιον συντομωτέρα τῆς εὐριπιδείου. Ποιά βεβήλωσις, ἔ; Καὶ ὅμως, βεβήλωσις θὰ τοῦ μία ἄλλη μετάφρασις, πιστὴ καὶ ἀκεραία, ποδίδουσα μόνον τὸ γράμμα, χωρὶς νὰ διατηρῇ τὸ πνεῦμα. Ἡ ἑργασία τοῦ Μορεᾶς τοῦτο χει ἀκριβῶς τὸ ἰδιότερον: ὅτι εἶνε ἡ ποιητικωτέα, ἡ ψυχολογικωτέρα, ἡ σοφωτέρα καὶ ἐπομέως ἡ εὐλαβεστέρα διασκευή. Ὁ ἀναγνώντων τὸ γαλλικὸν ἔχει ἀκριβῶς τὴν ἴδιαν ἐνύπωσιν μὲ τὸν ἀναγνώσκοντα τὸ πρωτότυπον; Τότε δὲν λείπει τίποτε καὶ ἀς λείπουν πολλά. Μετὰ τοῦ σκελετοῦ, δ ὅποιος ὁς λεγα ἀνωτέρω, ἔμεινεν ἀναλλοίωτος, ἔμεινεν ἐπίσης καὶ ἡ βαθυτάτη ψυχή, ἀς εἶνε ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Καὶ ἵδον τί δὲν εἶνε ἕργον τοῦ φρόντου τυχόντος ἐλληνομαθοῦς: νὰ διασώσῃ ἡνὶν ψυχήν. Μόνον ποιητής, ὅπως δ Ζάν Μορεάς, ἥτο ἵκανός νά το κάμη. Καὶ δι' αὐτὸν ὑδίσκω, ὅτι δ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον εἰργάσθη, ἥτο δ μόνος. Ἡ συντόμευσις, ἡ ἀλλοίωτις τοῦ ὑλικοῦ, δὲν σημαίνει ἐδῶ καταστροφὴν ἀλλάττωσιν τῆς ποιητικῆς πνοῆς. Ἀπεναντίας, μιὰ νὰ διατηρήσῃ ὅλην τῆς τὴν ἴσχυν αὐτήν, μιὰς ἄλλην γλῶσσαν καὶ δι' ἄλλην ἐποχῆν, ἔπειταν ἀναγκαίως τὸ ὑλικὸν νὰ ὑποστῇ τὴν κατεργασίαν ποῦ ὑπέστη. Ὁ Μορεᾶς μετέφρασε μιὰ Γάλλους Ἀδιάφορον καὶ δ Ἐλλην ποιητής, δ ὅποιος θὰ μετέφραξε τοὺς ἀρχαίους δράγματος διὰ τοὺς συγχρόνους Ἐλληνας, τὴν ὑπὴρ μέθοδον ἔπειτε νάκολουνθήσῃ. Διὰ νὰ ονίσω αὐτὸν καὶ μόνον, γράφω περὶ βιβλίουν, δ ὅποιον ἔπιτέλους δὲν ἀνήκει εἰς τὴν φιλοσογίαν μας. Διςπιστῶ ἀνέκαθεν πρὸς τὰς πιτάτας μεταφράσεις ἀφότου εἶδα τὴν Ἰφιγένειαν, υπεισπιστῶ ἀκόμη περισσότερον.

Μένει ἀκόμη νὰ εἴπω δύο λέξεις περὶ τοῦ

στίχους τῆς Ἰφιγενείας. Η γαλλική δὲν είνε πολλά μου, καὶ τὸ αἴσθημα,—τὸ μόνον τὸ δύποιον εἰμπορεῖ νὰ κρίνῃ ἐδῶ,—μοῦ λείπει. Εἴδα δμως εἰς ξένα κριτικὰ ἄρθρα νὰ ἔκθειάζωνται πολὺ οἱ στίχοι τῆς τραγῳδίας ὡς ἀρμονικοὶ καὶ γλυκύτατοι. Τὸ πιστεύων· Ἀλλ' ἔκεινο, τὸ δύποιον εἰμπορεῖ νὰ ἴδω μόνος μου, χωρὶς νὰ είμαι Γάλλος, είνε δτι οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν δμοιάζουν μὲ τοὺς στίχους τοῦ Εὐριπίδου. Δὲν δμοιάζουν ὀλόβητη μὲ τοὺς στίχους τῶν γάλλων τραγικῶν, τοὺς δρποίους εἴπαν δτι εἶχεν ὃς πρότυπον Βεβαίως· συχνὰ θὰ συναττήσῃ κανεὶς μίαν ἀπλότητα καὶ συγχρόνως δύναμιν ὑφους ἐλληνικοῦ· κάπου θὰ ἔνθυμηθῇ κανεὶς μίαν ἔκφρασιν τοῦ Ρακίνα ή τοῦ Κορνηλίου. Ἀλλ' αὐτὰ είνε γγωρίσματα μᾶλλον ἔξωτερικά. Κατὰ βάθος, οἱ στίχοι αὐτοὶ μοῦ φαίνονται στίχοι ποιητοῦ συγχρόνου καὶ νεωτερίζοντος πάντοτε, τὸν δύποιον εἰς τίποτε δὲν ὑπεδούλωσεν ή ἀναγκαστικὴ μίμησις τῶν ἀρχαίων προτύπων. Καὶ δπως διετήρησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς δμοικαταληξίας, συζευγγύων παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν γάλλων τραγικῶν τοὺς στίχους του πηδηκά, δπως μετοισίωσε τὰ χρικὰ τόσον ἐλευθέρως εἰς φύσματα ὑπενθυμίζοντα τὰς ὠραιοτέρας του Στροφάς, οὗτως,—ἀξιοσημείωτον καὶ τοῦτο —εἰς τὸ σύνολον τῆς μορφῆς ἐφήρμοσε τὸ ἰδικόν του ὑφος, τὴν ἰδικήν του τεχνοτροπίαν. Καὶ είνε γνωστὸν δτι ή τελευταία τεχνοτροπία τοῦ Μορεάς εἶχεν ἥδη τὸν κλασικὸν χαρακτῆρα, τὸν δύποιον ή στιχουργία τῆς Ἰφιγενείας ἔδειξεν ἀπλῶς ἐντονώτερον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΖΩΗ

Σ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ: Ο Κορητικὸς πολιτισμός, ἦτοι τὰ ἔξαγομενα τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφῶν — Απόσπασμα ἐκ τῆς Αθηνᾶς, τόμος Ι', σελ. 1-136. Ἐν Αθήναις, τύποις Ι. Δ. Σακελλαρίου 1904.

Ο συγγραφεὺς τοῦ περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ ἐγχειριδίου τούτου διατελῶν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ, ηὗτυχησε νὰ παραστῇ μάρτυς πασῶν τῶν μεγάλων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀπελευθέρωσιν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, συνειργάσθη μετὰ τῶν ἐκτελεσάντων τὰς ἀνασκαφὰς ἐκείνας ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων ἐν ταῖς πρὸς περίσσωσιν τῶν ἐρειπίων καὶ περιουσιλλογὴν τῶν κινητῶν ἀρχαιοτήτων ἐργασίαις ἔξετέλεσε καὶ αὐτὸς ἀξιολόγους ἀνασκα-

φάς, περιηγήθη πρός συλλογὴν ἀρχαιοτήτων ἀπασαν τὴν νῆσον ἐπισκεφθεὶς καὶ κατέπανάληψιν πολλάκις τὰ σπουδαιότερα αὐτῆς μέρη, ἀπέδειξε δὲ προσέτι καὶ δὲπιστημονικῶν διατριβῶν ἐν ἀρχαιολογικοῖς περιοδικοῖς διτὶ εἰνε ἀληθῶς κάτοχος τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς μελέτην τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιστημονικῆς προπατιδεύσεως. Συγγράψας τὸ περὶ οὗ νῦν πρόκειται ἔγχειριδίον ἐσκόπει νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς διμογενεῖς πρόχειρον διδασκαλίαν περὶ τῶν πορισμάτων τῶν προσφάτων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν, δι' ᾧ ἀπεκαλύψθη ὁ λαμπρὸς πολιτισμὸς καὶ τὸ ὑπέροχον μεγαλεῖον τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς Κρήτης. Τοῦτον λοιπὸν τὸν σκοπὸν ἐπιδιώκων δὲν ἐνδιατρίβει ἐν τοῖς καθ' ἔκαστα, οὐδὲ ζητεῖ νὰ παράσχῃ ἴδιας συμβολὰς εἰς τὴν περὶ τῶν Κρητικῶν ἀρχαιοτήτων μελέτην, ἀλλ' ἐκθέτει ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ τὰ κυριώτατα καὶ τὰ γενικώτατα τῶν πορισμάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης, ἀποβλέπων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν πολλῶν καὶ δχ̄ τῶν εἰδικώτερον τὰς προϊστορικὰς ἀρχαιότητας μελετώντων. Τὸ ἔργον δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένον ἐπουσιωδῶν τινων ἐλειψεων, διότι, ὡς φαίνεται, τὸ βραχυχρόνιον τοῦ ἀπὸ τῶν ἀνακαλύψεων μέχρι τοῦδε διαστήματος, αἱ πολλαὶ διοικητικαὶ ἔργασίαι τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν διαμονὴ αὐτοῦ, δὲν ἐπέτρεψαν ἵσως νὰ ἀναθεωρήσῃ οὗτος τὸ χειρόγραφον οὐδὲ νὰ διορθώσῃ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια, ὥστε δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ ἵκανὰ τυπογραφικὰ παροράματα καὶ ὅλα τινὰ ἀβλεπτά.

Ταῦτα ὅμως ἐλάχιστα ἐπηρεάζουσι τὴν ἐπι-
τυχίαν τοῦ δλου ἔργου, ὁ δ' ἀναγνώστης πα-
βλέπων τὰς μικρὰς ταύτας καὶ λίαν εὐδιορθῶ-
τους ἀτελείας, δὲν δύναται νὰ μὴ ἐπαινέσῃ τὰς
πολλὰς τοῦ βιβλίου συγγραφικὰς ἀρετάς, ἥτοι
τὴν εὔστοχον ἐκλογὴν τῆς ὑλῆς, τὴν γνῶσιν τῶν
πραγμάτων, τὴν νηφαλιότητα τῆς κρίσεως, τὴν
σαφήνειαν τῆς φοάσεως καὶ τὴν ἀγαστὴν με-
τριοφροσύνην τοῦ συγγραφέως. Ὁ σκοπὸς
τοῦ ἔργου ἐπιτυγχάνεται κάλλιστα, θὰ ἡτο δὲ
πρόγραμμα εὐτύχημα νὰ ὑπῆρχον πολλὰ τοιαῦτα
περὶ τῶν ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων διδακτικὰ ἐγ-
χειρίδια πρὸς χρήσιν τῶν μὴ εὐκαιρούντων ἢ
μὴ δυναμένων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς εἰδικὰς ἀρ-
χαιολογικὰς μελέτας. Ἐκτὸς ὅμως τούτου, τὸ
βιβλίον τοῦ κ. Ξανθουδίδου θὰ είνει ἐπὶ ἴκα-
νὸν χρόνον χρήσιμον καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἔξ
ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγους, ὃς εὐσύνοπτος ἔκ-
θεσις τῶν περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ μελε-
τῶν καὶ ὄδηγὸς πρὸς ἀνεύοεσιν τῶν ἐν δια-

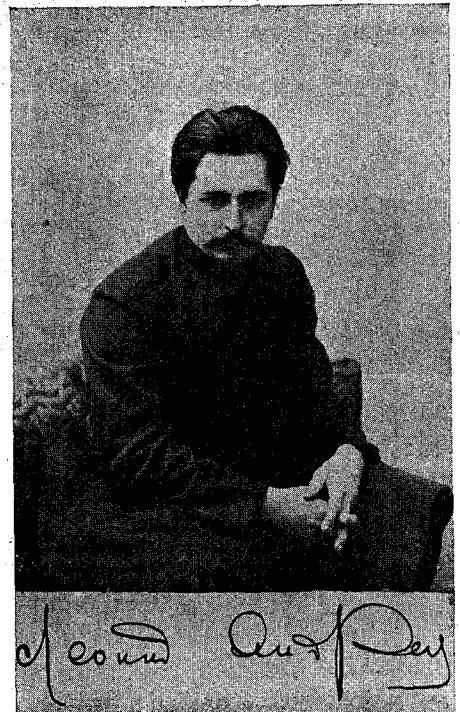
φόροις περιοδικοῖς διεσκορπισμένων εἰδικωτέρων διατοιβῶν. Ὅθεν εὐχόμεθα νὰ δημοσιευθῇ ταχέως καὶ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν μᾶλλον διωρθωμένην καὶ περιέχουσαν εἰκόνας τινάς καὶ σχεδιαγράφηματα πρὸς εὐχολωτέραν κατανόησιν τῶν γραφομένων, ἵνα τὸ καὶ ἡδη λίαν χρήσιμον ἐγχειρίδιον τοῦτο καταστῇ ἔτι χρησιμώτερον. Ἀν ἡ εὐχὴ αὕτη πραγματοποιηθῇ, νομίζω ὅτι θὰ ἥτο καλὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ ὁ λόγιος συγγραφεὺς τὴν ἐν τῇ παρούσῃ ἔκδοσει ἀπόπειρον τῆς μετονομασίας τῶν λεγομένων *Μυκηταϊκῶν* ἀρχαιοτήτων εἰς *Κορητικάς*, διότι ἐν γένει μὲν αἱ τοιαῦται μετονομασίαι προξενοῦσι σύγχυσιν καὶ εἶνε ἀποφευκτέαι, ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ προσέτι τὸ δύνομα *Κορητικὸς* ἴσως δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καταλληλότερον πρὸς δήλωσιν τῶν προμυκηναϊκῶν ἔκεινων ἀρχαιοτήτων, ἀς χαρακτηρίζουσι τὰ *Καμαραικά* λεγόμενα ἄγγεια.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΜΟΣΧΑΣ

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Τσέχοφ καὶ τὸν φιλολογικὸν θάνατον τοῦ Μαξίμ Γόρκυ, δὲ διποῖος ἀρχεῖται πλέον ν' ἀναμασσῆ παλαιὰς ἵδεας μὲ κάποιαν δόσιν φιλοσοφίας, τὴν δποίαν ἀντλεῖ ἀπὸ φιλοσοφικὰ βιβλία γραμμένα διὰ τὸν πολὺν κόσμον, δὲ Λεωνίδας Ἀνδρέεφ ἀναγνωρίζεται ως δὲ κορυφαῖος εἰς τὴν σύγχρονον ρωσικὴν φιλολογίαν, τίτλος τὸν δποίον πρὸ πολλοῦ ἐδικαιοῦτο νὰ κατέχῃ. Εἶνε ἐν τούτοις περίεργον δτι τὸν τίτλον αὐτόν, τὸν δποίον τοῦ ἀπονέμουν σήμερον ὅλη ἡ Ρωσία καὶ οἱ εὐρωπαῖοι κριτικοί, τὸν κατέκτησε σιγὰ σιγά, καταβάλλων τόσους ἀντιπάλους. Καὶ νομίζω δτι ἡ ἴδια τύχη προομηνύεται καὶ δι' ἔνα ἄλλον νέον συγγραφέα, τὸν Φεοδόρο Σολογούμπ,—τοῦ δποίου διηγήματα θὰ δημοσιεύσουν τὰ «Παναθήναια»—, ὀλίγον γνωστὸν σήμερον ἀπὸ τὸ πολὺ κοινόν, τοῦ ὄπιον ὅμως τὸ λαμπρὸν μέλλον διαβλέπουν οἱ προσεκτικώτεροι καὶ οἱ νοημονέστεροι ἀναγνῶσται καὶ κριτικοί. Ήμεῖς, ἀπότελοῦντες μέρος τῶν διήγων αὐτῶν θαυμαστῶν τοῦ Σολογούμπ, νομίζομεν δτι δὲν ἀπατώμεθα εἰς τὴν κρίσιν μας, καθόσον μάλιστα, δτε πρὸ τεοσάρων ἐτῶν ἐνεφανίσθη δὲ Λεωνίδας Ἀνδρέεφ εἰς τὸν φιλολογικόν μας δρίζοντα, προείπαμεν τὴν θέσιν τὴν δποίαν ἥτο προωρισμένος νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν δποίαν κατέχει σήμερον.

Αλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Πα-

Δεωνίδας Ἀγδρέϊεψ

ρουσιάζοντες σήμερον εἰς τὸ ἐλληνικὸν κοινὸν τὸν ἔνδοξον συγγραφέα — γνωστὸν ἀλλως τε εἰς τὸν ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» μὲν τὸ Γέλιο του καὶ τὴν ἀφήγησιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βασίλη Φιβεύσκη — περιοριζόμενα νὰ ἀναγράψωμεν μερικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του διὰ τῆς μεταφράσεως τῆς αὐτοβιογραφίας του. Διὰ νὰ καταδεῖξωμεν ἐν τούτοις ὅλην τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀνδρέεφ, θὰ διμιήσωμεν περὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ μέλλον εἰς μελέτην ἰδιαιτέραν.

΄Εγεννήθην τὸ 1871 εἰς τὴν πόλιν Ὄριόλ,
ὅπου καὶ ἐτελείωσα τὰς γυμνασιακάς μου σπου-
δάς. Εἰς τὴν ἔβδομην τάξιν, ἐπὶ ἔνα διόκλη-
ρον ἔτος ἥμουν ὁ τελευταῖς μαθητῆς καὶ εἶχα
τοὺς χειροτέρους βαθμοὺς εἰς τὴν διαγωγήν.
Αἱ ὡραιότεραι στιγμαὶ τῆς σχολικῆς μου ζωῆς
—καὶ σήμερον ἀκόμη τὰς ἐνθυμοῦμαι μὲ εὐ-
χαριστησιν — ἦσαν τὰ διαλείμματα καὶ αἱ περι-
πτώσεις, σπάνιαι δυστυχῶς, κατὰ τὰς δρούς
μὲ ἀπέβαλλαν ἀπὸ τὴν παράδοσιν. Εἰς τοὺς
μακρινοὺς καὶ γυμνοὺς διαδρόμους ἤκουντο ἡ
σιωπή, ἡ ἡχηρὰ σιωπή, ἡ δρούσις ἐνόμιζες
ἔπαιζε μὲ τὸν θόρυβον τῶν βημάτων. Εἰς τὰ
πλάγια, θύραι κλεισμέναι, καὶ πίσω ἀπ' αὐτὰς
αἱ παραδόσεις γεμάται ἀπὸ παιδιά μία ἀκτίς

τοῦ ήλιου εἰσήχετο ἀπὸ κάποιαν σχισμάδα καὶ ἔπαιξε μὲ τὴν σκόνην ποῦ σηκώναμε ἐμεῖς τὰ παιδιὰ κατὰ τὰ μικρὰ διαλείμματα. "Ολα αὐτὰ ήσαν τόσον ἐνδιαφέροντα, ἐνεῖχον τόσην σημασίαν . . .

"Οταν ἡμουν ἀκόμη εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἀπέθανε ὁ πατέρας μου. Οὐνάτας τοῦ μὲ ἔρωτας εἰς τὴν ἔνδειαν. Τὸ πρῶτον ἦτος, εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἐπείνασα — ὅχι τόσον ἀπὸ πτωχείαν ὃσον ἀπὸ ἀπειρίαν νεανικήν, ποῦ θὰ ἡμποροῦσα νὰ πωλήσω ὅτι εἶχα περιττὸν ἀπὸ τὰ φορέματά μου. Εντρέπομαι ὅταν ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐπὶ δύο ἡμέρας δὲν ἔφαγα τίποτε, ἐνῶ εἶχα δύο ἡ τρία πανταλόνια, δύο ἐπανωφόρια καὶ ἄλλα. (Τότε ἔγραψα τὸ πρῶτον μὸν διήγημα, ὃπου δὲ τῆς μου ἡτο ἔνας πεινασμένος σπουδαστής. "Εκλαία ὅταν τὸ ἔγραφα, καὶ εἰς ἐπίμετρον μοῦ ἐπεστράφη τὸ χειρόγραφον ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα ὃπου τὸ ἔδωσα).

"Ἐτελείωσα τὰ νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας. Ἐδῶ ἔζησα ἀνετάτερα· οἱ συνάδελφοί μου καὶ ἡ «Ἐπιτροπὴ» μ' ἔβοήθησαν ὀλικῶς· ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ζωὴν ἐν γένει, ἡτο πολὺ καλλιτέρα ἡ Πετρούπολις, ὃπου οἱ φοιτηταὶ ζοῦν κατὰ μικροὺς ὄμιλους καὶ εἶνε εὔκολον νὰ εὕρῃ κανεὶς ἔνα ὄμιλον σύμφωνον μὲ τὰς ἰδέας του. Τὸ 1894 ἐπεχείρησα ν' αὐτοκτονήσω, ἀλλ' ἀπέτυχα· αὐτὸν μοῦ ἐγένενησε μίαν ἀσθένειαν τῆς καρδιᾶς, ὅχι σοβαράν, ἐνοχλητικὴν διμως ἔως σήμερον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεχείρησα μίαν ἡ δύο φοράς νὰ γράψω, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν καὶ ἐπιτυχίαν κατεγινόμονην εἰς τὴν ζωγραφικήν, τὴν δποίαν ἀγαποῦσα ἀπὸ τὴν μικράν μου ἡλικίαν· ἔκαμνα προσωπογραφίας ἐπὶ παραγγελίᾳ μὲ 3 ἔως 5 ρούβλια. Τὸ 1897 ἐπῆρα τὸ δίπλωμά μου τῆς Νομικῆς καὶ ἐνεργάφην ὡς δικηγόρος. Ἀνέλαβα νὰ δίδω εἰς τὴν ἐφημερίδα «Κουριέρο», ἡ δποία ἰδρύθη τότε, περιλήψεις τῶν πρακτικῶν τῶν δικαστηρίων. Μίαν μόνον ὑπόθεσιν ἀνέλαβα καὶ τὴν ἔχασα εἰς ὅλα τὰ δικαστήρια.

"Τὸ 1898, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Ι. Δ. Νοβίκη, γραμματέως τοῦ «Κουριέρο», ἔγραψα τὸ πρῶτον μον διήγημα, πασχαλινόν, καὶ ἔκποτε ἀφιερώθην ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐγραφα περιλήψεις τῶν δικαστηρίων, χρονογραφήματα ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα, καὶ διηγήματα. Τώρα καταγίνομαι μόνον εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ σπανίως γράφω μικρὰ ἀρθρα κοινωνικά. Εἰς τὰ πρῶτα μον φιλολογικὰ βήματα μ' ἔβοήθησε πολὺ μὲ τὰς καλάς συμβουλάς τοῦ δ Μαξίμ Γόρκου".

Νομίζω ἀπαραίτητον νὰ προσθέσω ὅτι τὸ 1901 δ Λεωνίδας Ἀνδρέεφ ἔξεδωκε τὸν πρῶτον τοῦ τόμον διηγημάτων. Τὸν Δεκέμβριον ἀκόμη τοῦ 1901, ὅταν ὁ γράφων τὰ γραμμάτας αὐτὰς εἶχε τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσῃ τὸν ρῶσον συγγραφέα, ἡτο ἄγνωστος σχεδόν. Μόνον δι μικρὸς ὄμιλος τῶν συνεργατῶν τοῦ ἐκλείφαντος πλέον «Κουριέρο», οἱ δποίοι ἐγνωρίζαμεν καλὰ τὸν Ἀνδρέεφ καὶ τὰς σκέψεις του, ἡμποροῦσε νὰ προείπῃ τὸ λαμπρὸν μέλλον του. Τὴν 14 Ιανουαρίου ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Κουριέρο» Ἡ Ἀβυσσος. Ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη τὰς προσδοκίας δλων. Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἐξηγήσθη ἡ τακτικὴ ἐκδοσίς τοῦ φύλλου καὶ ἔγινε δευτέρα. "Ολος δ τύπος ἔγραψε περὶ τοῦ διηγήματος. Ἀλλοι ὑβρίζοντες, ἄλλοι βλέποντες τὴν ἀνατολὴν νέου ἀστέρος εἰς τὴν ωραίων μακρών ἔκλεψαν ἡ ψυχή σου τὸν ὥραν μακρών ἔκσμα. Καὶ ὅταν ἡ θοῖτος, ποῦ σ' ἐδέχθη, ἀνεπέτασε τὸ μέγα λατινισὸν ἴστιον πρὸς τὴν βαρβαρικὴν γῆν, αἱ ἀρχαῖαι αἰδοῖ εἶχανταν εἶναι ἔξεντησαν ἐπιστολαί τοῦ Σενιέ καὶ τοῦ Μυστέ, τοῦ Ὀνγκώ καὶ τοῦ Λαμαρτίνου.

"Ἐσπρωξαν τὴν πρύμναν σου μὲ τὰς θείας των χειρῶν ἡ Γαλάτεια καὶ ἡ Νημερτή, καὶ ἀναδύσασι αἷδι τὰ ἀρχαῖαν κῦμα ἔκρημάσθησαν, μὲ τὰ θεῖα των δάκτυλων, ἀπὸ τὰς ἀλιθόχους κώπας, διὰ νὰ σὲ χαιρετίσουν, ἡ Γλαύκη καὶ ἡ Θάλεια καὶ ἡ Σαώ. Η πρῶτα σου τότε ἐτάραξε τὸν λευκὸν ἀφρόν καὶ, θαυμωμένοι οἱ τραχεῖς ναύται, εἶδον πάλιν τὴν κόρην τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Ήμέρας, ὁδηγούσαν τὸ σκάφος σου ἐπὶ τῆς ποδοχόρου πόργης Διότι ἔφερες μαζῆ σου πρὸς τὴν μακρινὴν παραλίαν τὸν θεῖον αὐλόν, δῶρον τοῦ Ἀπόλλωνος.

"Καὶ εἰς τὴν ὁραίαν βαρβαρικὴν γῆν ἀπήκησε μία ἀγνωστὸς ἀρμονία καὶ αἱ ἐπτάλητοι ὄχθαι τοῦ Σηκουάνα εἴδον τὴν ἀττικὴν δάφνην καὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν κόπινον, προσφέροντα τοὺς θαλλούς των διὰ τὸ μέτωπό σου. Ποιὸν κῦμα σ' ἔφερε πάλιν, νοσταλγὲ τῶν Υμηττίων ωδῶν, πρὸς τὰ σιωπηλὰ Ἡλύσια; Ἡ ἐπενφυμία μας θέλει νὰ φάσῃ μέχρις αὐτοῦ εἰς τὸν ἄστραν τοῦ θαλάσσιον δρόμον. Διότι μᾶς ἔφερε τὸν λευκὸν κεῦλη τῶν Θεῶν καὶ τῶν Ἡρώων. Διότι μᾶς ἔφερε τὸν θεῖον αὐλόν, δῶρον τοῦ πόλλωνος, δὲ ποτοῖς ἀνέστησε τὰς μεγάλας φωτεινάς ἀρμονίας εἰς τὴν λευκὴν κόγχην τοῦ Ἀριδητοῦ. Διότι σ' ἔφερεν, αὐτοῖς δηγούντας ἄλλην μίαν φοράν τὸ λευκὸν κρίνον τῶν δυστήνων Ἀτρειδῶν, ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸν ἥλιον ὑπὸ τὸν θεῖον Υμηττόν. Καλῶς ἥλθες εἰς τὴν γῆν τῶν σιωπηλῶν Ἡλιούσιων. Εἰς τὸ πέρασμά σου οἱ ἀσφρόδελοι αἱ γείνωσι ρόδα Διότι ὁ Ἰνδιτίδης ἐφύλησε τὸ πόταν διὰ τῆς πάροδού τοῦ Ιλισσούν καὶ παρὰ τὰς δάφνας τοῦ Κηφισοῦ σοῦ ὀμβύλησεν δοφοκλῆς.

"Ο Μορεάς ἡγέρθη ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ εὐχαρίστησε τὸν κ. Νικβάναν σφίγγων θερμά τὸ χέρι του.

"Ο κ. Μπάμπης "Αννινος, διακοπόμενος συγχαὶ ἀπὸ τὰ γέλια τῶν συνδαιτιμόνων καὶ τὰ κειροχοτήματά των, προπίνων ὑπὲρ τοῦ Μορεάς, εἶπε:

"Πρὸς μικροῦ ἡ γενεὰ τοῦ 1867 ἐτέλεσε μηνημόσυνον. Μολονότι ἔνεκα ἀρχαιολογικῶν βλέψεων κάποιος φίλος μου ἡθέλησε ποτὲ, γράφων, νὰ περιλάβῃ καὶ ἔμει εἰς τὴν γενεάν ταύτην, ὀφείλων νὰ δηλώσων ἐκ μετριοφορούντος ὅτι δὲν ἀνήκω εἰς αὐτήν. Ἐγὼ ἀνήκω εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1872, παραστάτας μου δὲ εἶχον τότε ἀρχετούς μεταξὺ τῶν διοίων εὐχαρίστως βλέπω συμπαρακαθήμενον εἰς τὴν παρούσαν δημήγυριν μόνον τὸν κ. Καμπούρογλουν.

"Ἄλλα καὶ δ πρυτανεύονταν ἐν τῇ ἐφορτῇ ταύτη καὶ δ πανηγυρίζομενος παρότι ἡμῶν ἐπιφανῆς συμπολίτης μας κ. Ιωάννης Παππαδιαμαντόπουλος τότε καὶ νῦν Ζάν Μορεάς, κατὰ τι νεώτερος, ἀλλὰ σθεναρότερος καὶ μαχιμώτερος, εἰς τὴν γενεάν ἐκείνην ἐπίσης ἀνήκει καὶ μάλιστα εἰς τὴν ιδιαιτέραν ἡμῶν φιλικὴν διμάδα. Γενναῖτον τι δηλογόνων δὲν διέπραξεν ἡ γενεὰ περὶ τῆς διοίων διμιλῶ. Ἐχει δημιούργησεν διατάξιαν τοῦ Σπλέντιτ.

"Ο κόσμος τῶν γραμμάτων ἔδωκε εἰς τὸν ξενιζό-

μένον διατάξιαν τοῦ Σπλέντιτ.

"Πρῶτος δι παύλος Νικβάνας ἐχαιρέτισε τὸν ποιητήν μὲ τὴν ἐπομένην ποιητικωτάτην προσφώνησιν:

"Ἀπὸ τὰ σφραγισμένα μαρμάρινα χείλη κανεὶς ἥχος ἡ λόγος. Λευκός, σιωπηλοὶ ἐπανω εἰς τὴν νοσταλγίκην γῆν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνδρες. Βωβὴ ἡ λαλέσσα παγά, ἀπέσβετο τὸ λάλον ὑδροῦ εἰς αἰώνας αἰώνων. Καὶ ὅταν ἐπέρασε ἀπὸ τὰ σιωπηλὰ μαρμάρινα Ἡλύσια, ἀπολύσας τὰς πρώτας εἰς τὸν λογίων διμεύσιν τοῦν, ἔτραπτε πρὸς ἀναζήτησιν μᾶλλον ἀναπεπταμένων δριζόντων, εὐρυτέρων σταδίου καλλιτεχνικῶν συγκρήσεων κόγχην, ποὺ δεσμεύει τὰς ἀρμονίας τῶν βαθυτάτων ὀκεανῶν, ἔκλεψεν ἡ ψυχή σου τὸν ὥραν μακρών ἔκσμα. Καὶ ὅταν ἡ θοῖτος, ποῦ σ' ἐδέχθη, ἀνεπέτασε τὸ μέγα λατινισὸν ἴστιον πρὸς τὴν βαρβαρικὴν γῆν, αἱ ἀρχαῖαι αἰδοῖ εἶχανταν εἶναι ἔξεντησαν ἐπιστολαί τοῦ Σενιέ καὶ τοῦ Μυστέ, τοῦ Ονγκώ καὶ τοῦ Λαμαρτίνου.

"Καὶ τὸ μὲν τάλαντον τοῦ φύλου μας ἐκαρποφόρησε

γενναῖος καὶ περιμέτει τιμὴν καὶ πλέος εἰς τὴν γενέτειραν ἡμῶν δὲ τῶν ὑπολειφθέντων τὸ τάλαντον ὑπέστη διὰ τὰς ἀτυχίας τῆς ἐπικαταλαγῆς τοῦ ἐλληνικοῦ νομίσματος καὶ διὰ τὰς συνεπειας τῆς πτωχεύσεως.

"Δὲν τὸν φυτονοῦμεν διὰ τοῦτο. Τὸν μακροζημενὸν τὸν εὐχαριστοῦμεν δὲ προσετίπησι τοὺς πρόσφατους τὴν ἀττικὴν δάφνην πρὸς τὴν γαλατικὴν δρῦν, διδάσκει ἡμᾶς τὸν ἐρίζοντας δι' διλύγαστα εἰνωχίας νὰ μὴ ἀποτολμᾷ ἡ Ερίς νὰ φύψῃ τὸ μῆλον της, μολονότι, εἰρήσθω ἀναμεταξύ μας καὶ ἀν τὸ ἔριπτε, δὲν γνωρίζω ποτὸς τέλον δημόσιον ἡ θάλασσαν διὰ τὸν διοίδον, διὰ τὸν λευκὸν κεῦλη τῶν Θεῶν καὶ τῶν Ἡρώων. Διότι μᾶς ἔφερε τὸν λευκὸν αὐλόν, δῶρον τοῦ πόλλωνος, δὲ ποτοῖς ἀνέστησε τὰς μεγάλας φωτεινάς ἀρμονίας εἰς τὴν λευκὴν κόγχην τοῦ Ἀριδητοῦ. Διότι σ' ἔφερεν, αὐτοῖς δηγούντας ἄλλην μίαν φοράν τὸ λευκὸν κρίνον τῶν δυστήνων Ἀτρειδῶν, ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸν ἥλιον ὑπὸ τὸν θεῖον Υμηττόν. Καλῶς ἥλθες εἰς τὴν γῆν τῶν σιωπηλῶν Ἡλιούσιων. Εἰς τὸ πέρασμά σου οἱ ἀσφρόδελοι αἱ γείνωσι ρόδα Διότι ὁ Ἰνδιτίδης ἐφύλησε τὸ πόταν διὰ τῆς πάροδού τοῦ Ιλισσούν καὶ παρὰ τὰς δάφνας τοῦ Κηφισοῦ σοῦ ὀμβύλησεν δοφοκλῆς.

"Καὶ τώρα, κύριοι, ἐξαιτούμενος συγγνώμην διὰ τὴν τόσην φιλοσοφίαν, παρασαλῶ νὰ μού ἐτιτρέψετε δύος προπίων ὑπέρ τῶν παρακαθημένων ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῆς γενεᾶς ἡν προανέφερα, μεταξὺ τῶν διοίων αὐτοδικιών περιλαμβάνεται, κατὰ τὰς τάξιν ήλικίας μόνον, καὶ διατρέπεταις φίλος μας Ζάν Μορεάς.

"Ο κ. Μ. Μαλακάσης ἀπήγγειλε κατόπιν τοὺς εἰσόμενους στίχους του:

Στὰ χεῖλη ποῦ τὰ φύλησαν οἱ Μοῦσες,
Ω μάγε, φέρε τώρα τὸ ποτήρι.
Τὰ θούρια ποῦ μαρρόδε μας μηνοδοςε,
Μὲ τὴ φωνὴ τὰ σάλπισες τοῦ Ἀτρειδή.

Στὸ Σιάδιο νέο νικητὴ σ' ἔφερε ἡ Μοῖρα,
Καὶ σ' ἔφερε Ὁλυμπιονίκη.
Καὶ τῶν ἀρχαίων ἀνοίκητης ναῦν ἡ θύρα,
Στὴν πρωτινὴν ἀθάνατη ἀμφιλόκη.

Δόξα σε σέρα, δι αἰώνιες Ενδιπλή,
Ποῦ χτές μὲ τὴν Ἀργίτισσα γλυκομαλούσες,
Τώρα στὰ χεῖλη φέρε τὸ ποτήρι,
Στὰ χεῖλη, ποῦ τὰ φύλησαν οἱ Μοῦσες.

τανείας μέχρι της 3^{ης} Μαρτίου 1905, πρέπει δὲ νὰ γίναι ενανάγνωστα. Τὰ ἀποστελλόμενα δὲν ἀναλαμβάνονται, ὑποβάλλονται δὲ εἰς τὴν Πρυτανείαν ἀνωνύμως μετὰ συνημμένου σφραγισμένου δελτίου, φέροντος ἔνδοθεν μὲν τὸ ὄνομα τοῦ πυητοῦ, ἔξωθεν δὲ ὅησιν ἐπιγραφομένην καὶ ἐπὶ τοῦ χειρογράφου τοῦ δράματος.

Ἡ Σάρα Μπερνάρ ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου. Εἰς τὸ «Βασιλικὸν Θέατρον» θὰ δώσῃ τέσσαρας παραστάσεις.

Ίδον ἡ σειρὰ τῶν παραστασάσεων:

29 Νοεμβρίου: Ἡ Κυρία μὲ τὰς καμελίας.

30 Νοεμβρίου: Ὁ Ἀετιδέν

1 Δεκεμβρίου: Ἡ Φαίδρα

2 Δεκεμβρίου: Ἡ Μάγιστρα.

Εἰς τὴν Ἱαπωνίαν ἐκδίδονται ἐφημερίδες καὶ περιοδικά ἄνω τῶν χλίων. Ἡ δημοσία βιβλιοθήκη τοῦ Τόκιο περιέχει πλέον τῶν 500,000 τόμους.

Κατὰ τὴν τριωκοσιοτέτην ἐπετηρίδα τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δὸν Κικώτου, ἡ ὁποία ἡδὲ ἐօρτασθῇ κατὰ τὸ 1905, θὰ γίνουν εἰς τὴν Ἱαπωνίαν τρεῖς ἐκδόσεις τοῦ ἀδανάτου αὐτοῦ ἔργου: μία λαϊκὴ καὶ δύο διὰ τὰ σχολεῖα. Θὰ ἴδρυνται ἐπίσης κατάστηματα κρηπιδίων ὡς καταψύγιον τῶν πτωχῶν συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν καὶ ἐν Μουσείον Θεοβάντες εἰς τὴν Ἀλκάλαν.

Εἰς τὴν Δανίαν πρόκειται νὰ καταστραφῇ ὁ τάφος τοῦ Ἀμλετ εἰς τὴν νῆσον Σᾶλικανδ δύοτε ὑπὲρ περάση ἀπ' ἐκεῖ νέα σιδηροδρομικὴ γραμμή. Βεβαίως, ἀν ὁ τάφος ἥτοι ἰστορικός, καθὼς καὶ ὁ θαμμένος ἥρως τοῦ Σαιξηπορ, οἱ Δανοὶ ὑπὲρ τὸν ἐσέβοντο περισσότερον.

Ο Ἀσωτος Υἱὸς τοῦ Χώλ Καίην, τοῦ ὅποιον τὴν ἐκδόσιν ἀνέλαβε ὁ οἰκος Χάινεμαν, θὰ ἐκδοθῇ συγχρόνως εἰς ἑπτά διαφόρους γλώσσας.

NEA, BIBLIA

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΕΡΓΑ ὑπὸ Γεωργίου Καραμήτσα καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς κλινικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΠΙΝΔΑΡΟΥ ΕΠΙΝΙΚΟΙ μεταγραφέντες ἐμμέτρως εἰς τὴν νέαν ἑλληνίδα φωνὴν χάριν τῶν πολλῶν, ὑπὸ Σταματίου Δ. Βάλτη. Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1904. (Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑπιστημονικῆς Εταιρείας).

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπὸ Κωνσταντίνου Λριστοφορίδου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

AN ΘΕΛΩΜΕΝ ὑπὸ Λ. P. ἔκδοσις δευτέρᾳ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, ΠΑΡΑΛΟΣΕΙΣ Τόμ. I - II. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904 (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ).

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΥΓΓΕΙΝΗΣ ὑπὸ Δημ. Δημητριάδου, Ἀθήναις 1904, σχ. 16ον, σελ. 70, δρ. 1. πολὰ τῷ συγγραφεῖ ὁδὸς Ἀγίας Εἰρήνης 16.

ΡΟΜΑΪΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γιώργου τοῦ Κώστα Ροντάκη, Ἐκδοσι. B. Ἀθήναις 1904, φρ. χρ. 10.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ. ποιήματα διὰ παιδία ὑπὸ Ιωάνν. Πολέμη. — Παιδικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων. — Ἀθήναις 1904, τυπογραφείον «Ἐστία», σχ. 16ον, σελ. 111, δρ. 1.50.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥΑΛΟΛΟΥ ΛΟΓΙΣΜΟΥ μέρος πρῶτο ὑπὸ Κάντ Μετάφρασμα Γ. Μαρφέτη καὶ Α. Πάλλη. Ἀθήναις 1904. Τυπογραφείο «Ἐστία» σχ. 16ον, σελ. 63, δρ. 2.

CARTE DES ÉCOLES CHRÉTIENNES DE LA MACÉDOINE édition du Bulletin d'Orient. Athènes 1904 rue Ophthalmitriou 1. A.

LETTRES A ALEXIS par Mécislas Golberg. — 1904, édition de la Plume 54, Rue des Ecoles.

L'AU-DELA DES GRAMMAIRES par Philéas Lebesgue. — Paris 1904, E. Sansot et C° 53. Rue Saint-André-des-Arts.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

ὑπὸ Α. Ρουσέρ

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΠΑΤΗΣΙΟΙΣ

M VISON DE SANTÉ

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Ιατροῦ Νευρολόγου καὶ Φρενολόγου.

Ἴδρυται εἰς μαγευτικὴν θέσιν τῶν ὀλοδρόσων Πατησίων, τοῦ ὠραιοτάτου τούτου καὶ ὅγιεινοτάτου προαστείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τέταρτον μόλις ἀπέχοντος αὐτῶν καὶ συγκοινωνοῦντος δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκοινώνιας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ἀπείρων μυροβόλων κήπων καὶ ἴδιον κέκτηται κῆπον, ὃς καὶ ἀφθονον καὶ διαυγέστατον ὑδωρ.

Ἐν τῇ Κλινικῇ ταύτῃ νοσηλεύονται δέξα καὶ χρόνια νοσήματα Νευρικὰ καὶ Ἐγκεφαλικά. Μολυσματικὰ δὲ καὶ ἐπικίνδυνα ἐγκεφαλικὰ δὲν εἰσὶ δεκτά.

Πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν ἐφαρμόζονται ὅλαις αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι μεταξὺ τῶν ὅποιων ἡ Ψυχοθεραπεία, ἡ Ἡλετροθεραπεία, ἡ Ὅρδονθεραπεία, ἡ Ἀνατριψιθεραπεία (Massage), ἡ Μουσικοθεραπεία, ἡ Ιατρικὴ Γυμναστική, ἡ διὰ κατακλίσεως (alitement) καὶ ἀπομονώσεως (isolement) θεραπεία, ἡ δὲ Ὅπνιτσμον καὶ ὑποβολῆς ἐν ἐγογγόφθει (suggestion à l'état de veille), αἱ ἐνέσεις ὀρφῶν (όρφοθεραπεία) καὶ λοιπῶν φαρμάκων ἀλπ. κλπ.

Πᾶσαι αὗται αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται ἀναλόγως τοῦ νοσήματος καὶ τῶν ἐνδείξεων. Νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία πλήρης: οἱ νοσοκόμοι ἐκ τῶν εἰδικὴν μόρφωσιν λαβόντων καὶ πετεινάμενοι περὶ τὴν νοσηλείαν τοιούτων ἀρρώστων.

Κλίναι ἀπὸ δέκα δραμάτων καὶ ἄνω δὲ ἡμέρας, ἀναλόγως τοῦ δωματίου, τοῦ προσωπικοῦ ὅπερ ἀπασχολεῖται, τῆς θεραπείας, τῆς τροφῆς καὶ τῶν ιατρικῶν ἐπισκέψεων.

Ἡ Κλινικὴ συγδέεται διὰ τηλεφώνου μὲ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθύντος. Αρ. τηλφ 314.

Οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσέλθωμεν ἢ νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς ἀρρώστους τῶν δέοντων ν. ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ιατροῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ του 16 — Οδὸς Ζήνωνος — 16.

ΝΕΥΡΙΚΩΝ ἢ ΦΡΕΝΙΚΩΝ

καθ' ἑκάστην 8-10 π. μ. καὶ 4-6 μ. πλὴν τῆς Κυριακῆς. — Αριθ. τηλεφώνου 200.

“ΑΤΛΑΣ,” ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΣ

Ἐφημερίς περιοδικόν, βιενέλειον,

λιευθυντῆς καὶ ιδιονήτης ΑΙΓΑΛΕΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ — 139 Οδος Αιολογ 139

“Οπον καὶ τὰ Γραφεῖα τοῦ «Χρόνου»

ΟΡΟΙ ΣΥΓΓΡΑΜΩΝ

Αθήνας καὶ Πειραιάς ἐτήσιαι Δρ. 5. — ἔξαμπτηνοι Δρ. 2.50

Ἐπαρχίας μόνον ἐτήσιαι 7.

Ἐξωτερικὸν φρ. χρ. 8.

Αἱ διαφημίσεις ὑπάγονται εἰς τὴν ιδιαιτέραν σύμφωνίαν

Εξ ὅλων τῶν περιοδικῶν ὃς «ΑΤΛΑΣ» ἔγκαι

νιάζει ιδιαιτέρον καὶ ὅλως πρωτότυπον σύντημα

διαφημίσεων ἵνανοποιοῦν δλας τὰς ἀπαιτήσεις.

“ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ,,

Ἐθνικὸν δργανον τῶν ἀπαταχῶν Ἐλλήνων.

Ἴδρυθη τῷ 1901 διὰ μετοχῶν ὑπὸ Αντ. Σπηλιωτο-

πούλου διευθύντος καὶ Θεοντο Τζαβέλλας ἀρχιεπισκόπου:

Παραχολούθει τὰ ἔθνικα πράγματα ἐκ τοῦ συνεγγυες, ἔχει

συνεργάτας τὸν πατριωτικῶτερον καλάζους ἐν οἷς τοὺς

τὸν καζάκη, Καρολίδου κλπ οὐδεμιά τὸν ἐν Ἐλλάδι:

πολιτικῶν μερίδων ἀνήκει, καὶ ἔχει γενικὴν κυκλοφορίαν ἐν

ὅλω τῷ ἔω Ελληνισμῷ.

Τιμὴ συνδρομῆς ἐτησία: ἐν τῷ Εσωτερικῷ δρχ. 25

Ἐν τῷ Εξωτερικῷ φρ. 25.

Ἀπευθυντέον διὰ πᾶσαν αἰτήσιμην:

λιευθυντήν ἐφημερίδος «Τὸ Κράτος»

Αθήναις

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

Ἐντοκος καταθέσεων

Ἡ Εθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικά γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἢτοι εἰς φράγκα καὶ λίριας στερλίνας ἀπόδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς. Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αυτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸν νόμισμα εἰς ὃ ἐγένετο ἡ καταθέσις, εἰς χρυσόν ἢ δὲ ἐπιταχῆς ὑφεως (cédique) ἐπὶ τοῦ ἐπιτερικοῦ καὶ ἐπιταγῆς τοῦ ὄμολογού ώχου.

Τὸ κεφαλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὄμολογῶν πληρώνονται εἰς τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου εἰς τοὺς Υποκαταστήματα τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δὲ Κεφαλληνίᾳ καὶ Σακύνηφ διὰ τῶν διοποκαταστημάτων τῆς Ιονικῆς Τραπέζης.

Τόκος τῶν καταθέσεων

1 1/2	τοῖς ο)ο κατ	ἔτος διο καταθ.	ἢ μηρῶν
-------	--------------	-----------------	---------

**ΣΥΝΟΨΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΩΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1904

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

	31 Οκτωβρίου 1904	30 Σεπτεμβρίου 1904
Ταμείον { εἰς μεταλλικόν τραπεζικά γραμμάτια Ιονίκης Τραπέζης Δρ. 2,182,172.52 2,020,370.14		
χρηματικά " δίδαχμα και μόνιμο χρηματαρχία " 75,270 196.74		
Έξωτεροι λόγοι. Αντίτιμον μεταλλικού εἰς διεξωτερικούν " 1,846,468 1,881,590		
" " " Προῖνον έκδοθ. Β' θ. Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλλην. Σιδηρόδο. 4% 1902 " 21,938,901.21 20,996,057.69		
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν ἐν ἀναγ. χυλοφορίᾳ τραπεζικῶν γραμμάτων " 18,911,433.47 19,539,458.09		
" " " " δίδαχμων και μονοδράχμων " 68,778,575.42 68,778,575.42		
Όμολογοί εἰς Εθνικῶν Δανείων { Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,767,036.80 12,000,000 " " " " " τραπεζ. γραμμάτια " 29,135,000 " 12,000,000		
Προεξοφλήσεις " 52,902,036.80 52,902,036.80		
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων " 21,165,755.43 20,908,798.28		
Δάνεια και ἀνοικτοὶ λόγοι ἐπ' ἔνεχούρῳ χρηματογράφῳ " 2,705,950.29 2,785,967.31		
Δάνειον πρὸς τὴν Σταθερήν Τοπείαν ἐπ' ἔγγυήσει τοῦ Κράτους " 13,611,899.70 13,347,362.78		
Δάνεια και ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ διοθήση " 2,487,006.35 1,927,543.30		
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας, και λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα " 3,628,116. — 3,954,371.94		
Χορηγήσεις εἰς γεωργικήστης " 53,661,883.78 54,092,693.81		
Καθυστερ. χορηγήσεων εἰς γεωργοκηπικάς και γραμμ. Προνομ. Τραπ. Ηπειροθεσσαλίας " 41,133,471.29 11,356,713.45		
Μετοχαὶ εἰς εγχώριοις Επαρχίας " 9,455,088.70 11,124,290.95		
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης " 5,265,977.34 4,718,947.04		
Καταστήματα Τραπέζης και κτημάτα ἐξ αναγκαστικῶν ἐκποιήσεων " 3,280,714.75 4,005,364.75		
Απαιτήσεις ἐπιφράλεις " 1,500,000. — 1,500,000. —		
" Έξοδα ἐγκαταστασεων (ἴδιως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζικῶν γραμμάτων) " 8,280,944.54 8,440,024.50		
Λογαριασμοὶ τράπου εἰς τοῦ έξωτερικῶν " 2,855,881.74 2,853,664.34		
Διεθνῆς Οικονομικῆς Επιτροπής διπλεσίας Εθνικοῦ δανείου εἰς χρυσόν) " 1,672,241.09 1,731,083.34		
Λογαριασμὸς ἑσαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς χέρδη εἰς τραπεζικῶν γραμμάτων " 4,148,189.35 4,436,016.81		
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τράπεζας Ηπειροθεσσαλίας " 1,792,000. — 1,792,000. —		
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπεζικά γραμμάτια) " 1,360,000. — 1,360,000. —		
Διάφορα " 550,000. — 550,000. —		
	564,420.79 404,278.83	
	Δρ. 357,754,347.46 359,604,367.77	

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

	Δρ.	Δρ.
Μετοχικὸν Κεφάλαιον " 20,000,000. — 20,000,000. —		
Αποθεματικά Κεφάλαια " 13,500,000. — 13,500,000. —		
Τραπεζικά γραμμάτια εἰς χυλοφορία: I. διὰ λόγον τῆς Κυβερνήσεως Δρ. 68,778,575.42 68,778,575.42		
II. " " " " " Τράπεζης " 56,448,469.60 " 56,448,469.60		
Κερατικὰ γραμμάτια δίδαχμα και μονόδραχμα " 124,927,015.02 129,174,943.57		
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν " 12,000,000. — 12,000,000. —		
Καταθέσεις ἄνευ τόκου " 3,564,918.59 3,524,097.51		
Επιταγαὶ πληρωτέων " 13,520,310.16 12,667,505.01		
Μερίσματα πληρωτέων " 812,769.80 1,037,997.02		
Καταθέσεις Δημοσίου διὰ χορηγήσεις δανείων κατά τὸν ΒΦΜ νόμον " 312,099.07 351,584.07		
Διεθνῆς Οικονομικῆς Επιτροπής Δημόσιος κατάθ. (Εἰς χρυσὸν Δρ. 703,299.25 703,299.25		
ἐκ Δημοσ. ὑπεργάνων προσδόσων " 283,749.04 283,749.94		
Υπηρεσία Εθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν " 4,732,801.99 2,944,886.89		
Υπηρεσία Εθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικά γραμμάτια " 23,580.25 289,254. —		
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσὸν " 691,497.96 321,451.80		
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικά γραμμάτια κατά τὸν νόμον ΒΦΕ " 5,986.73 733,111.86		
Εὐτοκος καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατάσκ. Σιδ. Πειραιῶς - Δεμερλῆ - Συνδόσων " 18,911,433.47 19,539,458.09		
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικά γραμμάτια " 82,713.26 26,552.44		
Λαχειοφόρου δανείου Τράπεζης " 5,542,880.15 5,542,880.15		
Υπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τράπεζης " 69,558,662.35 69,305,307.84		
Καταθέσεις Ταμιευτήρου " 46,562,670. — 46,562,670. —		
Συμμετοχὴ τῶν Τραπεζῶν Ιονίκης και Αθηνῶν εἰς δαν. Σταφ. Τράπεζη " 1,104,070. — 1,261,816		
Διάφοροι λογαριασμοὶ " 3,584,048.28 3,544,787.27		
Διάφορα " 1,669,631.02 1,822,904.77		
	13,153,160.98 12,660,782.78	
	2,920,994.45 2,791,897.03	
	Δρ. 357,754,347.46 359,604,367.77	

Ἐν Αθήναις, τῇ 6 Νοεμβρίου 1904